

Mogućnosti i ograničenja razvoja Potkalničkoga prigorja

Ožegović, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:984566>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Marko Ožegović

Mogućnosti i ograničenja razvoja Potkalničkoga prigorja

Diplomski rad

**Zagreb
2019.**

Marko Ožegović

Mogućnosti i ograničenja razvoja Potkalničkoga prigorja

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

**Zagreb
2019.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: istraživački (Prostorno planiranje i regionalni razvoj)* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Dubravke Spevec.

Sveučilište u Zagrebu
 Prirodoslovno-matematički fakultet
 Geografski odsjek

Diplomski rad

Mogućnosti i ograničenja razvoja Potkalničkoga prigorja

Marko Ožegović

Izvadak: Potkalničko prigorje je ruralno i pretežito agrarno područje smješteno u sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske. Unutar toga područja postoje značajne razlike u razvijenosti unatoč podjednakim mogućnostima i uvjetima razvoja. Ovaj rad bavi se istraživanjem postojećih prostornih mogućnosti i ograničenja razvoja te identifikacijom najznačajnijih čimbenika razvoja i veličinom njihovog utjecaja. U svrhu ispunjavanja zadataka istraživanja provedena je analiza demografskih kretanja, ponude i dostupnosti centralnih funkcija, razine opremljenosti komunalnom infrastrukturom te intenziteta gospodarskih aktivnosti. Prilikom određivanja razvojnih prioriteta i mjera za njihovo ostvarenje u obzir su uzeti stavovi lokalnog stanovništva prikupljeni anketnim upitnikom te stavovi i vizije razvoja Potkalničkoga prigorja prikupljeni intervjuom s osobama koje izravno sudjeluju u definiranju smjerova budućeg razvoja.

95 stranica, 24 grafičkih priloga, 22 tablica, 59 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Potkalničko prigorje, razvoj, demografska obilježja, centralne funkcije, komunalna infrastruktura, gospodarstvo

Voditelj: doc. dr. sc. Dubravka Spevec

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Dubravka Spevec
 doc. dr. sc. Petra Radeljak Kaufmann
 doc. dr. sc. Ružica Vuk

Tema prihvaćena: 7. 2. 2019.

Rad prihvaćen: 7. 11. 2019.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Possibilities and limitations of development of Potkalničko prigorje

Marko Ožegović

Abstract: Potkalničko prigorje is a rural and mostly agricultural area located in the northwestern part of the Republic of Croatia. Within this area, there are significant differences in development despite the same development possibilities and conditions. This paper examines the existing spatial capabilities and limitations and identifies the most significant development factors and the magnitude of their impact. For the purpose of fulfilling the research tasks, an analysis of the demographic trends, the supply and availability of central functions, the level of equipment of the utility infrastructure and the intensity of economic activities were carried out. In determining development priorities and measures to achieve them, the attitudes of the local population gathered through the questionnaire were taken into account, as well as the attitudes and visions of the development of the Potkalničko prigorje collected through interviews with persons directly involved in defining the directions of future development.

95 pages, 24 figures, 22 tables, 59 references; original in Croatian

Keywords: Potkalničko prigorje, development, demographic characteristics, central functions, utility infrastructure, economy

Supervisor: Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor
Petra Radeljak Kaufmann, PhD, Assistant Professor
Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 07/02/2019

Thesis accepted: 07/11/2019

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1. 1. Predmet, ciljevi i zadaci istraživanja.....	2
1. 2. Prostorni i vremenski obuhvat istraživanja	3
1. 3. Hipoteze istraživanja	5
1. 4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature.....	6
2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	8
2. 1. Metode rada.....	8
2. 2. Metodološka objašnjenja.....	10
3. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA POTKALNIČKOGA PRIGORJA.....	12
3. 1. Geografski smještaj i položaj	12
3. 2. Fizičko-geografska obilježja	13
3. 3. Historijsko-geografski razvoj	17
4. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA POTKALNIČKOGA PRIGORJA.....	19
4. 1. Prostorni razmještaj stanovništva	19
4. 2. Kretanje stanovništva	24
4. 2. 1. Opće kretanje.....	24
4. 2. 2. Prirodno kretanje	27
4. 2. 3. Prostorna pokretljivost	29
4. 2. 3. 1. Migracije	29
4. 2. 3. 2. Cirkulacije	31
4. 2. 4. Tipovi općeg kretanja stanovništva.....	34
4. 3. Dobno-spolna struktura stanovništva	36
4. 4. Društveno-gospodarski sastav stanovništva.....	38
4. 4. 1. Sastav stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti	39
4. 4. 2. Sastav stanovništva prema gospodarskoj djelatnosti	40
4. 4. 3. Sastav stanovništva prema stupnju obrazovanja	41

5. CENTRALNE FUNKCIJE POTKALNIČKOGA PRIGORJA	42
5. 1. Obrazovanje	43
5. 2. Zdravstvo.....	45
5. 3. Opskrba i financijske usluge	45
5. 4. Sustav središnjih naselja Potkalničkoga prigorja	46
6. INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST POTKALNIČKOGA PRIGORJA	48
6. 1. Prometna infrastruktura.....	48
6. 2. Vodoopskrba i odvodnja	49
6. 3. Opskrba plinom i električnom energijom.....	50
6. 4. Telekomunikacijska infrastruktura.....	50
6. 5. Socijalna infrastruktura	51
7. PREGLED POSTOJEĆIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI	52
7. 1. Gospodarska struktura i značajke.....	52
7. 2. Poljoprivreda	57
7. 3. Indeks razvijenosti.....	59
8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	61
8. 1. Anketno istraživanje.....	61
8. 1. 1. Uzorak i način provođenja istraživanja	61
8. 1. 2. Ispitanici	63
8. 1. 3. Analiza anketnog istraživanja	64
8. 2. Intervju	78
9. IDENTIFIKACIJA PRIORITETA I RAZVOJNIH MJERA.....	81
10. ZAKLJUČAK	84
LITERATURA I IZVORI	87
Popis literature.....	87
Popis izvora.....	92

PRILOZI.....	IX
Popis slika	IX
Popis tablica	X
Anketni upitnik.....	XII
Pitanja iz intervjua.....	XX
Popis naselja.....	XXI

1. UVOD

U današnje vrijeme ruralni prostori suočavaju se sa brojnijim izazovima koje pred njih stavljaju ubrzane društvene promjene potaknute gospodarskim i socijalnim napretkom. Negativni demografski trendovi, prisutni na prostoru gotovo čitave Republike Hrvatske, značajno otežavaju nastojanja za podizanjem kvalitete života u ruralnim sredinama, stoga zadržavanje stanovništva u ruralnim područjima postaje preduvjet poticanju cjelokupnog razvoja. Naime, ruralni prostori prestaju biti „demografski rezervoar“ za potrebe velikih gradova, a jedna od njihovih najznačajnijih karakteristika, poljoprivredna djelatnost i njome uvjetovan način života, polako gubi svoj značaj i mjesto u samome poimanju ruralnih prostora.

Ruralnost najčešće shvaćamo kao pripadnost ruralnom prostoru. Prostor se u jezičnom smislu koristi kao viši rodni pojam u odnosu na područje, pa ga je sukladno tome moguće diferencirati na ruralna područja temeljem određenih obilježja. To je usklađeno s uobičajenim poimanjem odnosa između pojmova prostor i područje, kako u hrvatskom jeziku, tako i u stručnoj geografskoj terminologiji. Ruralni prostor koristimo kao singularno i neizdiferencirano s obzirom na obilježja skupa koji obuhvaća, dok ruralno područje koristimo kada su poznate karakteristike ili načela po kojima je provedena kategorizacija početnog skupa (ruralnog prostora) (Lukić, 2012).

Potkalničko prigorje ruralno je područje smješteno u sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske, a obilježavaju ga pitoreskni brežuljci koji se nastavljaju na južne padine i obronke Kalničkog gorja. Dinamičnost i pitomost reljefa dodatno je naglašena antropogenim utjecajima u prostoru. Naime, ovo područje bilježi dugu tradiciju naseljenosti koja je usko povezana s poljoprivredom kao dominantnom djelatnošću. Krajolikom Potkalničkoga prigorja dominiraju raštrkana sela i zaseoci koji se izmjenjuju s nepreglednim nizom polja, šuma, vinograda i drvenih klijeti. Idiličnu sliku Potkalničkoga prigorja narušavaju negativni demografski pokazatelji unazad nekoliko popisnih razdoblja. Nažalost, broj vinograda i drvenih klijeti u većini naselja odavno je premašio broj stanovnika. Emigracija i prirodni pad broja stanovnika osim što su dobrano ispraznili naselja, utjecali su i na pad značaja poljoprivrede. Na kretanje broja stanovnika također utječe i dostupnost centralnih funkcija koje zadovoljavaju osnovne potrebe stanovništva kao i dostupnost radnih mjesta. Na području Potkalničkoga prigorja postoji vrlo malen broj poslovnih subjekata koji zapošljavaju veći broj ljudi te se oni većinom nalaze na rubnim dijelovima tog područja. Bez stabilnih gospodarstvenika i poduzetnika koji zapošljavaju veći broj ljudi jedinice lokalne samouprave teško pronalaze sredstva za veća i

značajnija ulaganja u komunalnu infrastrukturu i unaprjeđenje centralnih funkcija. Sukladno tome povećava se važnost povlačenja sredstava iz europskih fondova te donošenje strategija i prioriteta mjera za što uravnoteženiji razvoj.

Iz svega navedenog vidljivo je kako trenutna situacija u Potkalničkom prigorju nije nimalo blistava, stoga su čimbenici koji uvelike utječu na razvoj (demografski trendovi, dostupnost centralnih funkcija i komunalne infrastrukture te gospodarska kretanja i aktivnosti) detaljno analizirani te je utvrđen intenzitet njihovog pojedinačnog utjecaja na cjelokupan razvoj kao i odnosi među čimbenicima razvoja. Također, prilikom identificiranja prostornih potencijala i nedostataka, odnosno mogućnosti i ograničenja razvoja Potkalničkoga prigorja u obzir su uzeti stavovi lokalnog stanovništva i lokalnih aktera te njihovo viđenje trenutne situacije i pravaca budućeg razvoja Potkalničkoga prigorja.

1. 1. Predmet, ciljevi i zadaci istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je područje Potkalničkoga prigorja, odnosno prostorni potencijali i mogućnosti, ali također i prostorni nedostaci i moguća ograničenja u daljnjem razvoju. Esencijalni prostorni potencijal i temelj bilo kakvog razvoja jest stanovništvo i pozitivna demografska kretanja, a najbolji način za zadržavanje stanovništva u ruralnim prostorima jest ulaganje u centralne funkcije te komunalnu i gospodarsku infrastrukturu čime se bitno podiže kvaliteta života i osjećaj zadovoljstva među stanovništvom.

Cilj ovog istraživanja jest dati odgovor na pitanje zašto postoje razlike u razvijenosti unutar samog promatranog područja i u kolikoj mjeri pojedini čimbenici oblikuju cjelokupni razvoj. Brojni čimbenici kroz dugi niz godina uvjetovali su nejednak razvoj na području Potkalničkoga prigorja, iako velika većina dijelova tog područja ima vrlo slične prostorne i demografske karakteristike, odnosno većina dijelova imala je istu polazišnu točku i razvojne uvjete. Unutar samog područja Potkalničkoga prigorja postoji interakcija i odvijanje procesa na dnevnoj razini u vidu kolanja ljudi, robe, informacija i usluga. Iako, posljednjih se godina među stanovništvom Potkalničkoga prigorja sve više stječe dojam da granice županija i jedinica lokalne samouprave postaju barijera za intenzivniju suradnju i zajedničko djelovanje.

Zadaci istraživanja u ovome radu vezani su uz identifikaciju i određivanje veličine utjecaja odabranih čimbenika koji posredno ili neposredno djeluju na stvaranje dispariteta na području Potkalničkoga prigorja. U svrhu ispunjavanja zadataka istraživanja uključeni su demografska, funkcionalna i gospodarska analiza prostora i prostornih procesa, a za stvaranje kompletne slike prostora i definiranje smjernica budućeg razvoja Potkalničkoga prigorja ispitani su stavovi lokalnog stanovništva i glavnih aktera.

1. 2. Prostorni i vremenski obuhvat istraživanja

Definiranje prostora koji obuhvaća sintagma Potkalničko prigorje izrazito je složeno i još uvijek nedovoljno zastupljeno u znanstvenim radovima i literaturi. Nekolicina autora granice tog prostora oblikovala je sukladno potrebama prilikom pisanja svojih knjiga i radova, a što se tiče geografskih radova kojih je također vrlo malo, oni se većinom tiču cjelokupnog područja Kalničkog gorja.

Milan Vresk davne 1972. prigorje Kalnika definira kao područje omeđeno Kalničkom gorom na sjeveru, dolinom Lonje na zapadu, dijelom tokova Glogovnice i Česme na jugu te na istoku Velikom rijekom, pritokom Česme. No, odmah nakon iznošenja granica svog prostora istraživanja naglašava kako tako omeđen prostor nema poseban naziv.

Magaš (2013) Potkalničko prigorje smješta u prostornu cjelinu koju je nazvao Kalničko-bilogorski prigorski prostor te ga je podijelio na cjeline: Gornjelonjska zavala, Kalničko-križevačko prigorje, Zavala Česme i Bilogorsko prigorje. Granice između navedenih cjelina nije detaljnije razradio već su one određene bez uzimanja u obzir prirodnogeografskih i funkcionalnih odrednica. Nadalje, Žulj (2006) u svojoj knjizi navodi kako Kalničko prigorje obuhvaća u užem administrativnom smislu Grad Križevci i općine Gornja Rijeka, Kalnik, Sv. Ivan Žabno i Sveti Petar Orehovec.

Pokušavajući orisati granice Kalničkog gorja Kranjčev 2008. godine za zapadnu granicu uzima dolinu rijeke Lonje i magistralnu cestu Varaždin - Zagreb, potom navodi kako sa sjeverne i sjeveroistočne strane granica ide dolinom rijeke Bednje te krajevima ludbreškog humlja koje se proteže na sjever sve do Ludbrega i ceste Ludbreg - Koprivnica. Na istoku kalnički ogranci kao koprivničko humlje sežu sve do nedaleko Koprivnice, a s jugoistoka cesta i željeznička pruga Koprivnica - Zagreb odvaja ga od Bilogore. Grad Križevci i cesta Križevci - Komin predstavljaju južnu i jugozapadnu granicu Kalničkoga gorja, tj. Kalničkog prigorja.

Naposljetku, Krunoslav Puškar (2018) je jedini autor koji je u svome radu koristio termin Potkalničko prigorje. On je za granice uzeo područje koje sačinjavaju Grad Križevci, te općine Gornja Rijeka, Kalnik, Sveti Ivan Žabno i Sveti Petar Orehovec.

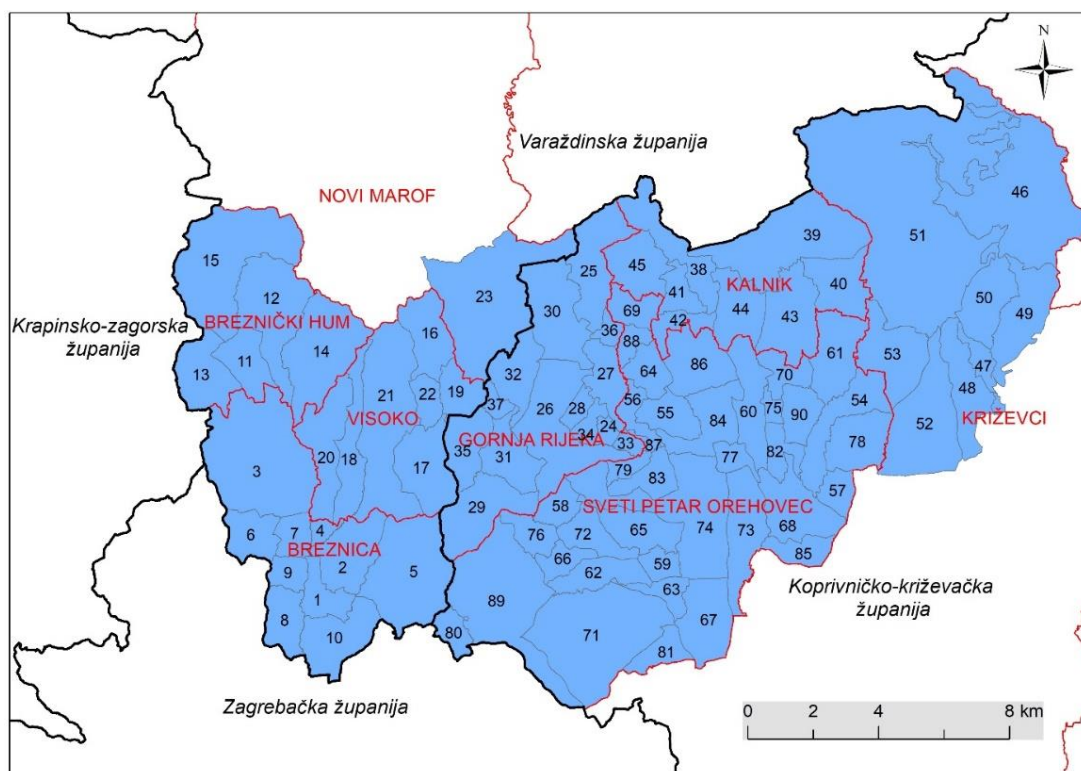
Prema Hrvatskom jezičnom portalu (n. d.) prigorje se definira kao kraj, predio uz planinu ili goru, odnosno onaj koji je pri gori gledano s iste strane (za razliku od zagorje ili zagora). Kako je ovaj diplomski rad usmjeren na problematiku područja s južne strane Kalničkog gorja, odnosno područja koje se nalaze „pod“ Kalničkom gorom koristiti će se ime Potkalničko prigorje. Iz prethodnog pregleda definiranja granica vidljivo je kako ne postoje usuglašene granice, no mogu se iščitati obrisi koji se više ili manje međusobno poklapaju.

Prilikom određivanja granica prostornog obuhvata ovog rada u obzir su uzete prethodne neformalne granice, prirodno-geografska obilježja, prostorna pokretljivost stanovništva, prostorni procesi, veze i odnosi te osobni doživljaj prostora od strane autora ovog rada.

Prostorni obuhvat istraživanja proteže se područjem Varaždinske i Koprivničko-križevačke županije (sl. 1) i obuhvaća teritorij 90 odabranih naselja (tab. 1). U Varaždinskoj županiji obuhvaća administrativno-teritorijalno područje općina Breznica, Breznički Hum i Visoko te naselja Sudovec koje se nalazi u sastavu Grada Novog Marofa, dok u Koprivničko-križevačkoj obuhvaća općine Gornja Rijeka, Kalnik, Sveti Petar Orehovec i osam naselja u sastavu Grada Križevaca. Važno je naglasiti kako je u ovome radu pažnja usmjerena prema ruralnim područjima, stoga grad Križevci koji se također nalazi na području Potkalničkoga prigorja i čini svojevrsnu južnu granicu nije uvršten u prostorni obuhvat istraživanja.

Demografska analiza promatranog područja obuhvaća posljednja dva međupopisna razdoblja 1991. – 2001. i 2001. – 2011. godine. Iznimka su pokazatelji poput ukupnog kretanja broja stanovnika koji su prikazani od prvog modernog popisa stanovništva 1857. godine te podaci o prirodnom kretanju prikazani u vremenskom razdoblju 1997. – 2017. godine.

Recentnost podataka o centralnim funkcijama, infrastrukturi i gospodarskim značajkama uvjetovana je dostupnošću podataka. Anketno istraživanje i intervjuiranje provedeno je u razdoblju 26. listopada – 2. studenoga 2019. godine.

Sl. 1. Naselja obuhvaćena istraživanjem

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica RH, 2013.

Tab. 1. Naselja obuhvaćena istraživanjem

Općina Breznica	Općina Breznički Hum	19. Presečno Visočko	26. Donja Rijeka	37. Vukšinec Riječki
1. Bisag	11. Butkovec	20. Vinično	27. Dropkovec	
2. Borevec	12. Breznički Hum	21. Visoko	28. Fajerovec	Općina Kalnik
3. Breznica	13. Kršćenovec	22. Vrh Visočki	29. Fodrovec Riječki	38. Borje
4. Čret Bisaški	14. Radešić		30. Gornja Rijeka	39. Kalnik
5. Drašković	15. Šćepanje	Grad Novi Marof	31. Kolarec	40. Kamešnica
6. Jales Breznički		23. Sudovec	32. Kostanjevec Riječki	41. Obrež Kalnički
7. Jarek Bisaški	Općina Visoko		33. Lukaševac	42. Popovec Kalnički
8. Mirkovec Breznički	16. Čanjevo	Općina Gornja Rijeka	34. Nemčevac	43. Potok Kalnički
9. Podvovec	17. Đurinovec	24. Barlabaševac	35. Pofuki	44. Šopron
10. Tkalec	18. Kračevac	25. Deklešanec	36. Štrigovec	45. Vojnovec Kalnički
Grad Križevci	Općina Sveti Petar Orehovec	63. Ferežani	73. Međa	83. Selnica Miholečka
46. Apatovec	54. Bočkovec	64. Finčevac	74. Miholec	84. Sveti Petar Orehovec
47. Donja Glogovnica	55. Bogačevo	65. Gorica Miholečka	75. Mikovec	85. Šalamunovec
48. Gornja Glogovnica	56. Bogačevo Riječko	66. Gornji Fodrovec	76. Mokrice Miholečke	86. Vinarec
49. Jarčani	57. Brdo Orehovečko	67. Gregurovec	77. Orehovec	87. Voljavec Riječki
50. Marinovec	58. Brezje Miholečko	68. Guščerovec	78. Piškovec	88. Vukovec
51. Osijek Vojakovački	59. Brežani	69. Hižanovec	79. Podvinje Miholečko	89. Zaistovec
52. Sveta Helena	60. Črnčevac	70. Hrgovec	80. Rovci	90. Zamladinec
53. Žibrinovec	61. Dedina	71. Kapela Ravenska	81. Sela Ravenska	
	62. Donji Fodrovec	72. Kusijevac	82. Selanec	

1. 3. Hipoteze istraživanja

Hipoteze od kojih polazi ovo istraživanje su:

H1: Negativni demografski pokazatelji glavni su ograničavajući čimbenik razvoja Potkalničkoga prigorja.

H2: Opremljenost centralnim funkcijama utječe na kretanje broja stanovnika u naseljima.

H3: Postojeća komunalna infrastruktura nedovoljno je atraktivna za privlačenje investicija i otvaranje novih radnih mjesta.

H4: Jedinice lokalne samouprave koje se nalaze na području Varaždinske županije razvijenije su od jedinica lokalne samouprave smještenih u Koprivničko-križevačkoj županiji.

1. 4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

Nakon detaljnog pretraživanja literature i dosadašnjih radova vezanih uz prethodno definirani prostorni obuhvat istraživanja i problematiku u ovome diplomskom radu utvrđeno je da ne postoje radovi koji se direktno bave ovom problematikom, a onih koji se indirektno bave istom problematikom ima nekolicina. S obzirom na probleme vezane uz prostorno definiranje Potkalničkoga prigorja i njegovih granica, ali i činjenicu da na tome području ne postoji urbano središte i velika koncentracija stanovništva, dosadašnja istraživanja obuhvaćala su samo pojedine dijelove istraživanog područja. Upravo iz tog razloga prikupljen je povećani broj znanstvenih radova i publikacija koji se u većoj ili manjoj mjeri uklapaju u tematiku ovoga rada.

Općenito o prostoru Potkalničkoga prigorja i pripadajućim jedinicama lokalne samouprave pisali su Magaš (2013) u knjizi „*Geografija Hrvatske*“, Šisler (ur., 2004) u knjizi „*Gradovi i općine Republike Hrvatske*“ te Crkvenčić (ur., 1974) u „*Geografija SR Hrvatske*“.

Tematiku prirodnogeografskih obilježja i prirodne baštine Kalničkog gorja i prigorja opisao je Radovan Kranjčev (2008) u svojoj knjizi „*Kalnik-iz prirodne baštine Kalničkog gorja i prigorja*“. Kranjčev je svoja razmatranja usmjerio prema sveukupnoj bioraznolikosti i geomorfološkim karakteristikama, dok su Lavra, Marković i Mraz (2008) u svome znanstvenom radu „*Hidrogeološka i hidrokemijska obilježja masiva Kalnika*“ proučavali podzemne vodonosnike, njihovu vrijednost za cjelokupno područje Kalničkog prigorja te potencijalne onečišćivače. Nadalje, Žulj (2006) se u svojoj monografiji bavi umjetnošću, arhitekturom i posebnostima krajolika Kalničkog prigorja, a poseban naglasak je na povijesnim objektima iz ranog srednjeg vijeka koji su svjedoci naseljenosti toga područja. Također, u znanstvenom članku pod nazivom: *O Kalničkom gorju 1780-ih godina: prilozi povijesti okoliša*, Petrić (2011) daje prikaz prirodnogeografske osobitosti s pokušajem rekonstrukcije stanja okoliša početkom 1780-ih godina, a nakon toga obrađuje ranonovovjekovne procese antropizacije Kalničkog gorja.

Od radova povezanih s demografskom problematikom valja izdvojiti doktorsku disertaciju Milana Vreska (1972) koja obrađuje demografski razvoj, glavna obilježja agrarne strukture i iskorištavanja zemljišta te prostornu pokretljivost stanovništva kao posljedicu socijalnog diferenciranja stanovništva. Nastavno na disertaciju, Vresk 1975. godine objavljuje znanstveni članak o utjecaju migracije na starenje stanovništva i promjenu spolne strukture stanovništva, što za posljedicu ima promjene u iskorištavanju zemljišta i socijalnih ugara. Feletar (2002) objavljuje rad u kojem istražuje promjene u prostornom rasporedu naseljenosti Koprivničko-križevačke županije prema popisima stanovništva od 1948. do 2001. godine s osobitim osvrtom

na razdoblje od 1991. do 2001. godine. Demografsku problematiku u razdoblju od prvog službenog popisa stanovništva 1857. godine do popisa 2001. godine za područje općine Kalnik obradio je Matica (2003a). Isti autor je (2003b) objavio znanstveni članak u kojem je analizirao gospodarske promjene u Koprivničkoj Podravini i Kalničkom prigorju nastale nakon 1991. godine, tj. u tranzicijskom razdoblju. Težište problematike stavljeno je na prikaz ekonomske strukture, zaposlenosti i obilježja poslovnih subjekata. Dijelovi Potkalničkoga prigorja u sastavu Varaždinske županije analizirani su u nekoliko znanstvenih radova i članaka. Spevec (2009) u svome radu pod nazivom: *Starenje stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001.* analizira demografsko starenje i stupanj ostarjelosti stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001. na administrativnoj razini Gradova/općina. Također, Dubravka Spevec 2011. godine izdaje monografiju: *Prostorne značajke demografskih resursa i potencijala Krapinsko-zagorske, Varaždinske i Međimurske županije* koja predstavlja prvu cjelovitu inventarizaciju i vrednovanje postojećih demografskih resursa na razini naselja te služi kao osnova za identifikaciju i valorizaciju prostornih demografskih resursa.

Klempić-Bogadi, Podgorelec i Šabijan (2015) provele su istraživanje na području općine Gornja Rijeka koje je za cilj imalo ispitati kvalitetu života u ruralnim područjima Hrvatske na primjeru navedene općine. Analizirane su potencijalne migracije stanovništva, procjena ekoloških prednosti i nedostataka života u promatranim ruralnim zajednicama, opremljenost naselja infratrakturom i centralnim funkcijama, subjektivna procjena doživljaja pripadanja ruralnoj zajednici te prijedlozi mjera za poboljšanje kvalitete života. Iste autorice su 2017. godine objavile rad „*Slobodno vrijeme kao dimenzija kvalitete života stanovništva Općine Gornja Rijeka*”, a 2016. godine znanstveni rad kojim je analizirano materijalno blagostanje općine Gornja Rijeka kao jedan od temeljnih pokazatelja ukupne kvalitete života. Pregled turizma Kalničkog prigorja izradila je Valentina Peršin u svome diplomskom radu iz 2012. godine.

S obzirom na vrlo malen broj znanstvenih radova, stručnih članaka i publikacija te zastarjelost istih, u svrhu provođenja istraživanja i izrade ovog diplomskog rada korišteni su prostorni planovi i razvojne strategije županija i jedinica lokalne samouprave te lokalna razvojna strategija LAG-a Prigorje-Zagorje.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2. 1. Metode rada

Istraživanje je započelo prikupljanjem dostupne domaće i strane literature te izvora podataka kako bi se odredili realni ciljevi i zadaci istraživanja te postavile hipoteze. U sljedećem koraku, nakon analize i obrade prikupljenih materijala odabrana je relevantna literatura i izvori potrebni za ispunjavanje zadataka istraživanja. Tijekom izrade ovog diplomskog rada korištene su različite metode.

Metoda deskripcije korištena je prilikom obrade općih geografskih obilježja Potkalničkoga prigorja. Metodom kompilacije oblikovana su saznanja dobivena analizom i sintezom znanstvene i stručne literature. Dobivena saznanja dovedena su u vezu s obrađenim statističkim podacima koji se odnose na demografska kretanja u prostoru, zatim na značajke infrastrukture i gospodarstva te centralnih funkcija. Za lakše razumijevanje prostornih zakonitosti, procesa, veza i odnosa te za dobivanje sveobuhvatne slike promatranog prostora korištene su grafičke metode. Za izradu grafičkih priloga, odnosno za potrebe deskriptivne statistike korišten je računalni program Microsoft Excel 2013. Prilikom vizualizacije prostornih pokazatelja korišten je GIS softver, odnosno njegova aplikacija ArcMap 10.3 pomoću koje su izrađeni kartodijagrami i koropletna karte.

Kako bi se identificirale prostorne mogućnosti i ograničenja nužno je odrediti prioritetne mjere i smjernice razvoja, a za njihovo određivanje vrlo je važno uzeti u obzir mišljenje i viziju budućeg razvoja od strane lokalnog stanovništva i glavnih aktera. Upravo iz tog razloga, metode istraživanja korištene za izradu ovog diplomskog rada su anketno istraživanje i polustrukturirani intervju.

Podaci o stavovima lokalnog stanovništva o mogućnostima i ograničenjima razvoja Potkalničkoga prigorja za potrebe izrade ovog rada prikupljeni su metodom anonimnog anketnog istraživanja. Anketno istraživanje provedeno je terenskim radom u vremenskom razdoblju od 26. listopada do 2. studenoga 2019. godine na području općina Breznica, Breznički Hum, Visoko, Gornja Rijeka, Kalnik, Sveti Petar Orehovec te u naseljima Sudovec, Apatovec, Donja Glogovnica, Gornja Glogovnica, Jarčani, Marinovec, Osijek Vojakovački, Sveta Helena i Žibrinovec. Neprobabilističkim prigodnim uzorkom obuhvaćeno je stanovništvo starije od 18 godina čije se trenutno mjesto stanovanja nalazi na području Potkalničkoga prigorja čije su granice bile jasno definirane na početnoj stranici anketnog upitnika. Anketni upitnik bio je sastavljen od 16 pitanja od čega su posljednja dva bila otvorenog tipa, dok su ostala pitanja bila zatvorenog tipa. Prvih sedam pitanja u anketnom upitniku imalo je ponuđene odgovore i ticalo

se osnovnih informacija o ispitanicima, dok je od sedmog do četrnaestog pitanja korištena Likertova ljestvica jer se u tim pitanjima nastojalo ispitati stav ispitane osobe, odnosno stupanj važnosti (izrazito nevažno, nevažno, ni nevažno ni važno, važno, izrazito važno), relevantnosti (izrazito mala/i prednost/nedostatak, mala/i prednost /nedostatak, ni mala/i ni velika/i prednost/nedostatak, velika/i prednost/nedostatak, izrazito velika/i prednost/nedostatak) ili ocjene stanja određene tvrdnje (jako loše, loše, ni dobro ni loše, dobro, odlično). U posljednja dva pitanja otvorenog tipa ispitanici su mogli dati mišljenje o tome što je po njima najveći problem, odnosno ograničenje razvoja te koje mjere bi poduzeli kako bi se ti problemi umanjili i potaknuo budući razvoj. Također, važno je napomenuti kako su sedmo, osmo i deveto pitanje bili determinirani odgovorom na šesto pitanje kako se ne bi dobili iskrivljeni podaci te kako bi se detaljnije razjasnile okolnosti koje su utjecale na odgovor na šesto pitanje. Anketni upitnik korišten za potrebe ovoga rada nalazi se u prilogu III.

Osim anketnog istraživanja, korištena je i metoda intervjuja kako bi se ispitali stavovi osoba koje su vrlo dobro upoznate sa cjelokupnom problematikom ovog rada te imaju direktan utjecaj na određivanje smjernica razvoja te kreiranje razvojne politike i provođenje mjera. Intervjui su provedeni 28. i 29. listopada 2019. godine s načelnikom općine Sveti Petar Orehovec te voditeljem ureda Lokalne akcijske grupe „Prigorje-Zagorje“. Intervju je bio polustrukturiran (Prilog IV.) te se sastojao od osam pitanja koja su bila postavljena s ciljem dubljeg razumijevanja određenih problema. Razgovor s intervjuiranim osobama tekao je slobodno, stoga su spomenute i pojedine teme izvan okvira samih prethodno pripremljenih pitanja. Intervjui su uz prethodni pristanak sugovornika snimani diktafonom na mobilnom telefonu te kasnije transkribirani u programu MS Word 2013.

Na kraju pregleda metoda rada važno je naglasiti kako razumijevanju prostornih odnosa i procesa pridonosi osobno iskustvo autora koji cijeli svoj život boravi u promatranom prostoru, poznaje stanovnike, njihove životne navike, nedostatke i stvarne potrebe.

2. 2. Metodološka objašnjenja

Kada se u demografskim analizama upotrebljavaju podaci više popisa stanovništva Hrvatske nerijetko dolazi do metodoloških problema statističke usporedivosti popisnih podataka jer se popisi međusobno razlikuju u primijenjenoj popisnoj metodologiji.

Prilikom popisa stanovništva nakon Drugoga svjetskoga rata (1948., 1953., 1961., 1971., 1981. i 1991. godine) korištena je *de iure* metoda, odnosno koncepcija stalnog stanovništva prema kojoj u ukupno stanovništvo ulaze sve osobe koje su izjavile da su u tzv. kritičnom trenutku popisa imale prebivalište u Republici Hrvatskoj, odnosno bile su trajno naseljene, bez obzira jesu li u kritičnom trenutku bile odsutne na kraće ili duže vrijeme. S druge strane, popisi 2001. i 2011. godine bili su provođeni po *de facto* konceptu, tj. po konceptu prisutnog stanovništva, ali je u ta dva popisa različita statistička definicija ukupnog stanovništva pa ni oni nisu međusobno usporedivi. Naime, kriterij izdvajanja ukupnog stanovništva 2001. godine bilo je tzv. uobičajeno mjesto stanovanja¹ (Place of usual residence) uz vremensko ograničenje od godine dana prema čemu su u popis uzete osobe čije je prebivalište u Republici Hrvatskoj i koje su bile nazočne su u kritičnom trenutku, zatim osobe koje imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, a odsutne su manje od godinu dana, potom osobe koje borave u Republici Hrvatskoj 12 mjeseci i dulje te državljani Republike Hrvatske - djelatnici diplomatskih službi s obiteljima. Popis iz 2011. godine također je za određivanje ukupnog broja stanovnika primijenio kriterij „uobičajenog mjesta stanovanja“, ali uz dodatnu kategoriju pod nazivom „namjera odsutnosti/prisutnosti“ prema čemu su iz popisa isključene osobe koje u Republici Hrvatskoj imaju prebivalište, a u kritičnom trenutku popisa su odsutne duže od 12 mjeseci ili namjeravaju biti odsutne dulje od godine dana, zatim osobe koje u Republici Hrvatskoj imaju boravište kraće od godine dana i ne namjeravaju ostati u Republici Hrvatskoj dulje od godinu dana te studenti koji studiraju u inozemstvu bez obzira na to koliko često dolaze u Republiku Hrvatsku. Izuzev toga, osobe odsutne 12 mjeseci i više koje su se u mjesto stalnog stanovanja vraćale sezonski i mjesečno 2001. su godine uključivane u popis, a 2011. godine nisu (DZS, 2013a).

Važno je napomenuti kako je od 1857. do 2011. godine došlo do promjene broja naselja na istraživanom području u tri slučaja. Naselje Kolarec u sastavu općine Gornja Rijeka za vrijeme popisa stanovništva 1880., 1890. i 1910. godine bilo je podijeljeno na Donji Kolarec i Gornji Kolarec. Naselje Glogovnica u sastavu Grada Križevci od 1857. do 1948. godine bilo je

¹ Uobičajenim mjestom stanovanja smatra se ono mjesto u kojem osoba provodi većinu svoga dnevnog odmora bez obzira na kratkotrajnu odsutnost iz tog mjesta (npr. zbog odlaska na odmor, putovanje, liječenje, u posjet i sl.) (DZS, 2013).

jedinstveno naselje, a nakon toga dijeli se na Donju Glogovnicu i Gornju Glogovnicu. Osim navedenih, naselje Međa u sastavu općine Sveti Petar Orehovec je tokom popisa stanovništva 1948. godine bilo podijeljeno na naselja Gornja Međa i Donja Međa (DZS, 2001).

Prilikom definiranja prostornog obuhvata istraživanja uzeta su sva naselja općina Breznica, Breznički Hum, Visoko, Kalnik, Gornja Rijeka i Sveti Petar Orehovec. Osim navedenih u analizu su uvršteni naselje Sudovec koje se danas nalazi u sastavu Grada Novog Marofa te osam naselja u sastavu Grada Križevaca. Većina demografskih pokazatelja uspoređivat će se na razini naselja, a u onima za koje će se analiza vršiti na razini jedinica lokalne samouprave naselje Sudovec i skup naselja u sastavu Grada Križevci promatrat će istovjetnima s ostalim općinama. Također, u dokumentacijskim tabelama koje objavljuje Državni zavod za statistiku, a koje sadrže podatke Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2011. na razini naselja, primjenjuje se primarna zaštita podataka na način da se podaci čija je pojava manja od četiri zaštite i ne iskazuju se u tabelama već su zamijenjene slovom Z.

Vrijednosti indeksa razvijenosti koje izdaje Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije dostupne su samo na razini lokalne i regionalne samouprave. Upravo iz tog razloga prilikom analize indeksa razvijenosti jedinica lokalne samouprave uključenih u prostor ovog istraživanja, izostavljeni su naselje Sudovec u sastavu Grada Novi Marof te naselja Apatovec, Donja Glogovnica, Gornja Glogovnica, Jarčani, Marinovec, Osijek Vojakovački, Sveta Helena i Žibrinovec u sastavu Grada Križevci. Ukoliko bi se na prethodno navedena naselja primijenili podaci o Gradovima čiji su sastavni dio, dobili bi se podaci koji zbog važnosti i utjecaja gradova Novi Marof i Križevci ne bi bili relevantni za usporedbu s ostalim općinama Potkalničkoga prigorja.

S obzirom na veliki broj naselja male površine uključenih u prostorni obuhvat istraživanja ovog diplomskog rada, prilikom prostornih analiza na razini naselja u kojima su korištene koropletna geografske karte javio se problem prikazivanja imena naselja. Zbog tog razloga se na koropletnim kartama nalaze brojevi koji zamjenjuju imena naselja. Popis naselja sa pripadajućim brojevima osim u tablici 1. nalaze se i u prilogu V. na posljednjoj stranici rada kako bi se olakšalo „čitanje“ geografskih karata i povećala preglednost istih.

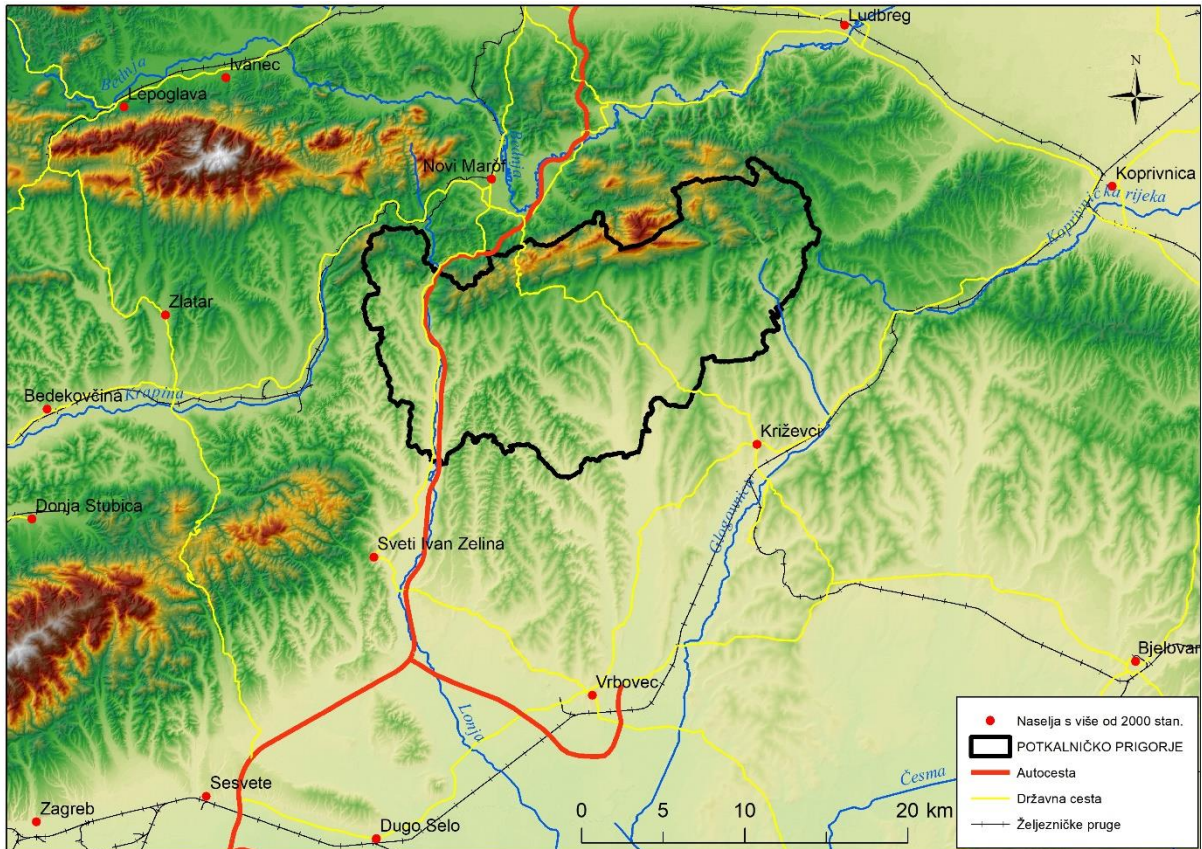
3. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA POTKALNIČKOGA PRIGORJA

Prirodna i prometno-geografska obilježja nekog kraja, od prapovijesti do danas utjecala su na naseljavanje ljudi. Čovjek je oduvijek birao povoljnije položaje koji su pružali mogućnosti za što bolji život. Naselja su se podizala u neposrednoj blizini voda, na prisojnim stranama brežuljaka, u područjima s bogatom florom i faunom. Isto tako, u pojedinim okolnostima i određenim povijesnim razdobljima pojedini prostori birani su kao povoljni položaji za obranu od neprijatelja. Osim prirodnih resursa, za razvoj nekog prostora od velike je važnosti nodalno-funkcionalna organizacija i njena prostorna struktura te položaj, zatim prirodne komunikacije i povezanost s drugim regijama. Potkalničko prigorje bogato je izvorima i oduvijek je davalo povoljne osnovne uvjete za naseljavanje ljudi. Kalnik je zbog svoje nepristupačne sjeverne strane predstavljao prirodno zaleđe u smislu zaštite od neprijatelja i shvatljivo je zašto su duž njega građene obrambene utvrde za vrijeme srednjovjekovnog osmanskog prodiranja u Europu (Tkalčec, 2000).

3. 1. Geografski smještaj i položaj

Potkalničko prigorje smješteno je u mikroregiji Medvedničko-kalničkog prigorja koje se nalazi u središnjem dijelu Republike Hrvatske (sl. 2). Također, ono se prostire na području rubnog južnog dijela Varaždinske županije te na području zapadnog dijela Koprivničko-križevačke županije. Cjelokupno područje omeđeno je zavalama rijeke Lonje na zapadu i Glogovnice na istoku te gorskim nizom Kalnika na sjeveru.

Prometno-geografski položaj (sl. 2) Potkalničkoga prigorja možemo okarakterizirati vrlo dobrim s obzirom da se promatrano područje nalazi u blizini gradova Novog Marofa, Varaždina, Ludbrega, Zlatara, Vrbovca, Svetog Ivana Zeline, Križevaca i Koprivnice. Iako, valja napomenuti kako Kalničko gorje koje se pruža u smjeru jugozapad-sjeveroistok djeluje kao svojevrsna prirodna, a sukladno tome i prometna barijera u dužini od oko četrdesetak kilometara. Zbog pružanja gore Kalnik najznačajnija prometnica autocesta A4 koja vodi od Zagreba prema Varaždinu i dalje prema Goričanu, prolazi rubnim zapadnim dijelom Potkalničkoga prigorja. Veza s autocestom stoga se odvija preko čvora u Brezničkom Humu. Osim autoceste A4, na području istraživanja ovog rada nalaze se i državne ceste D3 i D22. Također, željezničke pruge zaobilaze Potkalničko prigorje sa sjeverozapadne i istočne strane.

Sl. 2. Geografski smještaj i prometno-geografski položaj Potkalničkoga prigorja

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica RH, 2013.; ASTER GDEM, n. d.

3. 2. Fizičko-geografska obilježja

Reljef Potkalničkoga prigorja karakterizira blaga valovitost, znatna raščlanjenost te nepostojanje znatnijih uzvisina i stjenovitih dijelova na površini, s blagim padom prema jugu. Gradi ga veliki broj blago zaobljenih brežuljaka u obliku rebara s riječnim i potočnim dolinama. Visina brežuljaka rijetko prelazi 250 metara nadmorske visine i na njima je izgrađena većina naselja. Lonja, Glogovnica i ostali manji površinski tokovi modelirali su vanjsko lice ovih prostora, što je rezultiralo današnjim karakterističnim rebrastim reljefom u kojem su izraženi i drugi erozijski procesi koji i danas otežavaju poljoprivrednu djelatnost. Hidrografska mreža pruža Potkalničkom prigorju prepoznatljivu plastiku reljefa, drugačiju od one u susjednom Zagorju, Žumberku ili gdje drugdje (Kranjčev, 2008).

Žulj (2008) područje Kalničkog prigorja, time ujedno i potkalničkoga, prema reljefnim obilježjima dijeli na gorski krajolik na sjeveru, odnosno u središnjem dijelu Kalničke gore, koji je pošumljen i slabije naseljen, zatim na brežuljkasti kraj koji se prostire južnim obroncima Kalnika te na nizinska područja uz rijeke Glogovnice i Lonju te ostale površinske vodotoke koji

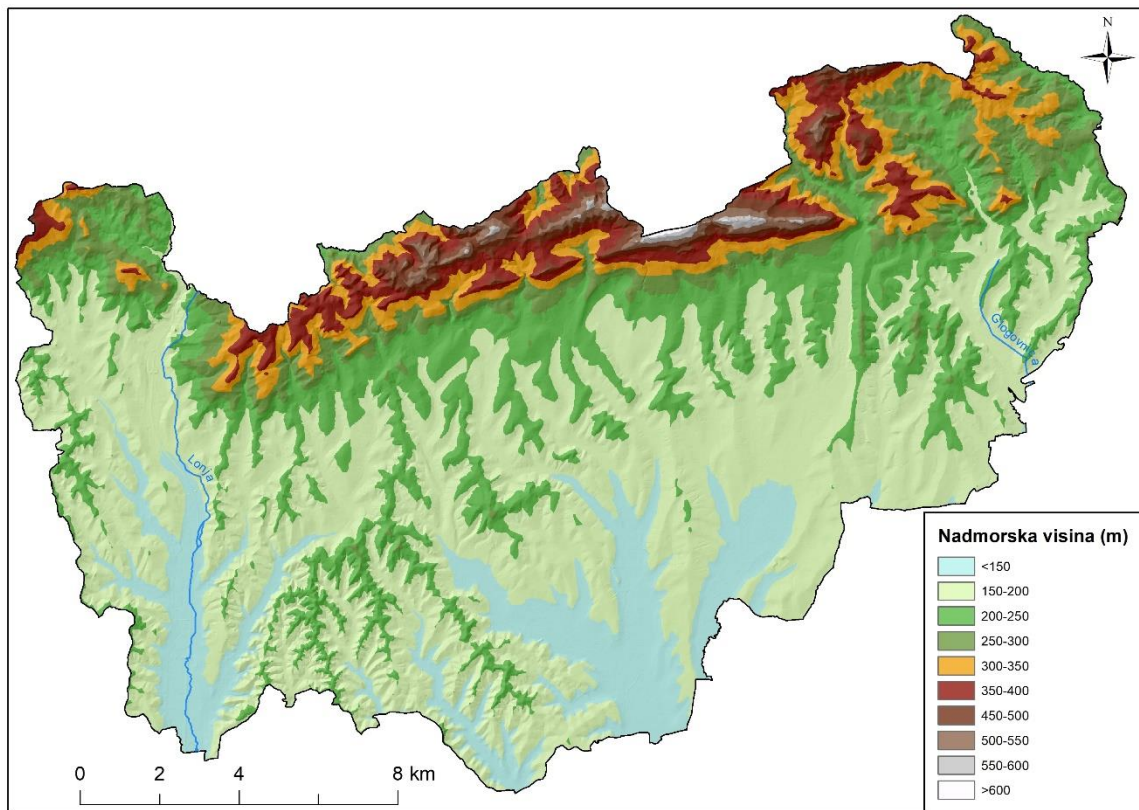
oblikuju pretežito ravničarski prostor s velikom koncentracijom naseljenosti i obrađenih površina.

Kalnik je uglavnom sastavljen od fliških paleogenih i neogenih naslaga, ispod kojih izbijaju dva pojasa trijaskih dolomita i vapnenaca promjenjivih krednih slojeva (Roglić, 2007). Veći dio Potkalničkoga prigorja pokriven je tipovima podzoliranih tala, koji se međusobno razlikuju stupnjem podzolizacije i razvijenosti profila. To su uglavnom manje vrijedna tla, ponešto kisela i siromašna hranjivim tvarima, a na dijelovima pleistocenskih glina i teška za obradu. Usprkos tim prirodnim karakteristikama tla, kroz povijest je Kalničko prigorje bilo razmjerno gusto naseljeno, pa je prirodni šumski pokrov najvećim dijelom iskrčen, a podzolasta tla većim dijelom kultivirana, te tako postupno pretvorena u humanizirana antropogena tla (Feletar, 1993).

Kalnik predstavlja prirodnu razdjelnicu savskog i dravskog porječja. Vode svih potoka koji iz središnjeg dijela gorja teku prema sjeveru i istoku pripadaju dravskom porječju, a svi oni drugi, zajedno s Lonjom teku prema jugu gdje sačinjavaju porječje rijeke Save. Ovisno o geološkoj podlozi u cijelom središnjem dijelu Kalničkog gorja ima mnogo malih, ali i većih izvora. Veliki broj izvora nalazi se na zapadnim ograncima na potezu od Sudovca do Viničnog. Kalničko gorje predstavlja veliki podzemni rezervoar vode, od čega se većina iskorištava putem crpilišta kod Vratna. Bogatstvo vode Potkalničkoga prigorja je veliko, ali i prirodni potencijal za budući razvoj (Kranjčev, 2008).

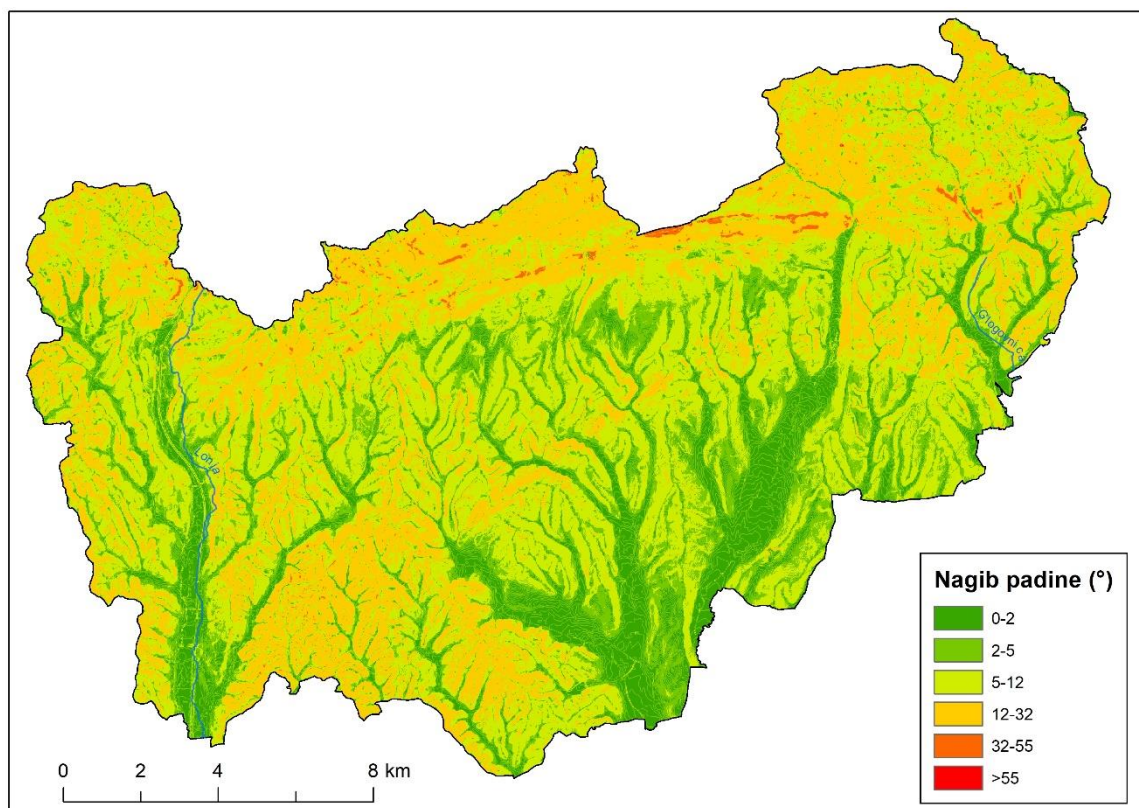
Analiza visinskih značajki reljefa naziva se hipsometrija. Provodi se na temelju digitalnog modela reljefa kategorizacijom po visinskim razredima. Hipsometrijska obilježja reljefa istraživanog područja (sl. 3) otkrivaju nam kako apsolutna nadmorska visina najviše točke iznosi 643,7 m, a najniža 123 m. Naselja Potkalničkog prigorja u prosjeku se nalaze na visini od 187 m, a većina ih je smještena na visini od 130 do 250 metara nadmorske visine. Naselja koja se nalaze iznad visinske granice od 250 m su Kalnik, Šopron, Borje, Vojnovec Kalnički, Obrež Kalnički, Deklešanec i Čanjevo.

Nagib padina na nekom području predstavlja neposrednu posljednicu djelovanja egzogenih geomorfoloških procesa, pa podaci o nagibu u lokalnim okvirima mogu poslužiti za određivanje intenziteta denudacije, odnosno akumulacije materijala (Buzjak, n. d.). Karta nagiba padine (sl. 4) otkriva kako najveći dio Potkalničkoga prigorja ima nagnute i jako nagnute terene. Za njih su dominantni geomorfološki procesi poput vrlo snažne erozije, intenzivnog spiranja te kliženja i tečenja tla.

Sl. 3. Hipsometrijska karta Potkalničkoga prigorja

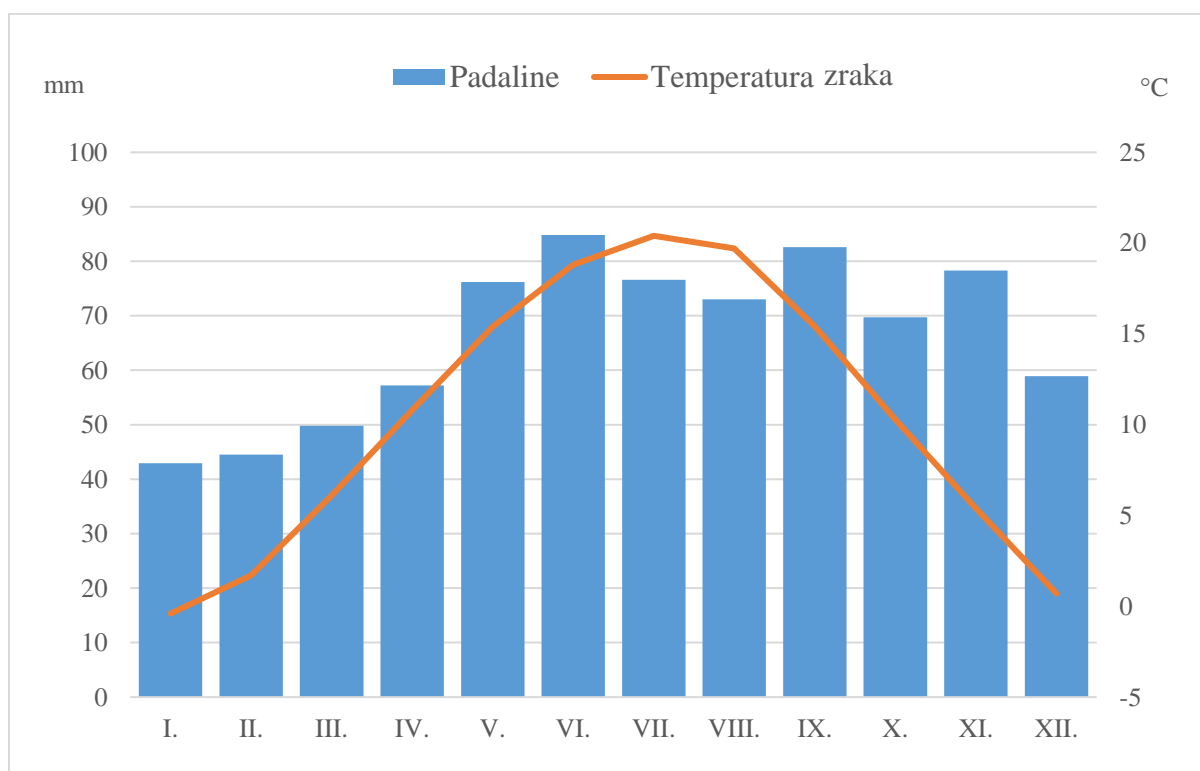
Izvor: ASTER GDEM, n. d.

Sl. 4. Karta nagiba padina Potkalničkoga prigorja

Izvor: ASTER GDEM, n. d.

Prema Köppenovoj klasifikaciji klime, Potkalničko prigorje kao i cijeli prostor sjeverne Hrvatske ima Cfb klimu. To je umjereno topla vlažna klima s toplim ljetom veoma pogodna za uzgoj ratarskih kultura, a posebice kukuruza te je samim time bila i jednim od faktora ranog naseljavanja ovog prostora. Za Cfb klimu tipična je izmjena svih godišnjih doba. U hladnom dijelu godine mraz i snijeg se nerijetko pojavljuju, a ljeti temperature rastu do vrlo visokih vrijednosti. Raspored padalina kroz godinu je više ili manje ravnomjeran, pa možemo zaključiti kako istraživano područje ima tzv. „kontinentski padalinski režim“ (Šegota i Filipčić, 1996). Kao glavni klimatski čimbenici koji određuju klimu Potkalničkoga prigorja ističu se geografska širina i udaljenost od mora, a kao lokalni čimbenik najveći utjecaj ima položaj u južnom podnožju Kalnika (LAG PRIZAG, 2018). Najbliža meteorološka postaja istraživanom području nalazi se u gradu Križevci i upravo prema njoj je izrađen klimadijagram koji pokazuje srednje mjesečne vrijednosti temperature i prosječnu količinu padalina za razdoblje 1961. – 2018. godine (sl. 5).

Sl. 5. Srednje mjesečne vrijednosti klimatološke postaje Križevci za razdoblje 1961. - 2018. godina

Izvor: DHMZ, 2018.

3. 3. Historijsko-geografski razvoj

Na području Potkalničkoga Prigorja nalazi se nekoliko arheoloških lokaliteta koji svjedoče o naseljenosti toga prostora od vremena prapovijesti pa sve do srednjeg vijeka. Najstariji arheološki nalazi pronađeni su u podnožju utvrde Stari grad Veliki Kalnik, a pripadaju razdoblju ranog i srednjeg eneolitika, odnosno bakrenog doba (od 3700. do oko 3200. godine pr. Kr.). Nadalje, jedno od značajnijih nalazišta iz kasnog brončanog doba jest lokalitet Kalnik-Igrišće koje potvrđuje utjecaj kulture polja sa žarama. Kelti na ovim prostorima ostavljaju skromne tragove prisustva, a preko Kozjeg hrpta i dolinom Glogovnice prolazila je rimska regionalna cesta koja je vodila od Varaždinskih Toplica prema Križevcima. Nadalje, u naseljima Popovec Kalnički i Obrež Kalnički otkrivene su nekropole bjelobrdske kulture² koje datiraju od 10. do kraja 12. stoljeća (TZ Kalnik, n. d.).

U srednjem vijeku pojedini dijelovi Kalničkog prigorja bili su dobro naseljeni. Uglavnom su to bili viši predjeli, a otvoreni prostori poput nizina, ugroženi poplavama imali su vrlo malo stanovnika. Na prostoru Potkalničkoga prigorja najstarija su naselja na i oko Kalnika te ona bilježe kontinuiranu naseljenost još od srednjeg vijeka (PPKKŽ, 2001). U srednjem vijeku značenjem se ističe Kalnik koji je bio središte gospoštije. Prema starim dokumentima, ime Veliki Kalnik najprije se odnosilo na područje istoimene velike kalničke županije, dok se sam srednjovjekovni grad spominje tim imenom 1243. i 1264. godine i to u kraljevom vlasništvu. Od 14. stoljeća podno grada razvija se i srednjovjekovno podgrađe ili suburbij pod imenom Brezovica, iz kojeg se do danas razvilo naselje Kalnik. Sama utvrda bila je nekoliko puta dograđivana i pregrađivana, stoga ne čudi da sadrži brojne građevinske elemente romanike, gotike i baroka (sl. 6). U 17. stoljeću često se mijenja vlasništvo nad kalničkom utverdnom i imanjima, pa su tako u vlasništvu bili Draškovići i Orehovečki, pa kasnije Keglevići, Patačići i na kraju Ožegovići. S prestankom osmanske opasnosti te pogotovo nakon organizacije Vojne krajine u 18. stoljeću, tvrđava Veliki Kalnik gubi na značenju, a život se seli u naselje Kalnik i dalje u pitomo Kalničko prigorje (TZ Kalnik, n. d.).

Zbog već spomenutih osmanskih prodora u 16. stoljeću Kalničko prigorje imalo je prekid u naseljenosti. Starosjedilačko stanovništvo do kraja 16. stoljeća zadržalo se uglavnom u sjevernom i zapadnom dijelu Kalničkog gorja koje im je pružalo zaštitu. Procesi depopulacije bili su najintenzivniji u istočnom i jugoistočnom dijelu prigorja koji su ujedno i najotvoreniji prema podravskoj ravnici odakle su najčešće dolazili osmanski prodori. Demografska revitalizacija istočnog dijela Kalnika započela je još sredinom 16. stoljeća doseljavanjem prvih

² bjelobrdska kultura, pretežno slavenska kultura ranoga srednjega vijeka (X. – XII. st.), rasprostranjena u Panonskoj nizini; naziv dobila po groblju u Bijelome Brdu kraj Osijeka.

skupina pravoslavnog vlašskog stanovništva. Isto je stanovništvo u većem broju naselilo jugoistočni dio, a dijelom i središnji dio Kalničkog gorja krajem 16. i početkom 17. stoljeća. Nakon osnivanja vojne granice i stabilizacije ovog prostora, vojne vlasti u 17. stoljeću formiraju mrežu naselja. U 17. stoljeću se odvijao intenzivan proces kolonizacije Križevaca i okolice, čime se dodatno povećala gustoća naseljenosti Kalničkog prigorja. On je uvjetovao stvaranje karakterističnog oblika naseljenosti i prigorskog pejzaža (PPKKŽ, 2001).

Promjene u tehnologiji poljoprivredne proizvodnje i počeci industrijske revolucije u 19. stoljeću potaknuli su intenzivniji demografski i gospodarski razvoj Potkalničkoga prigorja. Taj demografski rast imao je svoj kontinuitet praktički sve do šezdesetih godina 20. stoljeća, dok u zadnja tri desetljeća ovaj kraj postaje jedno od karakterističnih depopulacijskih područja (Feletar, 1991).

Sl. 6. Ostaci utvrde Veliki Kalnik

Izvor: Autor, 2019.

4. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA POTKALNIČKOGA PRIGORJA

Kako bi se smanjile ili barem ublažile nejednakosti u društveno-gospodarskom razvoju, važno je koristiti se postojećim, odnosno unutrašnjim (*in situ*) razvojnim resursima i potencijalima određenog prostora, pa tako i demografskim resursima. Stoga je prilikom valorizacije demografskih resursa prostornih jedinica u Republici Hrvatskoj (od naselja do makroregija) nužna spoznaja svih relevantnih značajki (Mišetić i Nejašmić, 2010).

Demografska situacija nekog prostora prečesto se promatra kao posljedica, a ne kao uzrok socioekonomskih promjena. Razlog tome može biti sporost i predvidljivost demografskih procesa kroz duže vrijeme te manifestacija njihovih učinaka u dužem vremenskom razdoblju. Sukladno tome, demografska obilježja i trendovi mogu se istodobno promatrati kao mogućnosti i ograničenja cjelokupnog razvoja nekog prostora (Čipin i dr., 2014).

U ovome poglavlju diplomskog rada analiziraju se demogeografska i socioekonomska obilježja stanovništva u 90 naselja Potkalničkoga prigorja, u kojima je prema Popisu iz 2011. godine živjelo 14 558 stanovnika (DZS, 2013b).

4. 1. Prostorni razmještaj stanovništva

Na prostorni razmještaj stanovništva utječu mnogi čimbenici. Oni mogu biti geografski (klima, reljef, zemljište), gospodarski i društveni (stupanj gospodarske razvijenosti, profesionalna struktura stanovništva, društvena organizacija), politički (način upravljanja i odgovornost organizacije) te čisti demografski (migracije, diferencijalne stope rodosti i smrtnosti). Osim navedenoga, veliku ulogu ima i naseljska struktura, način postanka naselja, stupanj iskorištavanja ljudskih resursa te postojanje granica. Svi spomenuti čimbenici djeluju vrlo složeno na razmještaj stanovništva. U okolnostima agrarne društveno-gospodarske strukture, prirodnogeografski i čisti demografski čimbenici imali su najveću ulogu, dok u doba industrijalizacije i urbanizacije najveću ulogu imaju gospodarski i društveni čimbenici (Nejašmić i Toskić, 2000). Potkalničko prigorje naseljavano je, kao što je to opisano u prethodnom poglavlju, od najstarijih vremena, a prostorni razmještaj stanovništva uvjetovan je ponajviše prirodnogeografskim karakteristikama prostora te društveno-povijesnim zbivanjima.

Hrvatska je zemlja brojnih i malih naselja u kojoj više od trećine, točnije 36,6 %, svih naseljenih mjesta ima manje od sto stanovnika (Lukić, 2012). Tablica 2. zorno prikazuje kako je situacija na području Potkalničkoga prigorja identična navedenoj za cjelokupni prostor Hrvatske. Štoviše, 98,9 % naselja pripada skupini malih i vrlo malih naselja.

Tab. 2. Naselja Potkalničkoga prigorja prema broju stanovnika 2011. godine

Broj	Naselje	Broj stan. 2011.	Broj	Naselje	Broj stan. 2011.
Općina Breznica			44	Šopron	162
1	Bisag	154	45	Vojnovac Kalnički	122
2	Borenec	120	Grad Križevci		
3	Breznica	814	46	Apatovec	350
4	Čret Bisaški	18	47	Donja Glogovnica	129
5	Drašković	415	48	Gornja Glogovnica	115
6	Jales Breznički	142	49	Jarčani	97
7	Jarek Bisaški	204	50	Marinovec	103
8	Mirkovec Breznički	97	51	Osijek Vojakovački	205
9	Podvovec	142	52	Sveta Helena	309
10	Tkalec	94	53	Žibrinovec	113
Općina Breznički Hum			Općina Sveti Petar Orehovec		
11	Butkovec	203	54	Bočkovec	279
12	Breznički Hum	497	55	Bogačevo	84
13	Kršćenovec	114	56	Bogačevo Riječko	71
14	Radešić	212	57	Brdo Orehovečko	40
15	Ščepanje	330	58	Brezje Miholečko	151
Općina Visoko			59	Brežani	24
16	Čanjevo	184	60	Črnčevac	159
17	Đurinovec	135	61	Dedina	202
18	Kračevac	135	62	Donji Fodrovec	175
19	Presečno Visočko	180	63	Ferežani	113
20	Vinično	277	64	Finčevac	91
21	Visoko	493	65	Gorica Miholečka	57
22	Vrh Visočki	114	66	Gornji Fodrovec	172
Grad Novi Marof			67	Gregurovec	233
23	Sudovec	350	68	Guščerovec	177
Općina Gornja Rijeka			69	Hižanovec	88
24	Barlabaševac	19	70	Hrgovec	22
25	Deklešanec	136	71	Kapela Ravenska	85
26	Donja Rijeka	218	72	Kusijevac	84
27	Dropkovec	172	73	Međa	180
28	Fajerovec	76	74	Miholec	363
29	Fodrovec Riječki	61	75	Mikovec	65
30	Gornja Rijeka	340	76	Mokrice Miholečke	154
31	Kolarec	148	77	Orehovec	101
32	Kostanjevec Riječki	267	78	Piškovac	44
33	Lukačevac	23	79	Podvinje Miholečko	51
34	Nemčevac	18	80	Rovci	14
35	Pofuki	185	81	Sela Ravenska	70
36	Štrigovec	37	82	Selanec	156
37	Vukšinec Riječki	79	83	Selnica Miholečka	86
Općina Kalnik			84	Sveti Petar Orehovec	279
38	Borje	137	85	Šalamunovec	47
39	Kalnik	325	86	Vinarec	170
40	Kamešnica	188	87	Voljavec Riječki	29
41	Obrež Kalnički	139	88	Vukovec	101
42	Popovec Kalnički	98	89	Zaistovec	262
43	Potok Kalnički	180	90	Zamladinec	104

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u 90 naselja Potkalničkoga prigorja živjelo je 14 558 stanovnika. Prosječan broj stanovnika po naselju iznosi 162. Čak 76 naselja, odnosno 74,4 % naselja promatranog područja ima manje od 200 stanovnika, a samo naselje Breznica ima više od 500 stanovnika, točnije 814. Od ostalih naselja s više od 400 stanovnika valja izdvojiti Breznički Hum (497), Drašković (415) i Visoko (493). Navedena naselja imaju povoljniji prometni položaj, odnosno smještena su u neposrednoj blizini autoceste Zagreb - Goričan, a također su i općinski centri, osim naselja Drašković. S druge strane dvanaest naselja imalo je manje od 50 stanovnika, dok su četiri naselja na posljednjem popisu bilježila manje od 20 stanovnika. To su Barlabaševac, Čret Bisaški, Nemčevac i Rovci.

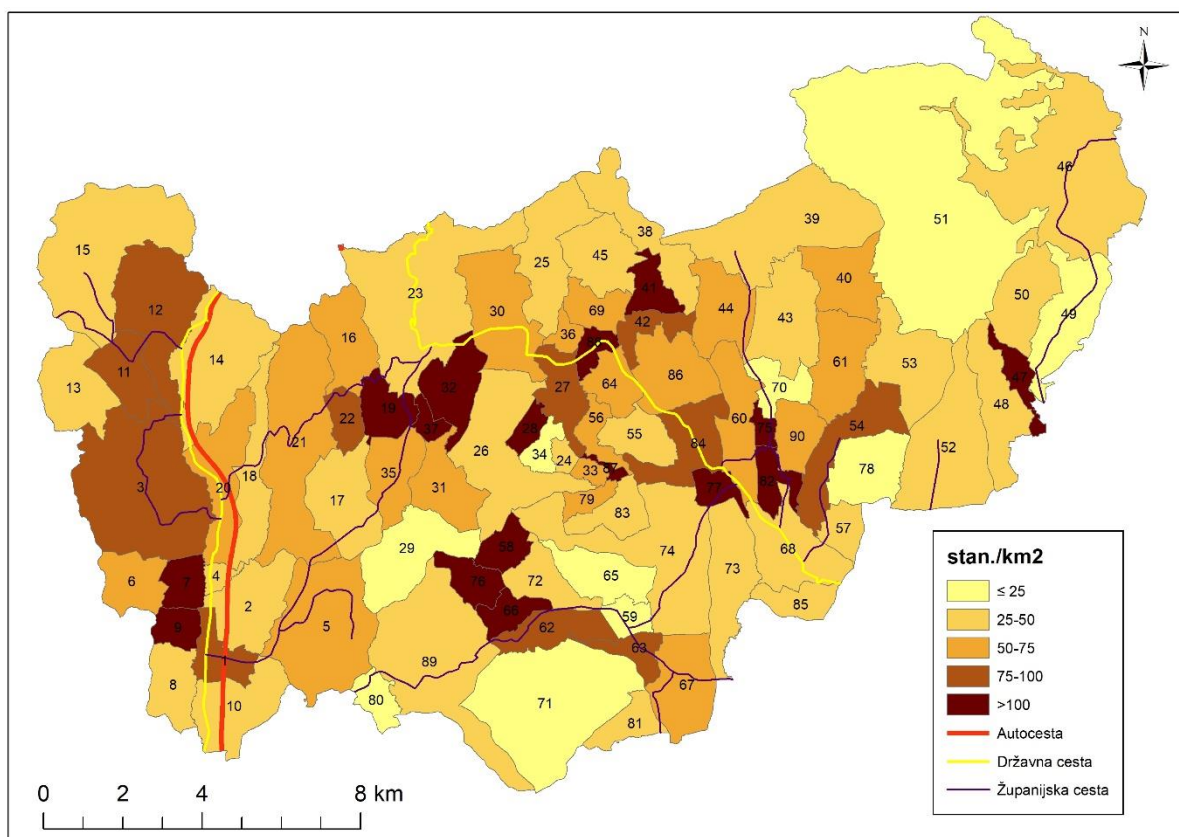
Kroz posljednja dva međupopisna razdoblja došlo je do promjena u veličini naselja prema broju stanovnika. Vidljivo je smanjenje broja stanovnika u naseljima koja su 1991. godine imala više od 200 stanovnika, dok je broj naselja s manje od 200 stanovnika rastao. Najznačajnije promjene dogodile su se u kategoriji naselja od 200 do 300 stanovnika u kojoj se tokom 20 godina udio naselja smanjio s 25,6 % na 13,3 %, a značajno je povećan udio vrlo malih naselja (tab. 3).

Tab. 3. Naselja Potkalničkoga prigorja prema broju stanovnika 1991., 2001. i 2011. godine

Broj stanovnika	1991.		2001.		2011.	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%
<50	8	8,9	10	11,1	12	13,3
51-100	12	13,3	13	14,4	18	20,0
101-200	32	35,6	39	43,3	37	41,1
201-300	23	25,6	15	16,7	12	13,3
301-500	11	12,2	10	11,1	10	11,1
501-1000	3	3,3	3	3,3	1	1,1
>1000	1	1,1	0	0,0	0	0,0

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Postojeći razmještaj stanovništva veoma je nepovoljan za naselja s malim brojem stanovnika u kojima je zbog negativnih demografskih trendova, biodinamičkih obilježja i socioekonomske strukture daljnji razvoj veoma otežan. U naseljima s manje od 50 stanovnika vidljivo je povećanje broja napuštenih kuća i gospodarskih objekata te napuštanje poljoprivrednih djelatnosti što rezultira zapuštenim poljima i vinogradima.

Sl. 7. Gustoća naseljenosti Potkalničkoga prigorja 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Karta gustoće naseljenosti po naseljima (sl. 7) prikazuje kako je istraživani prostor vrlo rijetko naseljen, a prosječna gustoća naseljenosti na površini od 306,92 km² iznosi 47,4 stan./km² što je znatno manje od prosjeka Republike Hrvatske koji iznosi 72,9 stan./km² (DZS, 2018). Važno je napomenuti kako najgušće naseljena naselja imaju vrlo malu površinu, pa tako sva naselja čija gustoća naseljenosti iznosi više od 100 stan./km² imaju površinu manju od 2 km². Za relevantniju analizu gustoće naseljenosti uzete su vrijednosti za jedinice lokalne samouprave (tab. 4) na području Potkalničkoga prigorja. Prema tim vrijednostima može se zaključiti kako su najgušće naseljene općine Breznica (65,6 stan./km²) i općina Visoko (61,1 stan./km²). Površinom i brojem stanovnika najveća je općina Sveti Petar Orehovec, a kako se nalazi na području gdje južni obronci padina Kalničkog gorja prelaze u ravničarske predjele, veliki udio površina predstavljaju poljoprivredna zemljišta pa je sukladno tome i gustoća naseljenosti malo iznad prosjeka Potkalničkoga prigorja (50,3 stan./km²). Veću gustoću naseljenosti od prosjeka Potkalničkoga prigorja imaju još i općine Kalnik (50,7 stan./ km²), Gornja Rijeka (54,5 stan./km²) i Breznički Hum (52,1 stan./km²). Izdvojena naselja u sastavu Grada Križevci imaju najniže vrijednosti gustoće naseljenosti (22,9 stan./km²) iz razloga što poljoprivredna zemljišta uz rijeku Glogovnicu te šumski predjeli na njihovom sjevernom dijelu čine veliki udio u njihovoj ukupnoj površini. Istu situaciju pronalazimo i u naselju Sudovec (34,6 stan./km²) u sastavu Grada Novog Marofa, gdje je stanovništvo koncentrirano uz glavnu prometnicu koja prolazi naseljem, a ostatak područja prekrivaju šume.

Tab. 4. Jedinice lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema površini, gustoći naseljenosti i broju stanovnika 2011. godine

Jedinica lokalne samouprave	Površina (km ²)	Gustoća naseljenosti (stan./ km ²)	Broj stanovnika
Breznica	33,52	65,6	2200
Breznički Hum	26,05	52,1	1356
Gornja Rijeka	32,64	54,5	1779
Kalnik	26,66	50,7	1351
Grad Križevci (izdvojena naselja)	62,05	22,9	1421
Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	10,13	34,6	350
Sveti Petar Orehovec	91,04	50,3	4583
Visoko	24,83	61,1	1518
Potkalničko prigorje	306,92	47,4	14558

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Statistički registar prostornih jedinica RH, 2013.

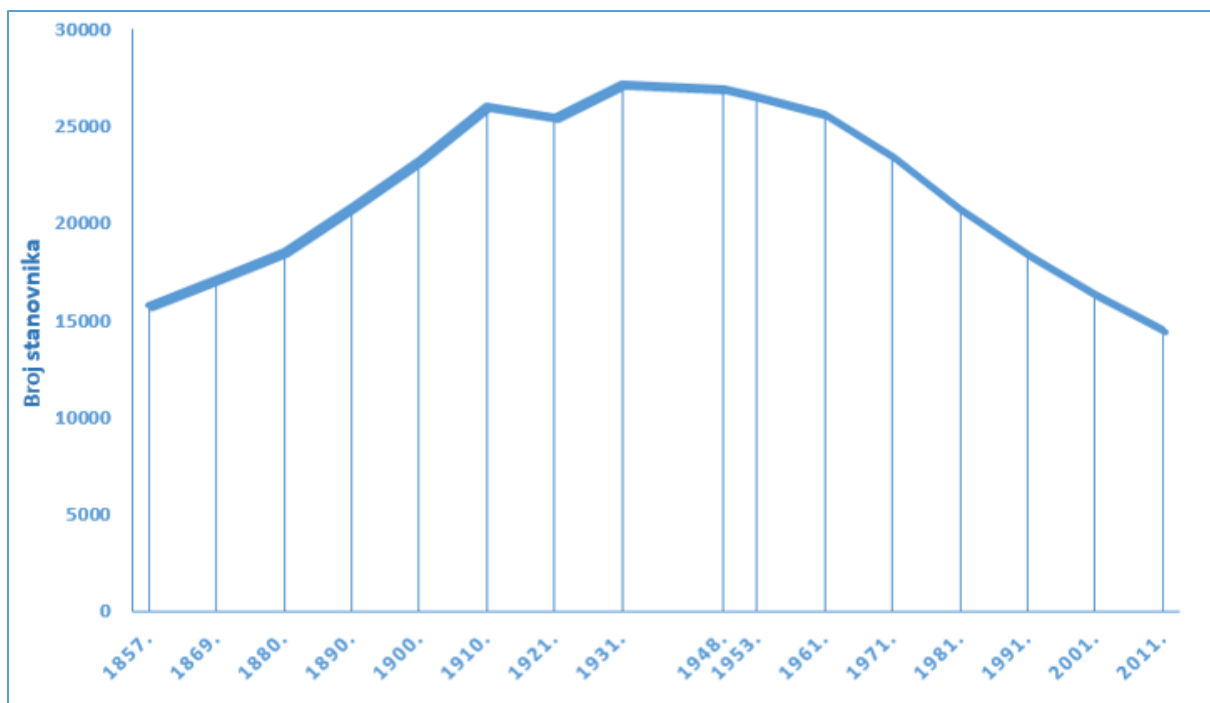
4. 2. Kretanje stanovništva

Natalitet, mortalitet i prostorna pokretljivost su dinamične sastavnice stanovništva koje u određenom vremenu i na određenom području djeluju na promjene u broju stanovnika, odnosno na kretanje stanovništva koje se utvrđuje na temelju popisa stanovništva. Važno je spomenuti kako u kretanju stanovništva veliku ulogu imaju i vanjski čimbenici poput ratova, prirodnih katastrofa, epidemija te ostale nepredvidive situacije (Nejašmić, 2005).

Demografski procesi jedan su od najznačajnijih pokazatelja tendencija razvoja određenog prostora (Spevec, 2009) i upravo iz tog razloga će najvažnije dinamične sastavnice biti detaljno proanalizirane u sljedećih nekoliko poglavlja.

4. 2. 1. Opće kretanje

Opće kretanje stanovništva izravna je posljedica prirodnoga kretanja i jednog od oblika prostorne pokretljivosti, a to je konačna migracija. Sukladno tome, prirodno kretanje i migracije su esencijalne odrednice razvoja stanovništva neke regije (Nejašmić, 2005). Za pokazatelje općeg (ukupnog) kretanja stanovništva Potkalničkoga prigorja odabrani su bazni indeks, lančani indeks, međupopisna promjena, indeks međupopisne promjene, prosječna godišnja promjena i stopa prosječne godišnje promjene broja stanovnika (tab. 5).

Sl. 8. Opće kretanje broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1857. – 2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Opće kretanje broja stanovnika Potkalničkoga prigorja od prvog modernog popisa stanovništva 1857. godine pa sve do posljednjeg iz 2011. godine možemo promatrati kao parabolu koja svoj vrhunac dostiže neposredno prije Drugog svjetskog rata (sl. 8). U tome prvom razdoblju bilježi se konstantan porast broja stanovnika (iznimka je razdoblje Prvog svjetskog rata) koji je kao i u većini drugih područja bez znatnije imigracije uglavnom uzrokovan povećanim natalitetom (Nejašmić, 2005). Popis stanovništva 1948. godine bilježio je pad broja stanovnika, no taj pad je bio manji od očekivanog s obzirom na ratna stradavanja i prisilna iseljavanja Srba koji su na područje Kalničkog prigorja stigli osnivanjem Vojne krajine u vremenu opasnosti od prodora Osmanlija (Škiljan, 2012). Trend pada nastavio se u malim razmjerima sve do 60-ih godina 20. stoljeća iz razloga što je postojala snažna agrarna tradicija i struktura popraćena visokim natalitetom. Industrijalizacija i urbanizacija započeli su proces depopulacije Potkalničkoga prigorja. Osjetniji pad ukupnog broja stanovnika vidljiv je nakon 1961. godine, a tokom 1970-ih, a naročito tokom 1980-ih otkada se u svakom međupopisnom razdoblju izgubi otprilike 11 % stanovnika u odnosu na raniji popis stanovništva (tab. 5).

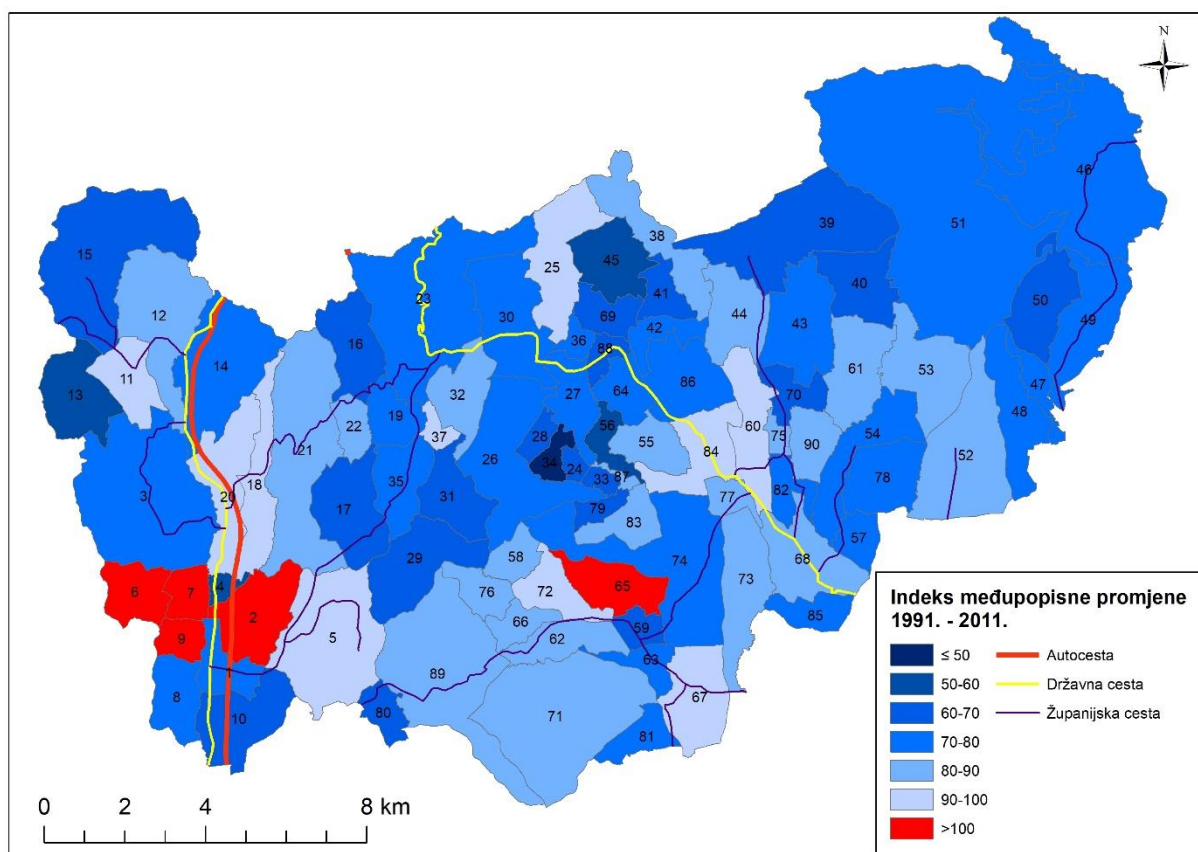
Tab. 5. Opće kretanje broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1857. – 2011. godine

Godina	Broj stanovnika	Bazni indeks	Lančani indeks	Međupopisna promjena		Prosječna godišnja promjena	Stopa godišnje promjene (u %)
				aps.	%		
				P	Ib		
1857.	15755	100,0	/	/	/	/	/
1869.	17190	109,1	109,11	1435	9,11	119,58	0,73
1880.	18584	118,0	108,11	1394	8,11	126,73	0,71
1890.	20867	132,4	112,28	2283	12,28	228,30	1,16
1900.	23283	147,8	111,58	2416	11,58	241,60	1,09
1910.	26092	165,6	112,06	2809	12,06	280,90	1,14
1921.	25466	161,6	97,60	-626	-2,40	-56,91	-0,22
1931.	27214	172,7	106,86	1748	6,86	174,80	0,66
1948.	26999	171,4	99,21	-215	-0,79	-12,65	-0,05
1953.	26565	168,6	98,39	-434	-1,61	-86,80	-0,32
1961.	25690	163,1	96,71	-875	-3,29	-109,38	-0,42
1971.	23431	148,7	91,21	-2259	-8,79	-225,90	-0,92
1981.	20787	131,9	88,72	-2644	-11,28	-264,40	-1,20
1991.	18422	116,9	88,62	-2365	-11,38	-236,50	-1,21
2001.	16343	103,7	88,71	-2079	-11,29	-207,90	-1,20
2011.	14558	92,4	89,08	-1785	-10,92	-178,50	-1,16

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Potkalničko prigorje 2011. godine bilježilo je 1192 stanovnika manje nego 1857. godine, a činjenica da se broj stanovnika od 1961. do 2011. godine smanjio za 11 132 stanovnika (43,33 %) dovoljno govori o razmjerima depopulacije. Stopa prosječne godišnje promjene broja stanovnika u razdoblju od 1991. do 2001. iznosi -1,13 % što je znatno više u usporedbi sa stopom prosječne godišnje promjene ukupnog stanovništva Hrvatske (-0,75 %). U razdoblju od 2001. do 2011. godine stopa prosječne godišnje promjene iznosi -1,09 % (stopa prosječne godišnje promjene za Hrvatsku za ovo razdoblje iznosi -0,35 %).

Indeks međupopisne promjene broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1991. – 2011. godine otkriva kako je od ukupno 90 naselja njih čak 85, odnosno 94,44 % zabilježilo negativna demografska kretanja tokom posljednja dva međupopisna razdoblja (sl. 9). Četiri od pet naselja koja su zabilježila porast broja stanovnika u sastavu su općine Breznica (Jarek Bisasčki, Jales Breznički, Borevec i Podvorec) i nalaze se u neposrednoj blizini cestovne prometnice koja povezuje Zagreb i Varaždin. Također, pozitivan indeks promjene ima i naselje Gorica Miholečka.

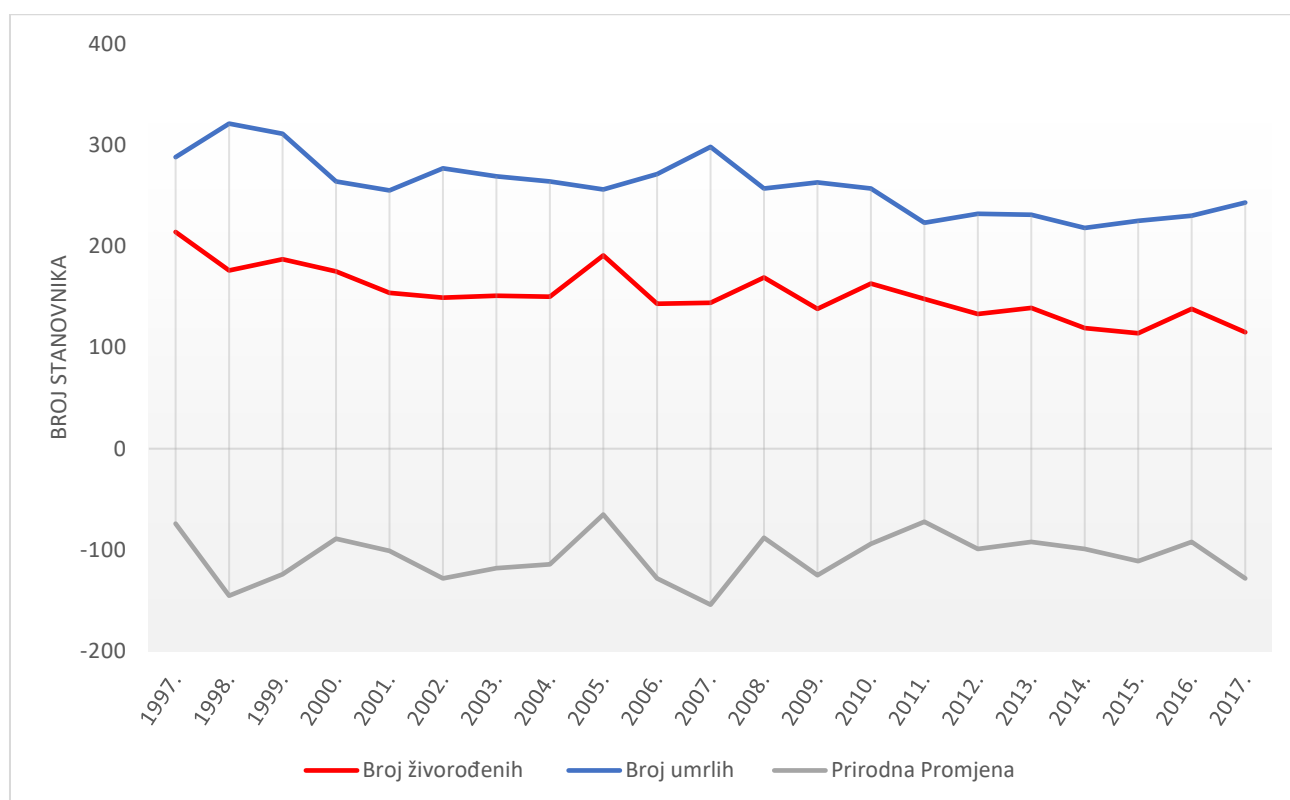
Sl. 9. Indeks promjene broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1991. – 2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

4. 2. 2. Prirodno kretanje

Prirodno kretanje stanovništva temeljna je odrednica ukupnog kretanja broja stanovnika nekog prostora, a oblikovano je biološkim, društveno-gospodarskim, kulturnim, psihološkim i drugim čimbenicima. Ukoliko je neka društvena zajednica na višem stupnju gospodarskog i kulturnog razvoja moći će jače utjecati na biološke procese rađanja i smrti. Osnovne sastavnice prirodnog kretanja stanovništva su rodnost (natalitet) i smrtnost (mortalitet), a ovisno o njihovom međudnosu prirodna promjena može biti pozitivna, negativna ili stagnacijska (Nejašmić, 2005).

Osnovna karakteristika prirodnog kretanja stanovništva Potkalničkoga prigorja ja ta da se stanovništvo već duže vremensko razdoblje generacijski ne obnavlja, odnosno, pokazuje obilježje tzv. generacijske depopulacije (PPKKŽ, 2001). U posljednjih dvadesetak godina navedeni prostor bilježi negativne vrijednosti prirodne promjene broja stanovnika (sl. 10), a broj rođenih u razdoblju od 1997. do 2017. godine nijednom nije nadmašio broj umrlih. Samo putem prirodnog pada Potkalničko prigorje u 20 godina izgubilo je 2240 stanovnika.

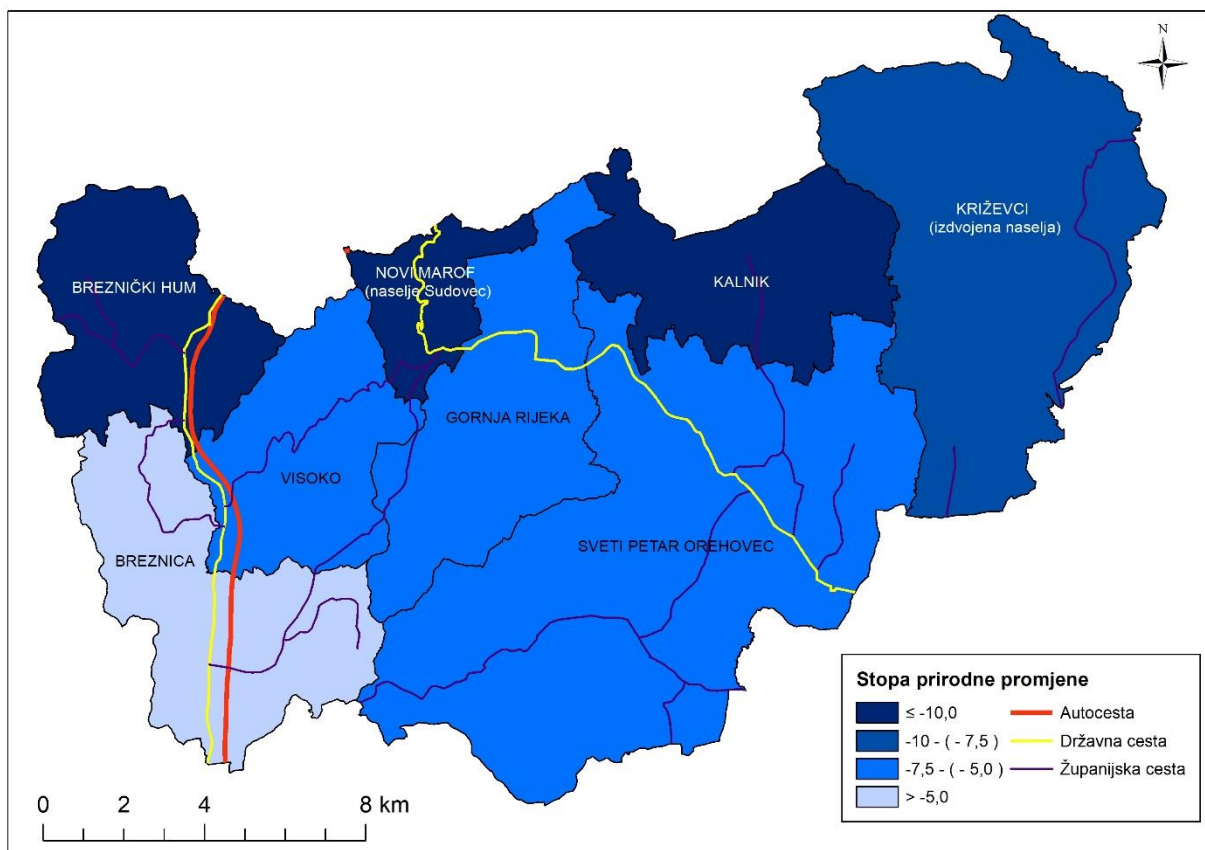

Sl. 10. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Potkalničkoga prigorja 1997. – 2017. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2017., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.

Na smanjenje stopa nataliteta Potkalničkoga prigorja utjecali su procesi industrijalizacije, urbanizacije i deagrarizacije koji su započeli prostorni prerasmjestaj mladog fertilnog stanovništva te tako indirektno utjecali na buduća prirodna kretanja jer je demografski potencijal u vidu fertilnog radno sposobnog stanovništva nepovratno izgubljen s obzirom da navedeno područje ne odlikuju velike imigracijske stope. Prirodna depopulacija također je uvjetovana slabom ekonomskom razvijenošću, odnosno nedostatkom radnih mjesta, zatim emigracijom te slabijom opremljenošću naselja centralnim funkcijama i infrastrukturom.

Slika 11. prikazuje opću stopu prirodne promjene broja stanovnika na razini jedinica lokalne samouprave koja je dobivena kao prosjek broja živorođenih i broja umrlih u vremenskom razdoblju od 2009. do 2013. godine. Negativne stope prirodne promjene broja stanovnika prisutne su na cijelom istraživanom području. U najnepovoljnijoj situaciji nalaze se općine Kalnik i Breznički Hum te naselje Sudovec koje karakteriziraju gorska i šumska područja. Općina Breznica u odnosu na ostala područja ima najmanji prirodni pad broja stanovnika, a takva situacija uvjetovana je povoljnim prometno-geografskim položajem.

Sl. 11. Stopa prirodne promjene po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja u vremenskom razdoblju od 2009. do 2013. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2009. – 2013., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

4. 2. 3. Prostorna pokretljivost

Prostorna pokretljivost nekog prostora podrazumijeva sve vrste teritorijalne mobilnosti stanovništva na određenom prostoru u određeno vrijeme. Migracije (seljenje) podrazumijevaju sve promjene stalnog mjesta boravka (prebivališta), bilo da su one trajne ili privremene naravi, na manju ili veću udaljenost, unutar ili preko državnih i administrativnih granica. S druge strane, cirkulacije obuhvaćaju različite oblike pokretljivosti koje karakterizira kratkotrajnost, učestalost i cikličnost, a zajedničko obilježje jest izostanak namjere za konačnom ili dugotrajnijom promjenom mjesta boravišta (Nejašmić, 2005).

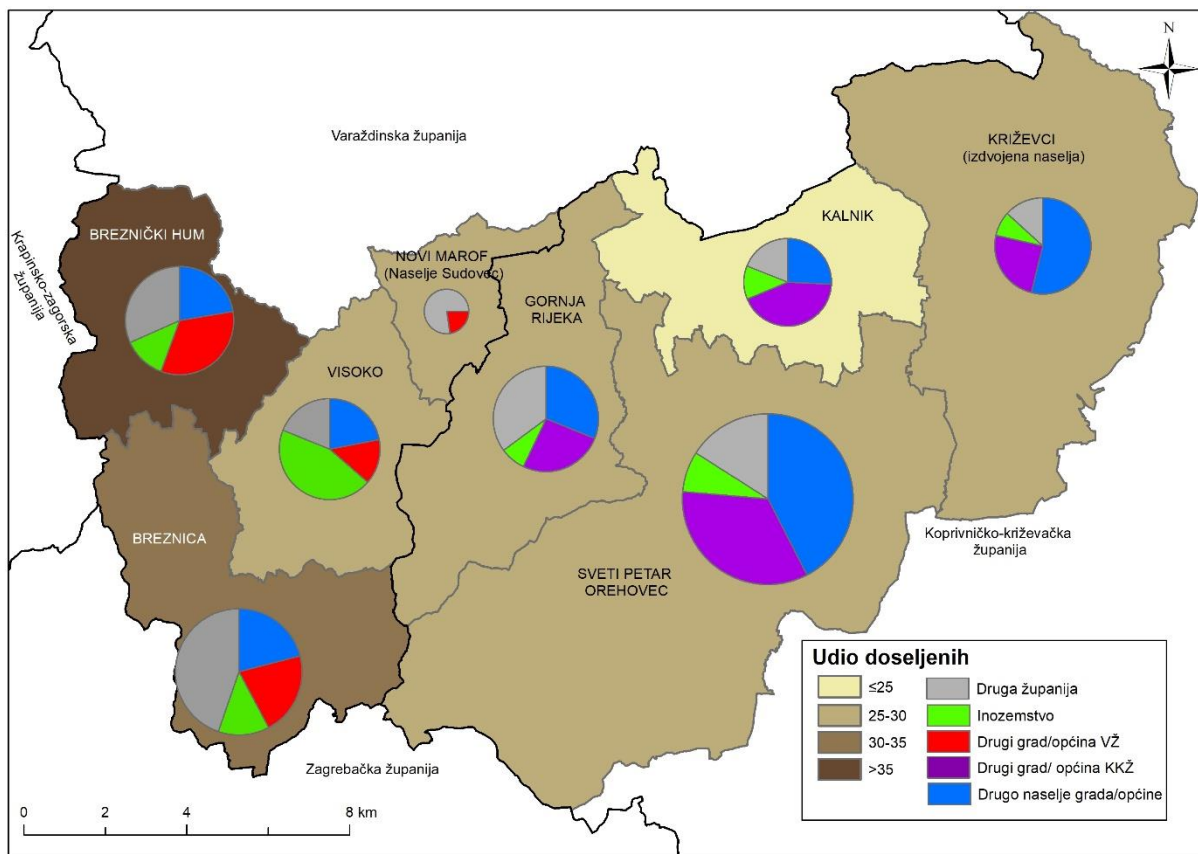
4. 2. 3. 1. Migracije

Migracije i cirkulacije mogu imati slične motive i uzorke, no njihove posljedice na prostor u kojemu se odvijaju su vrlo različite (Spevec, 2011). Način na koji će migracije utjecati na demografske prilike i procese ovisi o kvantitativnim i kvalitativnim (strukturnim) karakteristikama migracijskog kontingenta (Nejašmić, 2005). Detaljne karakteristike migracijskog kontingenta nisu dostupne, a u posljednjih desetak godina u Hrvatskoj nije zabilježen značajniji pomak u kvaliteti migracijskih podataka. Upravo iz tog razloga korištena je vitalnostatistička metoda, tj. da se migracijska bilanca i njena stopa izračunava pomoću međupopisne promjene i prirodnog kretanja (Klempić-Bogadi i Lajić, 2014).

Tab. 6. Migracijska obilježja stanovništva jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja između 2001. i 2011. godine

Ime grada/općine	Doseljeni	Odseljeni	Migracijska bilanca	Stopa migracijske bilance (%)
Breznica	310	348	-38	-1,69
Breznički Hum	205	217	-12	-0,82
Visoko	213	242	-29	-1,84
Gornja Rijeka	149	248	-99	-5,08
Kalnik	125	178	-53	-3,58
Sveti Petar Orehovec	411	699	-288	-5,93
Grad Križevci (izdvojena naselja)	-	-	-68	-4,44
Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	-	-	-24	-6,43
Potkalničko prigorje	-	-	-611	-3,94

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001 – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2001.-2017., Priopćenje 7.1.2., Zagreb, www.dzs.hr, n. d.

Sl. 12. Udio doseljenih u ukupnom stanovništvu po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja i njihova struktura prema mjestu prethodnog boravka 2011. godine
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Migracijska bilanca za posljednje međupopisno razdoblje negativna je u svim jedinicama lokalne samouprave istraživanog područja (tab. 6). No, vrijedi napomenuti kako su njene stope nešto niže u općinama Breznica i Visoko, a naročito u općini Breznički Hum, u odnosu na ostale promatrane jedinice lokalne samouprave u sastavu Koprivničko-križevačke županije zajedno sa naseljem Sudovec. Glavni uzroci takvih polariziranih migracijskih obilježja su prometno-geografski položaj, razvoj poduzetničkih zona, stanje infrastrukture i razina ponude centralnih funkcija. Disparitet između zapadnog i istočnog dijela Potkalničkoga prigorja vidljiv je i u udjelu doseljenih u ukupnom stanovništvu (sl. 12) gdje najveći udio imaju općine Breznica (30,9 %) i Breznički Hum (36,8 %), a najmanji općina Kalnik (24,2 %). Nadalje, važno je razmotriti i strukturu doseljenih prema mjestu prethodnog boravka koja otkriva odnose među glavnim smjerovima migracija (sl. 13). U naselju Sudovec, a poglavito u općini Breznica najviše je doseljenih iz drugih županija (51,5 %), što je i razumljivo s obzirom na to da graniči sa čak tri županije (Krapinsko-zagorskom, Zagrebačkom i Koprivničko-križevačkom). Podjednak udio doseljenih iz druge županije, Grada/općine iste županije ili naselja istog Grada/općine imaju općine Breznički Hum i Gornja Rijeka, dok se općina Visoko ističe s

velikim brojem stanovnika doseljenih iz inozemstva (80,9 %). To se u prvom redu odnosi na ljude koji su na područje općine Visoko doselili nakon što su radni vijek proveli izvan granica Hrvatske. U općini Kalnik najveći udio otpada na doseljene iz drugih Gradova/općina Koprivničko-križevačke županije (48,9 %). Naselja u sastavu Grada Križevaca, koja se nalaze na istraživanom prostoru najviše doseljenih imaju iz drugih naselja Grada (58,3 %), baš kao i općina Sveti Petar Orehovec (45,9 %) u kojoj doseljeni iz drugog Grada/općine također čine znatan udio (36,7 %).

4. 2. 3. 2. Cirkulacije

Dnevna cirkulacija stanovništva dobar je pokazatelj nodalno-funkcionalnih odnosa u prostoru, odnosno funkcionalne ovisnosti ili neovisnosti u prostoru. U prvome redu je vezana uz funkciju rada i obrazovanja u pojedinom naselju. Ona naselja koja imaju razvijeniju funkciju rada privlače radnike iz okolice u kojoj spomenute funkcije nisu toliko izražene. S druge strane, naselja sa slabije izraženom funkcijom rada i obrazovanja imaju ulogu ishodišta dnevne cirkulacije stanovništva (Turk, 2014).

Struktura dnevnih cirkulanata Potkalničkoga prigorja (tab. 7) otkriva kako najveći udio dnevnih cirkulanata čine zaposleni. Najveći udio zaposlenih u dnevnim cirkulacijama ima općina Breznički Hum te naselje Sudovec, dok najmanji udio ima općina Sveti Petar Orehovec, što i ne začuđuje s obzirom na veliki značaj poljoprivrede u toj općini. Preostali dio dnevnih cirkulacija otpada na učenike osnovnih i srednjih škola te studente. Dok na studente otpada do najviše 5 % (Grad Križevci izdvojena naselja), učenici čine znatan dio dnevnih cirkulacija koji u općini Sveti Petar Orehovec iznosi 47,4 % što je posljedica velikog broja naselja iz kojih djeca putuju u osnovnu školu u općinski centar, ali isto tako i u grad Križevce u srednju školu te malog broja zaposlenih koji sudjeluju u dnevnim cirkulacijama. Najmanji udio učenika dnevnih cirkulanata ima naselje Sudovec zbog malog broja stanovnika te Breznički Hum jer ima izrazito puno zaposlenih dnevnih cirkulanata.

Promotri li se udio zaposlenih cirkulanata u ukupnom broju zaposlenih po Gradovima/općinama Potkalničkoga prigorja vidljiva je velika razlika između jedinica lokalne samouprave smještenih u Varaždinskoj i Koprivničko-križevačkoj županiji (tab. 7). Općine Breznica, Breznički Hum i Visoko imaju više od dvije trećine zaposlenih cirkulanata u ukupnom broju zaposlenih, općine u sastavu Koprivničko-križevačke imaju manje od polovice, a najmanji udio imaju općine Sveti Petar Orehovec (28,4 %), Gornja Rijeka (39,7 %) te Grad Križevci (izdvojena naselja) (39,6 %).

Tab. 7. Struktura dnevnih cirkulanata jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja 2011. godine

Ime grada ili općine	Dnevni migranti - ukupno	Zaposleni (%)	Udio zaposlenih cirkulanata u ukupnom broju zaposlenih (%)	Učenici (%)	Studenti (%)
Breznica	799	63,5	71,4	34,3	2,3
Breznički Hum	413	71,2	67,3	27,1	1,7
Novi Marof	23	73,9	17,0	21,7	4,3
Visoko	457	65,6	69,1	32,2	2,2
Gornja Rijeka	474	58,0	39,7	39,9	2,1
Kalnik	349	59,3	44,6	37,5	3,2
Križevci (izdvojena naselja)	363	57,3	39,6	37,7	5,0
Sveti Petar Orehovec	1119	49,1	28,4	47,5	3,5
Potkalničko prigorje	3997	59,0	44,5	38,2	2,9

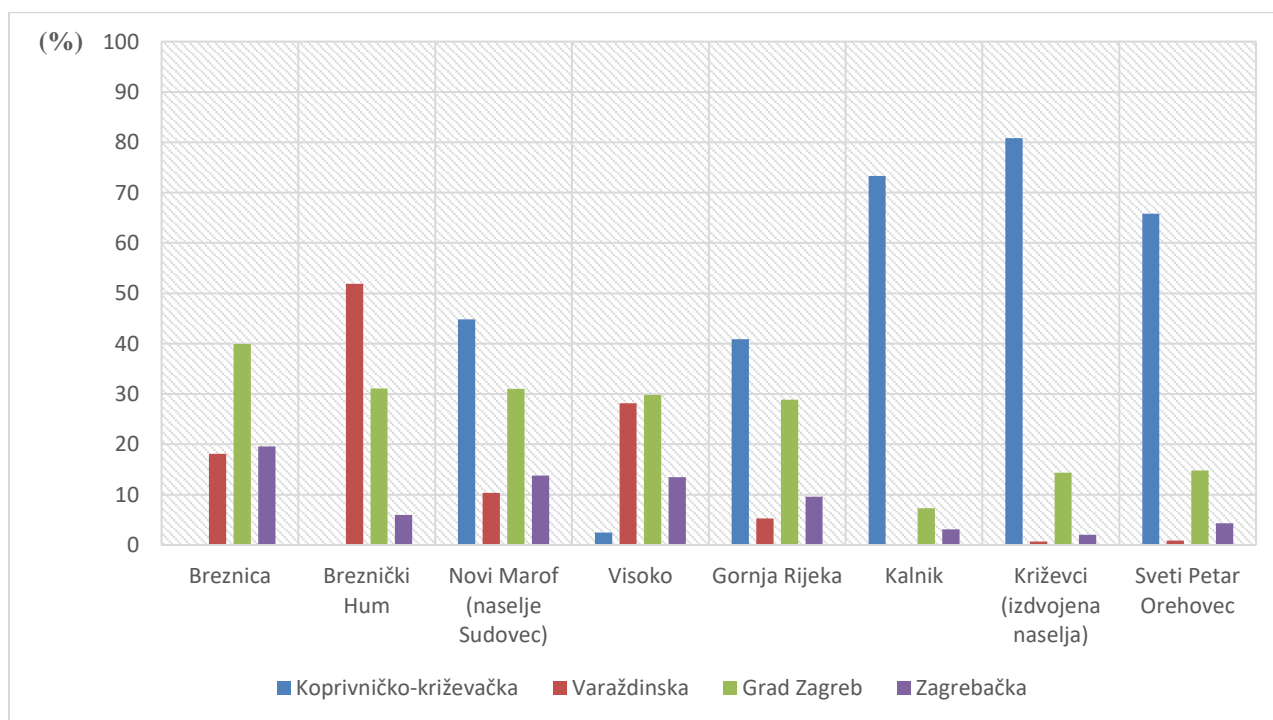
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: Dnevni i tjedni migranti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Općenito gledano, dnevna cirkulacija u slabije razvijenim ruralnim prostorima je na neki način pozitivna jer drži na životu one ruralne prostore koji su dovoljno blizu gradova da je moguća dnevna cirkulacija. Nepostojanje dnevne cirkulacije vrlo vjerojatno bi dovelo do intenziviranja depopulacije u takvim ruralnim prostorima. Važno je naglasiti kako dnevna cirkulacija u određenoj mjeri iscrpljuje osobe koji u njoj sudjeluju i tako direktno utječe na njihovu produktivnost (Nejašmić, 2005).

S obzirom da ne postoje velike tvornice ili kompanije na istraživanom prostoru, vrlo mali broj ljudi je zaposlen u drugom naselju Grada/općine svog stanovanja, a oni koji su zaposleni uglavnom se bave poljoprivrednim djelatnostima. Općina Breznički Hum u čijoj se poduzetničkoj zoni nalazi nekoliko tvornica metaloprerađivačke industrije ima udio od 16 % zaposlenih s područja općine, dok općina Kalnik bez većeg poslodavca ima 15 %. Najveći udio dnevnih cirkulanata zaposlenih u Gradovima/općinama iste županije imaju općine Sveti Petar Orehovec (57,3 %) i Kalnik (67,2 %) zbog blizine grada Križevci koji kao subregionalni centar ima važnu funkciju rada. U općinama Breznica, Gornja Rijeka i Visoko više od polovice zaposlenih dnevnih cirkulanata radi na području druge županije.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2001. godine o dnevnim cirkulantima i njihovim naseljima rada (sl. 13) vidljivo je kako najveći dio dnevnih cirkulanata s područja općine Breznica otpada na Grad Zagreb, a nešto manje na Varaždinsku i Zagrebačku županiju.

Od centara rada u koje na dnevnoj bazi cirkulira stanovništvo općine Breznica ističu se Zagreb, Novi Marof te Sveti Ivan Zelina. Varaždinska županija i Grad Zagreb također su glavno odredište dnevnih cirkulanata s područja općine Breznički Hum, a glavni centri rada Zagreb, Novi Marof te naselje Breznički Hum. Naselje Sudovec i općina Gornja Rijeka imaju sličnu distribuciju dnevnih cirkulanata po županijama. U najvećoj mjeri to se odnosi na Koprivničko-križevačku županiju, potom Grad Zagreb te u manjoj mjeri na Zagrebačku odnosno Varaždinsku županiju. Najznačajniji centri rada za dnevne cirkulante naselja Sudovec su Zagreb, Križevci i Novi Marof, a za one s područja općine Gornja Rijeka to su također Križevci, Zagreb te Sveti Ivan Zelina. Većina dnevnih cirkulanata s područja općine Visoko zaposlena je u Zagrebu, Novom Marofu i Svetom Ivanu Zelini. Grad Križevci (izdvojena naselja) te općine Kalnik i Sveti Petar Orehovec imaju identičnu strukturu dnevnih cirkulanata prema županiji rada u kojoj najveći udio ima Koprivničko-križevačka županija, manji udio otpada na Grad Zagreb te minimalno na (manje od 5 %) na Zagrebačku županiju. Za navedene jedinice lokalne samouprave radni centri kojima gravitira najviše cirkulanata su Križevci, Zagreb i Vrbovec.

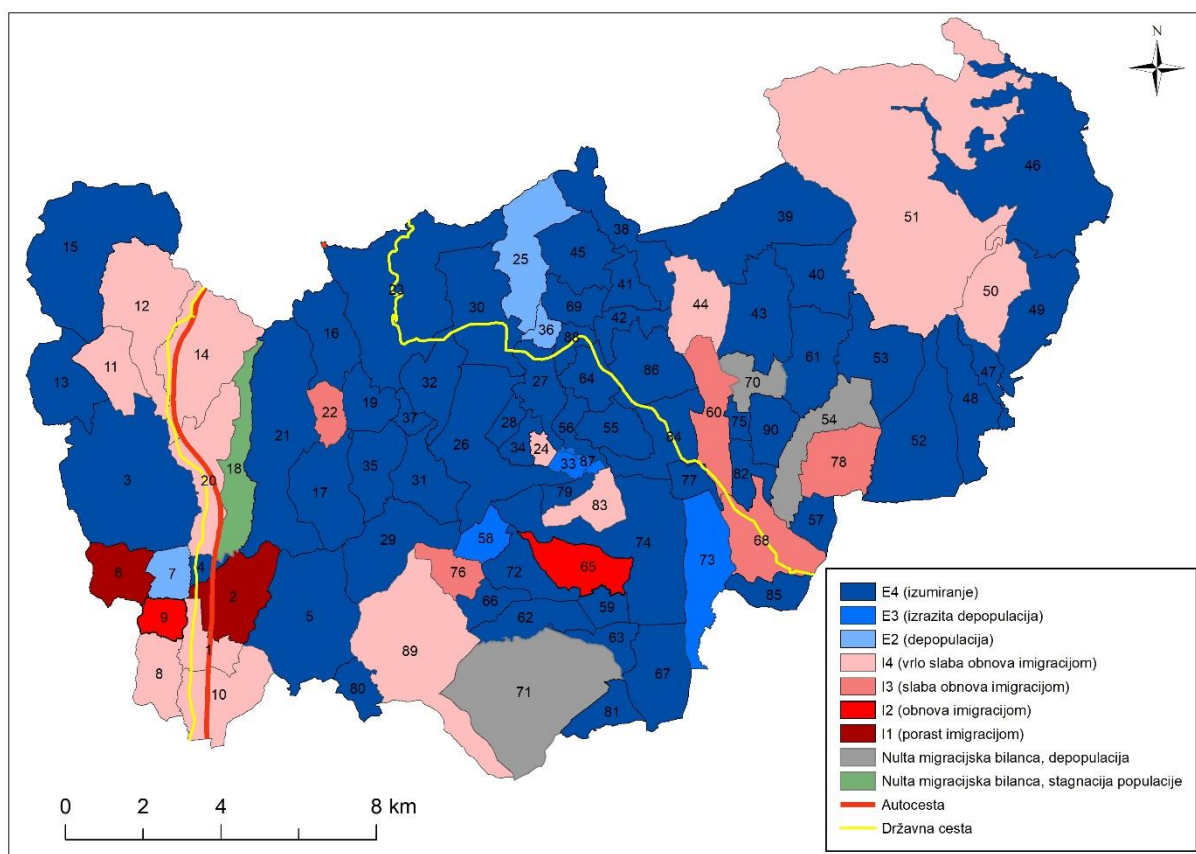

Sl. 13. Struktura dnevnih cirkulanata jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema najistaknutijim županijama rada 2001. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2001. godine: Dnevni migranti po naseljima rada i stanovanja, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2001.

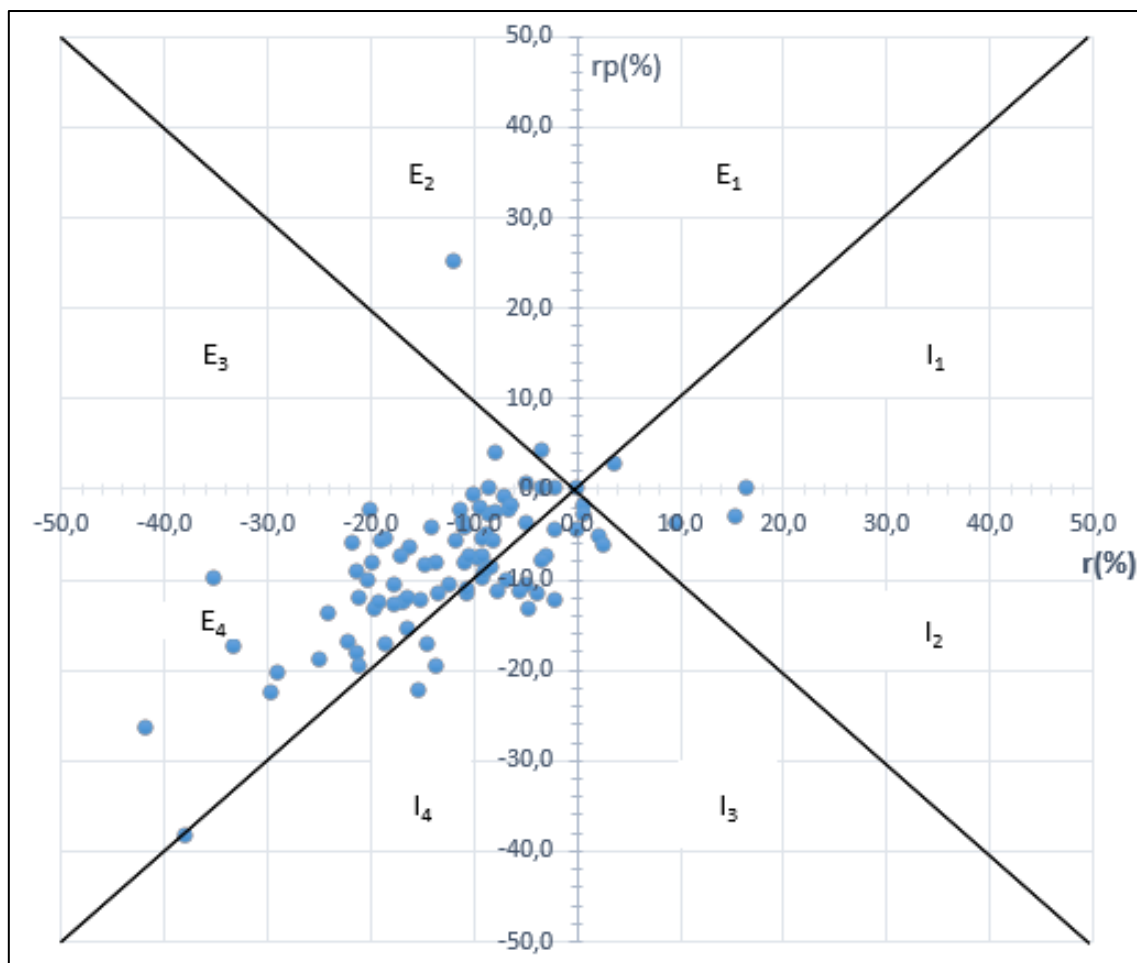
4. 2. 4. Tipovi općeg kretanja stanovništva

Za razumijevanje dinamike stanovništva nužni su složeniji pokazatelji koji pružaju detaljniju sliku određenog prostora i razdoblja. Jedan od takvih pokazatelja jesu tipovi općeg kretanja stanovništva koji pokazuju odnos i utjecaj prirodne promjene i migracije u nekom razdoblju. Migracijska bilanca može biti pozitivna ili negativna i upravo prema tome se određuje ima li određeni prostor emigracijski ili imigracijski karakter. Razlikujemo emigracijski i imigracijski tip općeg kretanja stanovništva, a u svakom tipu po četiri podtipa (trends), koji se određuju prema intenzitetu emigracijskog ili imigracijskog obilježja te prema prirodnoj promjeni. Također, ovakva tipologija općeg kretanja stanovništva demografski je indikator općih društvenih kretanja i gospodarske razvijenosti. Imigracijski prostori su u većini slučajeva gospodarski razvijeniji, dok emigracijski nisu dovoljno razvijeni i nemaju svijetlu budućnost, pa im stanovništvo iseljava. Na taj način stvara se polarizirana naseljenost koja ukazuje na društveno gospodarska obilježja prostora (Nejašmić, 2005).

Sl. 14. Tipovi općeg kretanja stanovništva Potkalničkoga prigorja 2001. – 2011. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Potkalničkoga prigorja 2001. – 2011. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Od ukupno 90 naselja Potkalničkoga prigorja njih 64 su emigracijskog karaktera, 22 naselja imaju imigracijski karakter, a 4 naselja imaju nultu migracijsku bilancu (sl. 14 i sl. 15). Najveći broj naselja emigracijskog karaktera (njih 57) ima podtip (trend) E₄ (izumiranje) kojeg karakterizira negativna prirodna promjena i negativno kretanje utvrđeno popisom te stopa prirodne promjene (smanjenja) manja od stope popisom utvrđenog smanjenja. Nadalje četiri naselja (Lukačevac, Brezje Miholečko, Međa i Voljavec Riječki) imaju podtip (trend) E₃ (izrazita depopulacija), a tri naselja (Bisag, Deklešanec, Štrigovec) podtip (trend) E₂ (depopulacija). U obje navedene skupine naselja prirodna promjena je pozitivna, a popisom utvrđeno kretanje negativno. Razlika među njima je u tome što je kod depopulacije stopa prirodne promjene veća, a kod izrazite depopulacije manja od stope popisom utvrđenog smanjenja.

Kod naselja s imigracijskim obilježjima najzastupljeniji je podtip (trend) I₄ (vrlo slaba obnova imigracijom) kojeg ima trinaest naselja. Taj podtip (trend) obilježavaju negativna prirodna promjena i negativno popisom utvrđeno kretanje, a stopa popisom utvrđenog smanjenja manja je od stope prirodne promjene. Podtip (trend) I₃ (slaba obnova imigracijom) ima pet naselja (Črnčevac, Guščerovec, Gorice Miholečke, Piškovec i Vrh Visočki), a podtip (trend) I₂ (obnova imigracijom) dva naselja (Podvorec i Gorica Miholečka). Naselja razvrstana u ova dva podtipa (trenda) imaju negativnu prirodnu promjenu i pozitivno popisom utvrđeno kretanje. Stopa popisom utvrđenog povećanja kod obnove imigracijom je veća, a kod slabe obnove imigracijom manja od stope prirodne promjene. Najpovoljniju situaciju, odnosno podtip (trend) I₁ (porast imigracijom), kojeg karakterizira pozitivna prirodna promjena i pozitivno kretanje utvrđeno popisom prilikom čega su stope popisom utvrđenog povećanja veće od stope prirodne promjene imaju naselja Borenc i Jales Breznički u sastavu općine Breznica (Nejašmić, 2005).

Naselje Kračevac je veoma specifično iz razloga što ima nultu migracijsku bilancu i nultu prirodnu promjenu za razdoblje 2001. – 2011. godine te identičan broj stanovnika utvrđen popisima 2001. i 2011. godine. Nultu migracijsku bilancu, ali negativnu prirodnu promjenu i negativno popisom utvrđeno kretanje imaju naselja Bočkovec, Hrgovec i Kapela Ravenska.

Veliki broj naselja koja imaju podtip (trend) E₄ svakako ne pruža optimističan pogled na buduća demografska kretanja Potkalničkoga prigorja. Ukoliko se ovakva situacija sa izumiranjem većine naselja održi kroz nekoliko sljedećih međupopisnih razdoblja, za pretpostaviti je da će revitalizacija u nadolazećim godinama biti neuspješna bez obzira na sve prostorne strategije i programe razvoja te da će u konačnici doći do potpunog nestanka tih naselja (Šterc i Komušanac, 2011).

4. 3. Dobno-spolna struktura stanovništva

Iz sastava prema spolu i dobi proizlaze ključni kontingenti stanovništva za biološku reprodukciju i za formiranje radne snage (Nejašmić, 2005). Neupitno je da promjene u obilježjima demografskih resursa utječu na društvenu strukturu i društvene odnose. Starenje stanovništva učinkovito djeluje na općedruštvene i gospodarske prilike. U ostarjeloj populaciji radna snaga teže prihvaća nove ideje i inovacije, poduzetnički duh slabi itd. (Wertheimer-Baletić, 2004).

Iz tablice 8. vidljivo je kako sve jedinice lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja imaju izrazito staro, odnosno izrazito kontraktivno stanovništvo jer u svima udio osoba starijih od 65 i više godina iznosi više od 12 % (Nejašmić, 2005). Najveći udio starog stanovništva (21, 3 %)

imaju općine Breznički Hum i Kalnik. Zrelo stanovništvo čini otprilike dvije trećine stanovništva u svim promatranim prostornim jedinicama, dok se udio mladog kreće od 13,9 % (općina Kalnik) do 19,7 % (općina Gornja Rijeka).

Kritična vrijednost indeksa starosti (početak demografske starosti) iznosi 40,0, odnosno 40 starih na 100 mladih (Nejašmić, 2005). Situacija na području Potkalničkog prigorja nije ni približno blizu navedene kritične vrijednosti, štoviše najniža vrijednost koju ima općina Gornja Rijeka iznosi 92,0, a najvišu vrijednost imaju općina Kalnik (152,5) te izdvojena naselja Grada Križevaca (125,1).

Dobar analitički pokazatelj sastava prema dobi i brzine starenja stanovništva jest koeficijent dobne ovisnosti starih (prema nekim istraživačima čak i bolji od indeksa starosti), tj. broj starih na sto osoba u radnoj dobi (Nejašmić i Toskić, 2013). Najveći koeficijent dobne ovisnosti starih imaju općine Breznički Hum (33,1) i Kalnik (32,8), a najniža vrijednost iznosi 25,0 (Sudovec).

Tab. 8. Pokazatelji sastava stanovništva jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema dobi i spolu 2011. godine³

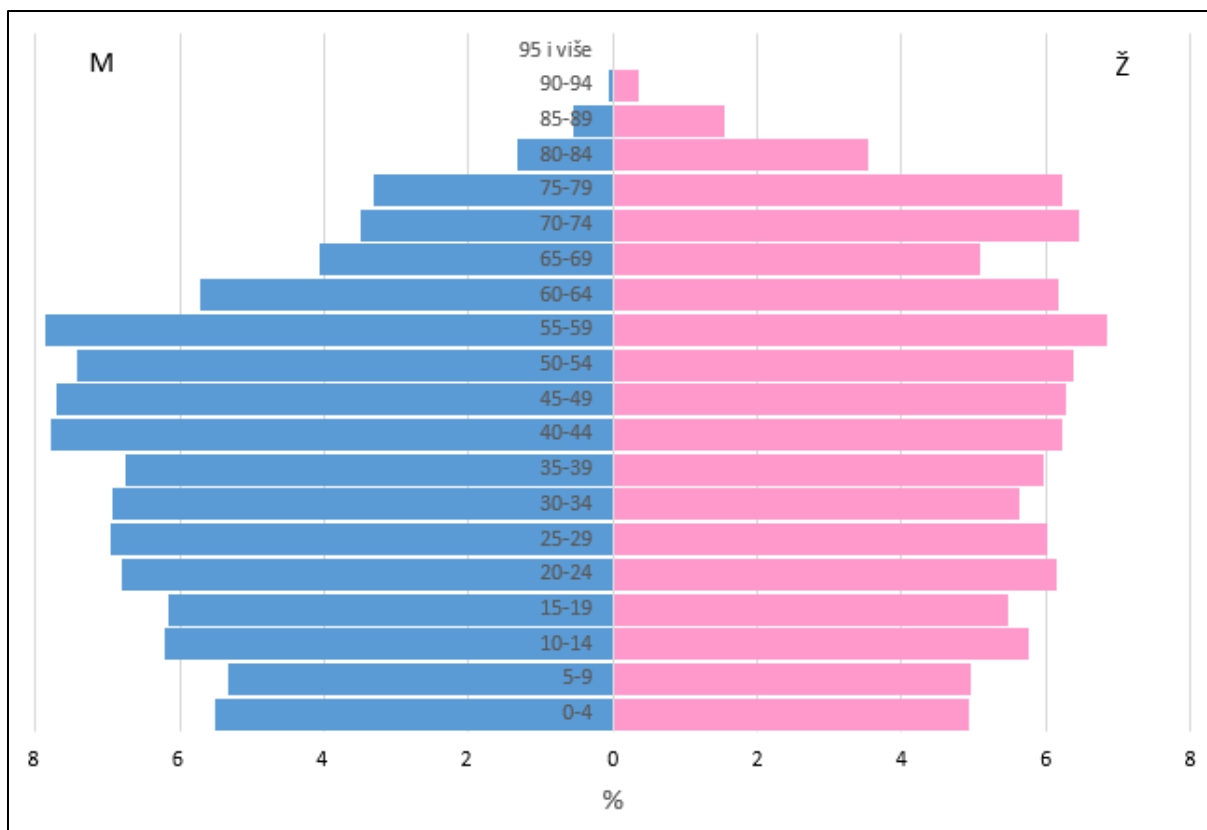
JLS	Breznica	Breznički Hum	Visoko	Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	Gornja Rijeka	Kalnik	Križevci (izdvojena naselja)	Sveti Petar Orehovec
Mlado stanovništvo (%)	17,4	14,3	16,4	15,7	19,7	13,9	14,4	16,5
Zrelo stanovništvo (%)	66	64,4	65,4	67,4	62,1	64,8	67,5	66,4
Staro stanovništvo (%)	16,6	21,3	18,2	16,9	18,2	21,3	18,1	17,2
Indeks starosti (i_s)	95,3	149	110,8	107,3	92	152,5	125,1	104
Koeficijent dobne ovisnosti starih ($k_{d,s}$)	25,1	33,1	27,8	25	29,2	32,8	26,8	25,8

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

³ Stanovništvo se za očitovanje mladosti, zrelosti ili starosti dijeli prema velikim dobnim skupinama: mlado stanovništvo 0-14, zrelo 15-64, staro 65 i više godina starosti.

Indeks starosti (i_s) pokazuje brojčani odnos starih 65 i više godina i mladih 0-14 godina.

Koeficijent dobne ovisnosti starih ($k_{d,s}$) pokazuje opterećenost stanovništva u radnoj dobi (15-64 godine) kontingentom u postradnoj dobi (65 i više godina) (Nejašmić, 2005).

Sl. 16. Dobno-polna struktura stanovništva Potkalničkoga prigorja 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Prema podacima iz popisa stanovništva iz 2011. godine Potkalničko prigorje imalo je „dobno-polnu piramidu“ u obliku urne čime je potvrđena prethodno navedena činjenica da pripada tipu starog ili kontraktivnog stanovništva (sl. 16). Nerazmjer kao posljedica diferencijalnog nataliteta (u prosjeku se rađa 5 – 6 % više muške djece) i diferencijalnog mortaliteta (veća biološka otpornost žena) najvidljiviji je kod zrelog stanovništva gdje je veći udio muškaraca te u kategoriji starog stanovništva gdje žene imaju izrazitu prevlast.

4. 4. Društveno-gospodarski sastav stanovništva

Društveni razvoj izravno utječe na stanovništvo koje zbog toga kontinuirano mijenja svoja obilježja. Način povratne reakcije stanovništva na utjecaj društvenog razvoja ovisi o strukturi i obilježjima stanovništva. Veze i procesi najčešće nisu jednosmjerni i jednostavno određeni već kompleksni i međusobno ovisni stoga je teško identificirati pravce i intenzitet djelovanja pojedinih faktora (Wertheimer-Baletić, 1978).

4. 4. 1. Sastav stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti

Polazište za razmatranje gospodarskog sastava stanovništva čini aktivno⁴ stanovništvo (radna snaga). Za potrebe kvantifikacije pojedinog kontingenta stanovništva, nužno je odrediti kriterije razgraničenja aktivnih od neaktivnih osoba. Najčešće je to kriterij aktivnog sudjelovanja u procesu rada poznat pod nazivom koncepcija radne snage (engl. labor force) (Nejašmić, 2005).

Potkalničko prigorje 2011. godine imalo je stopu aktivnosti ($p_a = 50,35\%$) veću od stope aktivnosti Republike Hrvatske u cjelini ($p_a = 41,9\%$). Prema udjelu zaposlenih u ukupnom stanovništvu (tab. 9) prednjače općine Sveti Petar Orehovec (50,5 %) i Gornja Rijeka (48,5 %). Glavni razlog tome jest veliki broj zaposlenih u poljoprivrednim djelatnostima koje još uvijek zbog slabo provedene modernizacije i niske razine mehanizacije iziskuju veliki broj radnika, stoga ljudi u tim djelatnostima puno kasnije odlaze u mirovinu, a proporcionalno tome se povećava udio zaposlenih. U izdvojenim naseljima Grada Križevaca najniži je udio nezaposlenih što je posljedica blizine grada Križevaca te značaja poljoprivrednih djelatnosti, ali isto tako zbog vrlo visokog indeksa starosti i najvećeg udjela umirovljenika.

Tab. 9. Stanovništvo Potkalničkoga prigorja staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti 2011. godine

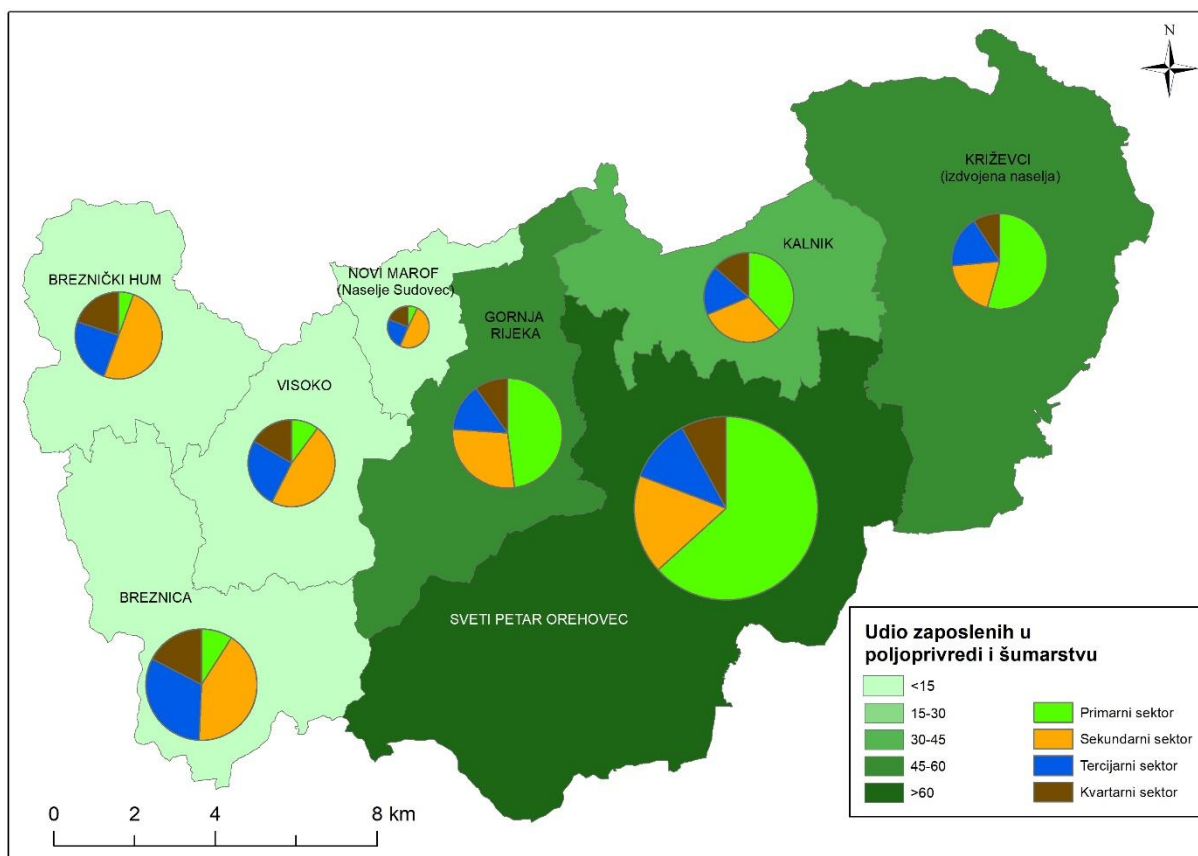
JLS	Ukupno	Zaposleni (%)	Nezaposleni (%)	EKONOMSKI NEAKTIVNI (%)			
				Umirovljenici	Poslovi u kućanstvu	Učenici ili studenti	Ostali
Breznica	1817	39,1	5,4	28,2	9,5	7,9	10,0
Breznički Hum	1162	37,6	6,2	30,7	10,1	7,0	8,4
Visoko	1269	34,2	6,1	29,3	12,5	7,4	10,5
Novi Marof (naselje Sudovec)	295	33,9	10,8	27,5	13,9	9,5	4,4
Gornja Rijeka	1428	48,5	9,0	24,4	4,7	6,6	6,8
Kalnik	1156	40,1	6,6	27,3	9,1	7,6	9,2
Križevci (izdvojena naselja)	1223	42,9	4,3	31,0	8,6	7,8	4,4
Sveti Petar Orehovec	3827	50,5	7,8	21,2	6,1	8,7	5,7

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, DZS, Zagreb, 2013.

⁴ Ekonomskom aktivnošću smatra se svaka aktivnost osoba koje pridonose ili su spremne pridonositi proizvodnji dobara i usluga u određenome (referentnom) razdoblju radi stjecanja sredstava za život (Popis 2011, DZS).

4. 4. 2. Sastav stanovništva prema gospodarskoj djelatnosti

Temeljna podjela aktivnog stanovništva obavlja se po granama djelatnosti u kojima se stječu sredstva za život. Djelatnost se određuje na temelju vrste proizvedenih dobara ili usluga koje obavlja poslovni subjekt u kojem osoba radi. Obično se djelatnosti svrstavaju u četiri sektora (primarni, sekundarni, tercijarni i kvartarni). Udio glavnih sektora pokazatelj je društveno-gospodarske razvijenosti u cjelini (Nejašmić, 2005). Tipizacijom prema sektorima djelatnosti (sl. 17) vidljivo je kako općine Gornja Rijeka, Kalnik, Sveti Petar Orehovec i Grad Križevci (izdvojena naselja) imaju poljoprivredni tip (I-II-III ili I-III-II). Tu se posebno ističe općina Sveti Petar Orehovec sa udjelom zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu od 62,9 %. Općine Breznički Hum, Visoko i Grad Novi Marof (naselje Sudovec) imaju industrijski tip (II-III-I), dok općina Breznica pripada uslužnom tipu (III-II-I). Podrobnija analiza strukture gospodarstva, glavnih djelatnosti i značaja poljoprivrede detaljno je izrađena u sklopu poglavlja 7. ovog rada.

Sl. 17. Stanovništvo Potkalničkoga prigorja prema sektorima djelatnosti i udio zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu po gradovima, DZS, Zagreb, 2013.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Zaposleni prema sektorima djelatnosti po naseljima, DZS, Zagreb, 2013.

4. 4. 3. Sastav stanovništva prema stupnju obrazovanja

Usporedno s društvenim napretkom povećavaju se zahtjevi za višom razinom obrazovanja aktivnog i ukupnog stanovništva, a to dovodi do promjena u sastavu stanovništva prema obrazovnim obilježjima (Nejašmić, 2005). Na današnjoj razini gospodarskoga, socijalnoga i znanstveno-tehnološkog razvoja obrazovanje je osnovni izvor ljudskoga kapitala neophodnog za poticaj daljnjega društvenog razvitka (Mičić i Šundalić, 2005).

Potkalničko prigorje prema Popisu stanovništva 2011. godine ima najveći udio stanovništva sa stečenim osnovnoškolskim (43,5 %) i srednjoškolskim (33,5 %) obrazovanjem, dok se preostali dio odnosi na stanovništvo bez škole ili s nezavršenom osnovnom školom (13,29 %). Kontingent stanovništva s visokoškolskim obrazovanjem iznosi 3,8 % (tab. 10). Najveći udio stanovništva bez škole ili sa nezavršenom osnovnom školom ima općina Breznica (20,8 %), a najmanji općina Kalnik (7,8 %). Općine Sveti Petar Orehovec i Kalnik te Grad Križevci (izdvojena naselja) imaju dominantan osnovnoškolski stupanj obrazovanja, a općine Breznica i Breznički Hum vodeće su prema udjelu stanovništva sa srednjoškolskim obrazovanjem. Prostorna organizacija obrazovnih institucija i njihova uloga u cjelokupnom razvoju područja Potkalničkoga prigorja detaljno je analizirana u 5. poglavlju ovog rada.

Tab. 10. Stanovništvo Potkalničkoga prigorja staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi 2011. godine

JLS	Bez škole i nezavršena OŠ		Osnovna škola		Srednja škola		Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat znanosti	Nepoznato	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%					
Breznica	378	20,8	562	30,9	797	43,9	39	40	1	-	
Breznički Hum	168	14,5	421	36,2	503	43,3	35	35	-	-	
Visoko	124	9,8	636	50,1	450	35,5	27	31	1	-	
Novi Marof (naselje Sudovec)	33	11,2	139	47,1	113	38,3	7	Z	Z	Z	
Gornja Rijeka	213	14,9	678	47,5	499	34,9	20	16	-	2	
Kalnik	90	7,8	631	54,6	371	32,1	29	35	-	-	
Križevci (izdvojena naselja)	187	15,3	668	54,6	328	26,8	8	4	Z	Z	
Sveti Petar Orehovec	381	10,0	229	0	59,8	1019	26,6	77	59	-	1

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, DZS, Zagreb, 2013.

5. CENTRALNE FUNKCIJE POTKALNIČKOGA PRIGORJA

Suvremeni društveno-gospodarski trendovi u Republici Hrvatskoj pokazuju populacijsko slabljenje i gospodarsku stagnaciju velikog dijela nacionalnog teritorija. Takva situacija usko je povezana s neadekvatnim sustavom centralnih naselja i njihovom opremljenošću centralnim funkcijama koje su potrebne stanovništvu na dnevnoj bazi. Kako bi se ublažila ili u najboljem slučaju zaustavila depopulacija i potaknuo društveno-gospodarski razvoj prostora vrlo je važno uspostavljanje planski osmišljenog sustava centralnih naselja sa svim funkcijama koje su neophodne za osnovno funkcioniranje lokalne zajednice (Dragić, Njegač i Šulc, 2018).

Centralne funkcije obuhvaćaju skup uslužnih djelatnosti tercijarnog i kvartarnog sektora koje osim potrebama vlastitog stanovništva služe i za potrebe stanovnika okolnih naselja. Različita koncentracija sadržaja funkcija u prostoru uvjetuje formiranje hijerarhije naselja i njihovih gravitacijskih područja. Koncept centralnih naselja proizlazi iz teorije o centralnim naseljima, nastojeći objasniti veličinu i prostorni razmještaj naselja. Ishodišna točka te teorije jest da centralno (središnje) mjesto kao naselje koje osigurava opskrbu i usluge za stanovništvo pripadajućeg naselja te njegove šire ili uže okolice (Marinković, 2018 prema Malić, 1991; Vresk, 2002).

Prema Lukiću (2012) centralne funkcije služe za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, a prvenstveno se to odnosi na funkciju obrazovanja, zdravstvene zaštite i opskrbe. Nije realno očekivati kako će u ruralnim područjima bez izraženog centralnog naselja, kakvo je i Potkalničko prigorje, opremljenost centralnim funkcijama biti u svim Gradovima/općinama na visokoj razini. Stoga je potrebno da pojedine jedinice lokalne samouprave međusobno dijele neke od centralnih funkcija kako bi one bile optimalno raspoređene u prostoru s obzirom na veličinu naselja, odnosno broj stanovnika i veličinu područja koje opskrbljuju svojim uslugama.

U ovome radu naglasak je stavljen upravo na već navedene funkcije obrazovanja, zdravstvene zaštite i opskrbe. To su funkcije koje stanovništvo Potkalničkoga prigorja svakodnevno koristi i koje su neophodne za bilo kakav daljnji razvoj i zadržavanje stanovništva, a naročito mlađih dobnih skupina.

5. 1. Obrazovanje

Poznato je kako su raspoloživost odgovarajućih resursa i njihova učinkovita alokacija preduvjet razvoja pojedine ekonomije. Pritom je nužno istaknuti prioritarno značenje kvalitete ljudskih resursa kao pokretača i nositelja svih poslovnih procesa i aktivnosti. Danas se u sve većoj mjeri kao razvojne osnove gospodarstva i njegovih pojedinih segmenata navodi efikasno korištenje ljudskih resursa i kontinuirano ulaganje u njihovu kvalitetu. Pretpostavka za to je odgovarajuće obrazovanje (Mičić i Šundalić, 2005). Obrazovne institucije i razina obrazovanja stanovništva utječu na stvaranje ljudskoga kapitala. Obrazovanje bez sumnje pruža popratne netržišne učinke kao što su primjerice lakši pristup informacijama, veća briga o zdravlju te aktivnije sudjelovanje u društvenom životu. Obrazovanjem bi se trebala unaprijediti zapošljivost i konkurentnost radne snage čime bi se olakšalo pronalaženje zaposlenja, ublažavanje nezaposlenosti, smanjenje rashoda socijalne skrbi i njihovo preusmjeravanje u programe poticanja gospodarskog razvoja (Bejaković, 2006).

Osnovne škole u malim ruralnim mjestima izvor su kulturnoga, društvenoga te sportskoga života. U njima, osim što se provodi osnovnoškolska nastava, također se odvijaju priredbe, ceremonije prilikom važnih događaja, sastanci, folklorni nastupi, sportske aktivnosti te ostali društveni događaji čime se sama škola stavlja u središte društvenog života. Ovakvu obrazovnu i društvenu ulogu imaju i sve škole Potkalničkoga prigorja.

Osnovnoškolsko obrazovanje na području Potkalničkoga prigorja provodi se u šest osnovnih škola s 11 područnih odjela (tab. 11). Odgojno obrazovni program provodi se za 1117 učenika u 75 razrednih odjela. Sukladno broju stanovnika, najjači obrazovni centar je Osnovna škola Sveti Petar Orehovec sa 341 učenikom u 23 razredna odjela gdje se djelatnost odgoja i osnovnog obrazovanja obavlja u matičnoj školi u naselju Sveti Petar Orehovec te u četiri područna odjela i to u naseljima Bočkovec, Fodrovec, Gregurovec i Miholec. U Osnovnoj školi Sveti Petar Orehovec te u područnim školama Fodrovec, Miholec, Sveta Helena i Osijek Vojakovački nastava se odvija u dvije smjene, a u Osnovnoj školi Sidonije Rubido-Erdödy Gornja Rijeka učenici pohađaju školu u jutarnjoj smjeni te u međusmjerni. U svim ostalim školama organizirana je jednosmjenska jutarnja nastava.

Nadalje s obzirom na raspršenost naselja, neka naselja udaljena su i do 6 kilometara od škole, stoga je za veliki broj učenika koji svakodnevno putuju u školu osiguran sufinancirani autobusni prijevoz, a za sve učenike osnovnih škola na području Potkalničkoga prigorja osiguran je barem jedan obrok. Upisna područja osnovnih škola ne prate administrativne granice Gradova ili općina stoga se nerijetko dogodi da učenici pohađaju školu u naselju koje ne pripada istoj jedinici lokalne samouprave njihovog naselja stanovanja.

Tab. 11. Osnovne škole Potkalničkoga prigorja i njihove značajke za školsku godinu 2018./19.

Osnovna škola	Broj učenika	Područni odjel-I-IV razred	Učenici putnici	Broj razrednih odjela
OŠ Bisag	128	/	101	8
OŠ Breznički Hum	178	PŠ Šćepanje (7)	123	9
OŠ Visoko	150	/	111	8
OŠ Sidonije Rubido-Erdödy Gornja Rijeka	170	PŠ Hižanovec (17) PŠ Kolarec (11)	134	13
OŠ Kalnik	63	/	53	8
OŠ Ljudevita Modeca Križevci	/	PŠ Apatovec (9) PŠ Glogovnica (21) PŠ Sveta Helena (14) PŠ Vojakovački Osijek (8)	Nema podataka	6
OŠ Sveti Petar Orehovec	221	PŠ Bočkovec (11) PŠ Fodrovec (52) PŠ Gregurovec (23) PŠ Miholec (34)	cca 70 %	23

Izvor: Internet stranice osnovnih škola, 2019.

Društvena briga o djeci predškolske dobi ostvaruje se u predškolskim ustanovama koje pružaju usluge njege, prehrane i zaštite djece do njihovog polaska u osnovnu školu. Jaslice, odnosno ustanova za odgoj djece predvrtičke dobi ne postoji na području Potkalničkoga prigorja, a dječji vrtići nalaze se u naselju Kalnik (otvoren krajem 2017. godine) i u naselju Bisag (otvoren u travnju 2019. godine). U općini Sveti Petar Orehovec, točnije naseljima Gornji Fodrovec i Sveti Petar Orehovec trenutno je u tijeku izgradnja novih dječjih vrtića, dok je za vrtić u Gornjoj Rijeci potpisan ugovor o izgradnji te je u tijeku natječaj za izvođača radova. Općine koje nisu uspjele osnovati dječje vrtiće, pokrenule su program male škole koji je u većini slučajeva organiziran u sklopu škole, a općine Gornja Rijeka i Visoko imaju organizirane svakodnevne igraonice za djecu u prostorima škole. U naselju Gornja Rijeka nalazi se Općinska knjižnica Sidonije Rubido Erdödy.

Nakon završene osnovne škole učenici svoje srednjoškolsko obrazovanje nastavljaju najčešće u Križevcima i Varaždinu, a u nešto manjoj mjeri u Novom Marofu, Svetom Ivanu

Zelini, Konjščini i Zagrebu. Većina srednjoškolaca svakodnevno putuje, a samo nekolicina je smještena u đačkim domovima.

Studenti sa područja Potkalničkoga prigorja najčešće se odlučuju za studijske programe u Zagrebu, Varaždinu, Čakovcu, Križevcima (Visoko Gospodarsko Učilište) te Koprivnici (Visoka poslovna škola). Važno je naglasiti kako studenti koji pohađaju visokoškolsko obrazovanje u Zagrebu većinom odsjedaju u studentskim domovima ili privatnom smještaju te migriraju na tjednoj bazi, dok veliki udio studenata koji studiraju na fakultetima u Varaždinu, Križevcima i Koprivnici svakodnevno putuje.

5. 2. Zdravstvo

Zdravstvene usluge stanovništvu Potkalničkoga prigorja pružaju se putem sedam zdravstvenih ambulanti u naseljima Breznica, Breznički Hum, Kalnik, Gornja Rijeka, Sveti Petar Orehovec, Gregurovec i Donja Glogovnica. Također, važno je istaknuti i ordinacije dentalne medicine koje se nalaze u naseljima Breznica, Gornja Rijeka te privatna ordinacija dentalne medicine u naselju Sveti Petar Orehovec. Općina Visoko i naselje Sudovec jedina su područja bez pružanja zdravstvenih usluga u vidu ambulante ili ordinacije opće prakse, iako prema posljednjem popisu stanovništva zajedno broje 1868 stanovnika (DZS, 2013b) te međusobno graniče. Stanovnici navedenih područja svoje zdravstvene potrebe zadovoljavaju kroz ambulante u naseljima Breznica i Gornja Rijeka. Kada je u pitanju pružanje usluga dentalne medicine situacija je veoma nepovoljna jer postoje samo tri stomatološke ordinacije od kojih je jedna privatna. Ljekarničku djelatnost obavljaju ljekarne u naselju Breznica, Gornja Rijeka i Sveti Petar Orehovec. Na specijalističke preglede pacijenti odlaze u Novi Marof, Križevce, Koprivnicu, Varaždin i Zagreb.

S obzirom na važnost poljoprivrednih djelatnosti, odnosno stočarstva vrlo je bitna i zdravstvena zaštita životinja koja se pruža putem veterinarskih stanica, ambulanti i ispostava. U sklopu Veterinarske stanice Križevci na području Potkalničkoga prigorja djeluju veterinarske ambulante u naseljima Kalnik, Fodrovec, Donja Glogovnica i Sveti Petar Orehovec te veterinarska ispostava u naselju Gornja Rijeka. O zdravstvenoj zaštiti životinja na području općina Breznica, Breznički Hum i Visoko te naselja Sudovec brine se veterinarska ambulanta Breznica u sklopu Veterinarske stanice Novi Marof.

5. 3. Opskrba i financijske usluge

Uz već navedene obrazovne i zdravstvene institucije veliku važnost ima i funkcija dnevne opskrbe stanovništva prehrambenim i neprehrambenim proizvodima. Trgovinska funkcija

najčešće ne ovisi o odlukama regionalnih i lokalnih vlasti, već isključivo o zakonima ponude i potražnje, odnosno o isplativosti poslovanja koju definira vlasnik trgovine. Na području Potkalničkoga prigorja nalazi se 25 trgovina mješovite robe te devet specijaliziranih trgovina. Od ukupno 90 naselja obuhvaćenih istraživanjem, samo u njih 20 nalaze se trgovine mješovitom robom. Najveća koncentracija je u općini Sveti Petar Orehovec koja ima osam trgovina, a najmanja u općinama Kalnik i Gornja Rijeka koje imaju po jednu trgovinu koja opskrbljuje cjelokupno područje općine. Naravno, takav prostorni razmještaj izrazito je nepogodan za osobe starijih dobnih skupina u naseljima udaljenim nekoliko kilometara od najbliže trgovine, ali isto tako i za ostalo stanovništvo koje ne posjeduju osobno prijevozno sredstvo. Kroz posljednjih nekoliko godina kao jedno od mogućih rješenja za takva izolirana naselja bez trgovina u relativnoj blizini nametnula se pokretna trgovina koja nekoliko dana u tjednu dostavlja potrepštine stanovnicima. Specijalizirane trgovine na području općina Breznica i Visoko u svojoj ponudi imaju poljoprivredne kemijske preparate, poljoprivredne strojeve, građevinski materijal i proizvode od metala, dok one u općini Sveti Petar Orehovec u svojoj ponudi imaju repromaterijal za poljoprivredu i građevinski materijal.

Opskrba energentima izrazito je veliki problem za stanovništvo Potkalničkoga prigorja. Naime, postoje samo tri benzinske postaje od čega su dvije smještene u neposrednoj blizini čvora Breznički Hum kojim se ostvaruje priključak na autocestu A4 Zagreb - Goričan, a treća u naselju Visoko. Stanovnici ostalih udaljenijih naselja primorani su uslugu opskrbe energentima ostvarivati u Križevcima, Novom Marofu te Svetom Ivanu Zelini.

Najnepovoljnija situacija je u dostupnosti financijskih usluga. Na istraživanome području nema poslovnice banke i Fina-e, a jedini bankomat (Raiffeisen - bank) nalazi se u naselju Breznički Hum. Stanovništvo je stoga primorano financijske usluge potražiti u obližnjim gradovima, a starije stanovništvo smanjene mobilnosti za plaćanje računa i podizanje mirovine većinom koristi poštanske urede u naseljima Bisag, Breznički Hum, Gornja Rijeka, Sveti Petar Orehovec i Visoko.

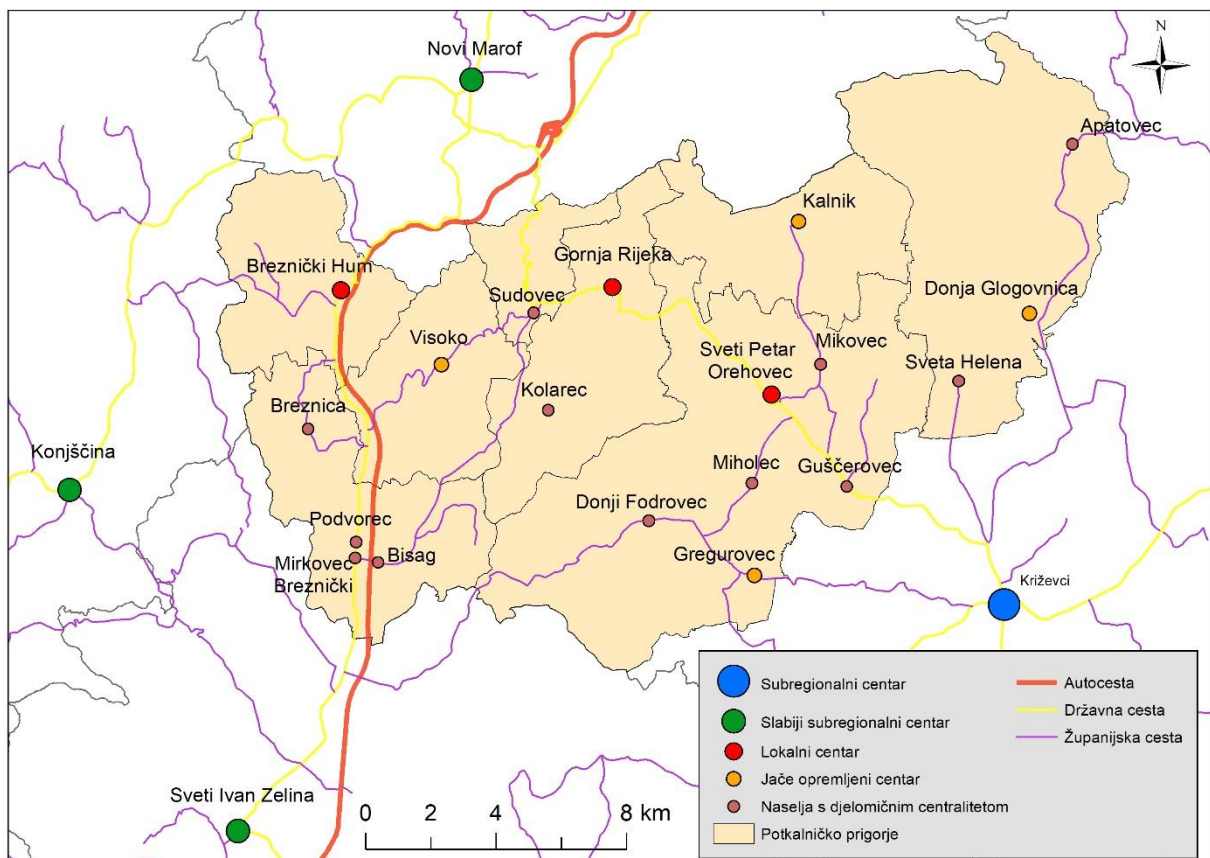
5. 4. Sustav središnjih naselja Potkalničkoga prigorja

Hijerarhijski zasnovan sustav središnjih naselja zapravo je tipologija naselja s obzirom na gravitaciju naselja i učestalost djelatnosti tercijarnog i kvartarnog sektora koje su privlačni faktor za stanovništvo. Važno je napomenuti kako je prilikom izdvajanja središnjih naselja Potkalničkoga prigorja izostavljena gravitacija naselja i njihovo gravitacijsko područje. Lukić (2012) navodi kako su obvezne funkcije lokalnog centra osnovna ili područna škola, zatim zdravstvena ambulanta, poštanski ured i prodavaonica (klasična, mješovite robe, minimarket),

a da bi se neko naselje moglo svrstati u skupinu područnih centara uz već navedene funkcije mora imati ljekarnu, stomatološku ordinaciju i superetu. Ukoliko naselja od uslužnih funkcija imaju samo trgovinu, Njegač (1999) ih definira kao naselja s djelomičnim centralitetom.

Prema navedenim kriterijima izdvajanja, na području Potkalničkoga prigorja nalazi se 17 naselja s djelomičnim centralitetom i tri lokalna centra (Breznički Hum, Gornja Rijeka i Sveti Petar Orehovec). Naseljima Gornja Rijeka i Sveti Petar Orehovec nedostaje samo supereta kako bi imali status područnog centra. Od jače opremljenih naselja valja još izdvojiti Gregurovec, Kalnik i Donju Glogovnicu kojima nedostaje poštanski ured za dobivanje statusa lokalnog centra te naselje Visoko kojemu nedostaje zdravstvena ambulanta kako bi postalo lokalni centar (sl. 19). Kako je lokalni centar najviši stupanj centraliteta koje ima neko naselje na području Potkalničkoga prigorja, stanovnici su primorani potražiti usluge koje pružaju naselja višeg stupnja centraliteta u obližnjim gradovima.

Obližnji subregionalni centar je grad Križevci, dok su slabiji subregionalni centri Vrbovec, Novi Marof, Sveti Ivan Zelina i Konjščina. Uz makroregionalni centar Zagreb, na područje Potkalničkoga prigorja utjecaj imaju i regionalni centar Varaždin te slabiji regionalni centar Koprivnica.

Sl. 18. Sustav središnjih naselja i prometna infrastruktura Potkalničkoga prigorja 2019. godine

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica RH, 2013.; DARH, n. d.

6. INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST POTKALNIČKOGA PRIGORJA

6. 1. Prometna infrastruktura

Potkalničko prigorje ima vrlo povoljan prometno-geografski položaj jer ga okružuju gradovi Novi Marof, Vrbovec, Sveti Ivan Zelina, Varaždin, Križevci, Koprivnica te glavni grad Zagreb. Sa svim navedenim gradovima ostvarena je povezanost cestovnim vezama. Osnovnu cestovnu mrežu čini sustav javnih razvrstanih, županijskih i lokalnih cesta te ostalih nerazvrstanih cesta i puteva. Općinama Breznica i Breznički Hum prolazi dionica autoceste A4 Goričan – Varaždin – Zagreb u punom profilu, a priključak na nju ostvaruje se putem čvora u naselju Breznički Hum. Osim navedenih općina priključak na autocestu u Brezničkom Humu koriste i stanovnici općine Visoko. Za stanovništvo općine Gornja Rijeka i naselja Sudovec od velike je važnosti priključak na autocestu u Novom Marofu s kojim su vrlo dobro povezani državnom cestom D22 (N. Marof (D3) – Križevci – Sv. Ivan Žabno (D28)). Za područja koja pripadaju općinama Kalnik, Sveti Petar Orehovec te izdvojenim naseljima Grada Križevaca vrlo je značajan priključak na autocestu u naselju Komin, ali isto tako i blizina priključka na brzu cestu D10 (Čvorište Sveta Helena (A4) – Vrbovec – Križevci (bivša autocesta A12)) u Križevcima. Uz već spomenute dionice državnih cesta, veliku važnost za zapadni dio Potkalničkoga prigorja ima državna cesta D3 (GP Goričan (gr. Mađarske) – Čakovec – Varaždin – Breznički Hum – Zagreb – Karlovac – Rijeka (D8)). Za Potkalničko prigorje od iznimne su važnosti županijske i lokalne ceste kojima je omogućen pristup prethodno navedenim državnim cestama te autocesti. Općine Potkalničkoga prigorja posljednjih nekoliko godina ulažu velike napore i sredstva u cestovnu infrastrukturu koja je na zadovoljavajućoj razini i gotovo da nema zaseoka ili obiteljske kuće do koje nema asfaltirane ceste. Dobru cestovnu mrežu na prati adekvatna tehnička opremljenost prometnica, a veliki problem predstavlja pojava odrona i klizišta koji utječu na oštećenje cesta i ugrožavaju njihovu sigurnost. Također, veliki nedostatak je i nepostojanje pješačkih staza (nogostupa) u većini naselja s većim brojem stanovnika, a ima i prostora za poboljšanje sustava javne rasvjete. Daljnja ulaganja u cestovnu infrastrukturu svakako su jedan od temelja budućeg razvoja, a sukladno tome i razvoju ruralnog turizma. Usluge javnog prijevoza putnika na području Potkalničkoga prigorja obavljaju poduzeća AP Varaždin član Presečki grupe i Čazmatrans – Nova d.o.o. Broj i učestalost dnevnih linija javnog prijevoza ne zadovoljava potrebe stanovnika, a važno je naglasiti kako općina Kalnik te izdvojena naselja u sastavu Grada Križevaca osim školskog autobusa nemaju pristup javnom prijevozu. Željeznički infrastrukturni sustav ne postoji na području Potkalničkoga prigorja, a međunarodna zračna luka Zagreb udaljena je svega 45 minuta vožnje osobnim automobilom.

6. 2. Vodoopskrba i odvodnja

Vodoopskrba stanovništva na području Potkalničkoga prigorja djelomično je riješena, odnosno još uvijek postoje naselja koja se opskrbljuju vodom iz lokalnih vodovoda te bunara pomoću hidrofora. Problemi se mogu javiti uslijed intenzivnijih kišnih razdoblja kada dolazi do zamućenja vode preko granične vrijednosti koja označava standard pitke vode. Na području Kalnika nalazi se velika akumulacija izvorske pitke vode koja se crpi na dubini od 470 m i koja opskrbljuje šire područje Križevaca, općina Kalnik, Gornja Rijeka i Sveti Petar Orehovec. Voda je pogodna i kao sirovina za moguću punionicu vode, a jedan takav proizvodni pogon u vlasništvu Atlantic grupe nalazi se u Apatovcu.

Naselja općine Kalnik vodom se opskrbljuju sa crpilišta Vratno, a postojeća vodovodna mreža izgrađena je od izvorišta Vratno do vodospreme Kalnik iz koje se potom odvija distribucija vode prema velikom dijelu Potkalničkoga područja (Komunalno poduzeće Križevci, n. d.). Prema riječima načelnika općine Sveti Petar Orehovec Franje Poljaka sredinom 2020. godine sva naselja u sastavu općine biti će uključena u javni vodoopskrbni sustav. U općini Gornja Rijeka, točnije naseljima Fajerovec i Nemčevac sustav javne vodoopskrbe još nije uspostavljen. Izgrađena je vodosprema u Deklešancu i crpna stanica u Donjoj Rijeci te magistralni vodoopskrbni cjevovod od naselja Kolarec do Fodrovca Riječkog (Strategija ukupnog razvoja općine Gornja Rijeka 2015. – 2020., 2016). Izdvojena naselja u sastavu Grada Križevci trenutno se opskrbljuju vodom putem lokalnih vodovoda i zdenaca. U ljetnim mjesecima nerijetko ostaju bez vode, iako se svakodnevno odvozi na stotine tisuća litara vode iz punionice u Apatovcu koja uvelike i utječe na presušivanje lokalnih bunara. Stoga su početkom 2019. godine započeli radovi na magistralnom cjevovodu Carevdar – Glogovnica – Osijek Vojakovački, a u kasnijoj fazi sve do Apatovca. Regionalni vodovod „Varaždin“ opskrbljuje vodom 36 % kućanstava općine Breznički Hum, odnosno naselja Butkovec (100 %), Kršćenovec (75 %), Breznički Hum (42 %) te Radešić (1 %). U ostalim kućanstvima voda se doprema iz sustava lokalnih vodovoda (Strategija Razvoja općine Breznički Hum, 2016). Nešto veći udio kućanstava priključenih na regionalni vodovod „Varaždin“ pod nadležnošću poduzeća Varkom ima općina Breznica (41 %) (Strategija Razvoja općine Breznica, 2016). Stanovnici općine Visoko i naselja Sudovec vodom se opskrbljuju iz lokalnih vodovoda. U posljednjih nekoliko godina sve češće ispitivanja vode koje vrši Zavod za javno zdravstvo Varaždinske županije pokazuju kako voda iz lokalnih vodovoda općine Visoko i naselja Sudovec nije za ljudsko korištenje. Kao rješenje tog problema nameće se priključenje na neki od javnih vodoopskrbnih sustava, no takva odluka nailazi na neodobranje lokalnog stanovništva ponajviše zbog financijskih razloga.

Potkalničko prigorje nema izgrađenu komunalnu mrežu za odvodnju te sustave za pročišćavanje otpadnih voda. Također, nijedno naselje nema izgrađenu kanalizacijsku mrežu. Odvodnja fekalnih voda riješena je izgradnjom septičkih jama s taložnicama koje nerijetko zbog nepropisnog izvođenja onečišćuju okolna područja. Pojedina naselja imaju otvoreni sustav kanalizacije u kojem se oborinske i otpadne vode otvorenim kanalima odvede u obližnje površinske vodotoke (LAG PRIZAG, 2018).

6. 3. Opskrba plinom i električnom energijom

Na području Potkalničkoga prigorja opskrba plinom dostupna je u općinama Breznica i Breznički Hum. Distribuciju plina obavlja poduzeće „Termoplin“ d.d. Varaždin. U naselju Breznica postoje samo dva plinska potrošača i oba su pravni subjekti, dok je u općini Breznički Hum pokriveno samo naselje Breznički Hum, a priključenost kućanstava iznosi 10 % (Strategija razvoja Breznički Hum, 2015). U uvjetima nedostatka zemnog plina kao energenta, većina kućanstava u zimskim mjesecima za zagrijavanje kuća i ostalih objekata kao energent koristi kruta ili tekuća goriva, pa je najznačajniji energent za zagrijavanje kruto gorivo (drvo) te u manjoj mjeri loživo ulje.

U svim naseljima na istraživanome području zadovoljene su potrebe za električnom energijom. Općine Breznica, Breznički Hum i Visoko pripadaju području distribucije Elektre Zagreb – Pogon Sv. Ivan Zelina, dok općine Kalnik, Gornja Rijeka, Sveti Petar Orehovec te izdvojena naselja Grada Križevci i naselje Sudovec pripadaju području distribucije Elektra Bjelovar – Pogon Križevci (LAG PRIZAG, 2018). Od obnovljivih izvora energije prisutno je tek nekoliko solarnih kolektora na krovovima osnovnih škola i javnih objekata. U općini Sveti Petar Orehovec nalaze se dva bioplinska postrojenja za proizvodnju električne energije. U naselju Sveti Petar Orehovec nalazi se postrojenje instalirane snage 1,2 MW, dok ono u naselju Gregurovec ima instaliranu snagu 2,4 MW. Gradnjom bioplinske elektrane zatvoren je proizvodno-prerađivački poljoprivredni proces jer se omogućava dobivanje toplinske i električne energije te se osigurava izvrsno gnojivo kojeg predstavlja prerađeni kosupstrat (BIOEN, n. d.).

6. 4. Telekomunikacijska infrastruktura

Potkalničko prigorje u potpunosti je pokriveno fiksnom i mobilnom telefonijom, a telekomunikacijski promet u nepokretnoj i pokretnoj mreži pruža više različitih teleoperatora. Pokrivenost fiksnom telefonskom mrežom i pokrivenost internetom je visoka. ADSL usluge pružaju zadovoljavajuću brzinu prijenosa podataka. U većini naselja pokrivenost mobilnim

signalom je zadovoljavajuća, a ponegdje se javlja slabija dostupnost signala zbog konfiguracije terena posebice u kotlinama te u nenaseljenim i šumovitim predjelima (HAKOM, n. d.).

6. 5. Socijalna infrastruktura

Udruge, klubovi te ostala udruženja lokalnog stanovništva zajedno sa svojim pratećim objektima čine mrežu socijalne infrastrukture koja doprinosi razvoju društvenih aktivnosti i jačanju povezanosti među lokalnom zajednicom te povećava dostupnost usluga i mogućnosti za građane. Od objekata važnih za društveni razvoj zajednice, na promatranom području nalaze se vatrogasni domovi, društveni domovi, lovački domovi, igrališta i sportske dvorane. Navedeni objekti ujedno su i sjedišta društvenih okupljanja i aktivnosti udruga. Svojim radom posebice se ističu dobrovoljna vatrogasna društva koja okupljaju sve skupine stanovništva neovisno o dobi i spolu. Važno je naglasiti kako na istraživanome području aktivno djeluje 37 dobrovoljno vatrogasnih društava, a ukupno postoji 117 aktivnih udruga prema registru udruga Ministarstva uprave Republike Hrvatske (2019). Značaj udruga i društava u ruralnim sredinama kakvo je i Potkalničko prigorje veoma je bitan zbog povećanja socijalne kohezije i razvijanja osjećaja pripadnosti nekom prostoru čime se podiže kvaliteta života. Gore navedeni objekti su javno dobro i na raspolaganju su javnosti, no važno je naglasiti i značaj privatnih objekata poput kafića i restorana koji u malim sredinama često postaju mjesto susreta, druženja i razonode te poprimaju karakteristike javnih objekata. Prostorna distribucija privatnih i javnih objekata namijenjenih u prvom redu potrebama lokalnog stanovništva vrlo je povoljna i omogućava društvena događanja i interakciju u većini naselja.

Tab. 12. Broj udruga po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja

JLS	Ukupno aktivnih udruga
Breznica	12
Breznički Hum	7
Visoko	12
Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	3
Gornja Rijeka	17
Kalnik	21
Grad Križevci (izdvojena naselja)	7
Sveti Petar Orehovec	38
Potkalničko prigorje	117

Izvor: Ministarstvo uprave RH, 2019.

7. PREGLED POSTOJEĆIH GOSPODARSKIH AKTIVNOSTI

Iako se urbana središta i dalje razvijaju, važnost ruralnih prostora kao mjesta za život i rad povećava se svakim danom. Većina stanovništva Europske unije (više od 65 %) i dalje živi u područjima s pretežito ruralnim, odnosno seoskim obilježjima. Ruralne zajednice posljednjih nekoliko desetljeća izložene su ubrzanim demografskim i gospodarskim promjenama. Najintenzivniji procesi u ruralnim prostorima su depopulacija, koja je posljedica odseljavanja mladih i senilizacije stanovništva, zatim smanjenje broja poljoprivrednika i industrijske proizvodnje te u novije vrijeme migracije iz urbanih u ruralne sredine. To su trendovi koji karakteriziraju većinu ruralnih područja u Europi, ali postoje izrazite razlike u brzini i intenzitetu promjena koje doživljavaju. Općenito, može se zaključiti kako gospodarstva ruralnih prostora doživljavaju ubrzane promjene. Prema broju radnih mjesta i bruto dodane vrijednosti, ističe se uslužni sektor, a nakon njega slijede proizvodni i primarni sektor. Na području zemalja članica Europske unije poljoprivredne i šumske djelatnosti zauzimaju 91 % površine, no u poljoprivredi i poljoprivredno-prehrambenim djelatnostima radi tek 7,7 % stanovnika. S druge strane, u ruralnim prostorima prisutan je trend rasta zaposlenih u djelatnostima kao što su turizam, poduzetničke i osobne usluge, proizvodnja hrane, specijalizirane industrijske proizvodnje te ostalih oblika mikropoduzeća (Revija ruralnog razvoja EU, 2012).

7. 1. Gospodarska struktura i značajke

Prema Popisu stanovništva 2011. godine na području Potkalničkoga prigorja bilo je 5295 zaposlenih osoba (tab. 13). Djelatnost koja se posebno ističe je poljoprivreda i na nju otpada 40,4 % zaposlenog stanovništva. Važnost poljoprivrede još je izraženija u općinama Sveti Petar Orehovec (62,9 %), Gornja Rijeka (47,5 %) te u izdvojenim naseljima Grada Križevaca (53,3 %). Osim poljoprivrednih djelatnosti, u većem broju su zastupljeni prerađivačka industrija, građevinarstvo, trgovina na veliko i malo te usluge prijevoza i skladištenja. U prerađivačkoj industriji radi 33 % zaposlenih općine Breznica te 28 % zaposlenih s područja općine Visoko.

Stopa nezaposlenosti vrlo je niska na istraživanome području, a prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na dan 10. listopada 2019. bilo je ukupno 109 nezaposlenih osoba, od čega 64 žena. Najviše nezaposlenih osoba imaju općine Sveti Petar Orehovec (28) i Breznica (22), dok najmanji broj nezaposlenih imaju općine Gornja Rijeka i Kalnik.

Tab. 13. Zaposleno stanovništvo Potkalničkoga prigorja prema područjima djelatnosti 2011. godine

Djelatnost	Breznica	Breznički Hum	Visoko	Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	Gornja Rijeka	Kalnik	Grad Križevci (izdvojena naselja)	Sveti Petar Orehovec	Potkalničko Prigorje
Ukupno	710	437	434	100	692	464	525	1 933	5 295
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	63	24	44	7	329	175	280	1 215	2 137
Rudarstvo i vađenje	1	4	2	Z	-	5	0	4	16
Prerađivačka industrija	160	146	122	17	74	42	47	174	782
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	5	1	2	Z	3	2	0	5	18
Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	6	6	8	Z	5	3	0	7	35
Građevinarstvo	117	58	70	29	111	89	33	145	652
Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala	102	51	42	14	40	41	37	120	447
Prijevoz i skladištenje	80	23	47	8	23	12	15	50	258
Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	26	19	20	Z	31	24	6	35	161
Informacije i komunikacije	4	3	2	Z	1	2	-	5	17
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	9	9	1	Z	2	3	-	6	30
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	10	5	7	Z	8	9	-	18	57
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	19	8	7	Z	5	2	-	15	56
Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	39	29	19	5	18	21	6	57	194
Obrazovanje	22	27	25	6	18	21	4	36	159
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	27	17	13	7	17	8	4	25	118
Umjetnost, zabava i rekreacija	4	-	1	Z	1	1	-	3	10
Ostale uslužne djelatnosti	14	7	2	Z	4	2	-	13	42
Djelatnosti kućanstava kao poslodavca, djelatnosti kućanstva koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	-	-	-	Z	1	2	-	-	3
Nepoznato	2	-	-	Z	1	-	-	-	3

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu po gradovima, DZS, Zagreb, 2013.

Tab. 14. Poslovni subjekti Potkalničkoga prigorja prema veličini⁵ i broju zaposlenih 2018. godine

JLS	Broj tvrtki				Broj zaposlenih			
	Mikro poduzeće	Malo poduzeće	Srednje poduzeće	Ukupno	Mikro poduzeće	Malo poduzeće	Srednje poduzeće	Ukupno
Breznica	20	2	1	23	33	35	140	208
Breznički Hum	15	3	1	19	52	26	81	159
Visoko	12	3	0	15	26	60	0	86
Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	1	0	0	1	2	0	0	2
Gornja Rijeka	17	2	0	19	34	71	0	105
Kalnik	14	0	0	14	27	0	0	27
Grad Križevci (izdvojena naselja)	3	0	0	3	13	0	0	13
Sveti Petar Orehovec	34	7	1	42	72	57	49	178
Potkalničko prigorje	116	17	3	136	259	249	270	778

Izvor: Digitalna komora, 2018.

Prema podacima Digitalne komore iz 2018. godine na području promatranih jedinica lokalne samouprave djeluje 136 poslovnih subjekata, odnosno tvrtki (tab. 14) u kojima radi 778 radnika. Najviše tvrtki nalazi se u općini Sveti Petar Orehovec, njih 42, dok prema broju zaposlenika prednjače tvrtke na području općine Breznica (208 zaposlenih). Većina poduzeća, njih 116, pripada u skupinu mikro poduzeća, a preostali dio otpada na mala (17) i srednja (3) poduzeća. Značenjem i brojem zaposlenih ističu se tvrtke u prerađivačkoj industriji na koje otpada 48,2 % zaposlenih na području Potkalničkoga prigorja. Metaloprerađivačka industrija na području općina Breznica i Breznički Hum zapošljava 266 osoba. Najveći broj radnika otpada na dvije srednje velike tvrtke, a to su Omega d.o.o. (proizvodnja i prodaja metalnih proizvoda) sa 140 zaposlenika te Wam Product d.o.o. (proizvodnja strojeva za poljoprivredu i šumarstvo) sa 81 zaposlenom osobom. U prerađivačkoj industriji također su vrlo važne tvrtke koje se bave preradom drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja. U naselju Dropkovec (općina Gornja Rijeka) posluje Tvornica pogrebne opreme d.o.o. koja zapošljava 67 radnika (Digitalna komora, 2018). Veliki udio površine Potkalničkoga prigorja prekriven je šumama s kvalitetnim sastojinama (hrastove i bukove šume) koje su vrlo vrijedan resurs i temelj drvne i drvo-prerađivačke industrije. Većina šuma je u privatnom vlasništvu što rezultira usitnjavanjem

⁵ mikro poduzeće: manje od 10 zaposlenih i godišnji promet (iznos novca zarađen u određenom razdoblju) ili aktiva/dugoročna imovina ispod 2 milijuna EUR; malo poduzeće: manje od 50 zaposlenika i godišnji promet ili aktiva/dugoročna imovina ispod 10 milijuna EUR; srednje poduzeće: manje od 250 zaposlenika i godišnji promet ispod 50 milijuna EUR ili aktiva/dugoročna imovina ispod 43 milijuna EUR (HGK, 2014).

šumskih parcela te u posljednje vrijeme sve intenzivnijom nekontroliranom sječom što zbog privatnih potreba (grijanje) što zbog prodaje drvnih sirovina otkupljivačima.

Tvrtke na području Potkalničkoga prigorja koje se bave poljoprivrednim djelatnostima u ukupnom broju zaposlenih sudjeluju sa 17,2 %, a prema broju zaposlenika najzastupljenije su u općini Sveti Petar Orehovec. U njoj 99 osoba radi u sektoru poljoprivrednih djelatnosti, a najveći udio otpada na tvrtku Širjan d.o.o. koja se bavi proizvodnjom jednogodišnjih usjeva te zapošljava 49 osoba. Sektor građevinarstva u ukupnom broju zaposlenih sudjeluje sa 10 %, a najrazvijeniji je u općinama Breznica i Visoko. Od ostalih djelatnosti koje obavljaju poduzeća Potkalničkoga prigorja vrijedi istaknuti trgovinu na veliko i na malo te usluge prijevoza i skladištenja. Brojem zaposlenika najznačajnije poduzeće u sektoru trgovine jest Market Mateković d.o.o. koje zapošljava 26 radnika, a nalazi se u naselju Visoko (Digitalna komora, 2018).

Usporede li se podaci o broju obrta s kraja 2008. s brojem obrta na dan 1. 11. 2019. godine vidljivo je značajno povećanje broja obrta u općinama Kalnik i Sveti Petar Orehovec (tab. 15). Obrtnici Potkalničkoga prigorja udruženi su u dva udruženja obrtnika. Obrtnici s područja Općina Kalnik, Gornja Rijeka, Sveti Petar Orehovec te izdvojenih naselja Grada Križevaca udruženi su u Udruženje obrtnika Križevci, dok su obrtnici s područja naselja Sudovec te općina Breznica, Breznički Hum i Visoko udruženi u Udruženje obrtnika Novi Marof.

Tab. 15. Broj aktivnih obrta po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja 2008. i 2019. godine

JLS	Broj aktivnih obrta	
	2008.	2019.
Breznica	30	32
Breznički Hum	16	13
Visoko	24	22
Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	8	5
Gornja Rijeka	15	13
Kalnik	5	13
Grad Križevci (izdvojena naselja)	9	10
Sveti Petar Orehovec	19	37
Potkalničko prigorje	126	145

Izvor: Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta RH, 2019.

Poduzetnička zona „Breznica“ ukupne površine 1,93 ha ima veliki potencijal za gospodarski razvoj. Trenutno u njoj posluju dva gospodarska subjekta s više od 150 zaposlenih u prerađivačkoj industriji. Uz navedenu zonu postoje još i planirani gospodarski prostori Bisag (15,34 ha) i Tkalec (1,67 ha) namijenjeni za obavljanje proizvodnih i uslužnih djelatnosti. Oni su djelomično u funkciji zbog nedostatka temeljne infrastrukture. Cijeli proces usporava otkupljivanje zemljište koje je glavni preduvjet izrade projektne dokumentacije (Strategija razvoja općine Breznica, 2016). U općini Breznički Hum nalazi se Zona male privrede Breznički Hum, površine 23 ha, proizvodne namjene s mogućom kombinacijom poslovnih namjena. U Zoni Breznički Hum 2, površine 23 ha, posluje 4 poduzetnika sa 60 zaposlenih, dok zona Breznički Hum 3, površine 7 ha, još nije u funkciji. Smanjenjem komunalnih naknada i doprinosa te prireza općina Breznički Hum potiče razvoj poduzeća (Strategija razvoja općine Breznički Hum, 2016). Strategijom gospodarskog razvitka općine Visoko (2004) predviđeno je osnivanje poduzetničke zone Vinično u kojoj djeluje jedan pogon tvrtke Omega d.o.o.. U općinama Gornja Rijeka, Kalnik, Sveti Petar Orehovec te naselju Sudovec i izdvojenim naseljima Grada Križevaca ne postoje poslovne, poduzetničke ili gospodarske zone. U budućnosti je planirana izgradnja poslovnih zona u naseljima Obrež Kalnički, Pofuki i Dropkovec te gospodarskih zona uz naselja: Donji Fodrovec, Gregurovec, Miholec i Sveti Petar Orehovec (PORA, 2018). Povoljan prometno-geografski položaj i blizina većih gospodarskih središta nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni kao pozitivan poticaj razvoju gospodarstva te ne postoje adekvatni mehanizmi potpore razvoju poduzetništva.

Razvoj turizma u ruralnim prostorima moguća je strategija za stvaranje novih radnih mjesta, revitalizaciju i restrukturiranje lokalnih ekonomija te unaprjeđenje kvalitete života. Ruralni turizam može biti dodatan izvor prihoda uz već postojeće prihode ostvarene u poljoprivredi, šumarstvu, uslugama i ostalim djelatnostima. Njime se također potiče i revalorizacija kulturne baštine i njenih simbola, prirodnih resursa i identiteta prostora te pruža podrška mjerama zaštite okoliša i vrednovanju tradicionalnih prehrambenih proizvoda, napuštenih i nekorištenih objekata, pejzaža i kulture (Kušen, 2002). Potkalničko prigorje ima sve osnovne preduvjete za razvoj turizma (prirodna i kulturna baština, povijesni spomenici, tradicionalna arhitektura, manifestacije, lovna područja, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, domaće proizvode itd.). Unatoč dobroj prometnoj povezanosti i blizini milijunske aglomeracije Zagreba, trenutna ukupna turistička ponuda Potkalničkoga prigorja ne zadovoljava zahtjeve tržišta. U prvom redu to se odnosi na ugostiteljske usluge i smještajne kapacitete. Na području Potkalničkoga prigorja posluju dva restorana: Kalnička Klet i Planinarski dom u naselju Kalnik. Usluge smještaja pružaju se u četiri kuće za odmor u naseljima Kalnik i Breznica, apartmanu u sklopu OPG

Jendrek u naselju Kamešnica te u planinarskom domu Kalnik. Ukupan smještajni kapacitet iznosi 60 ležajeva od čega 34 otpadaju na planinarski dom Kalnik (Booking, 2019; TZ Kalnik, n. d.). Smještajni kapaciteti nedostatni su za organizirani smještaj prosječne turističke grupe od 45 ljudi. Turističku ponudu Potkalničkoga prigorja potrebno je modernizirati i to od smještajnih kapaciteta, ponude ruralnog turizma, pansiona, soba za iznajmljivanje, planinarskih domova i gastronomske ponude do marketinga. Postojeće atraktivne lokalitete nužno je urediti, promovirati te obogatiti cjelokupnu turističku ponudu. Vrlo je važno povezivati različite turističke ponude svih dijelova Potkalničkoga prigorja te poticati pružatelje turističkih usluga s područja više jedinica lokalne samouprave da zajednički nastupaju prema turističkim agencijama (LAG PRIZAG, 2018).

7. 2. Poljoprivreda

Polovica stanovništva Europske unije radila je u poljoprivredi sredinom 20. stoljeća, a primarna poljoprivredna proizvodnja za ruralna područja bila je tradicionalno glavni izvor prihoda. S vremenom, taj se udio konstantno smanjivao, a prema podacima EUROSTAT-a za 2016. godinu, zaposleni u sektoru poljoprivrede u ukupnom broju zaposlenih Europske unije sudjelovali su sa 4,2 %. Takvo stanje je posljedica značajnih tehničkih i strukturnih promjena svjetskog tržišta koje su rezultirale globalizacijom poljoprivredne proizvodnje te snažnim jačanjem konkurencije u sektoru poljoprivrede. U takvim novonastalim uvjetima mali i nespecijalizirani proizvođači više nisu mogli opstati, stoga su „preselili“ u nove proizvodne i uslužne djelatnosti. Proces i poput prethodno navedenih prisutni su i u ruralnim područjima Republike Hrvatske, a za posljedicu imaju vrlo negativne gospodarske i socijalne trendove koji su doveli do pojave brojnih problema kao što su mala i nekonkurentna gospodarstva, velik broj staračkih gospodarstava, rascjepkano poljoprivredno zemljište, male proizvodne parcele, ekstenzivnost i niska tehnološka razina proizvodnje, nedovoljno korištenje agrotehničkih mjera, slaba produktivnost, itd. Takvu poljoprivredu karakteriziraju mala primanja, nekonkurentnost i neisplativost te kao takva ne može biti čimbenik održivog razvoja. Takvo stanje u ruralnim sredinama vodi prema sve težim uvjetima života i privređivanja, utječe na propadanje postojećih poljoprivrednih gospodarstava, povećanje nezaposlenosti te velikih gospodarskih i strukturnih poremećaja poput depopulacije, zakorovljenosti i gubitka funkcije poljoprivrednog zemljišta (CORPIng, n. d.)

Na području Potkalničkoga prigorja prema Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na dan 31. 12. 2018. godine bilo je registrirano 2100 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja broje 2645 članova (tab. 16).

Usporedi li se broj članova obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i broj stanovnika Potkalničkoga prigorja dobije se podatak da je više od 18 % stanovnika članovi obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Najviše registriranih OPG-ova ima Općina Sveti Petar Orehovec, a najmanje naselje Sudovec te općina Breznički Hum. Čak 35,7 % poljoprivrednih gospodarstava ima odgovornu osobu, odnosno nositelja starijeg od 65 godina. Najveći broj nositelja OPG-a ima završenu osnovnu školu (42,5 %), zatim srednju školu (18,4 %), nezavršenu osnovnu školu (10,3 %), višu školu (1,3 %), fakultet (0,9 %) dok za 559 osoba ne postoji evidencija o završenom obrazovanju (APPRRR, 2018).

Tab. 16. Broj OPG-a i članova OPG-a po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja 2018. godine

JLS	Broj OPG-a	Broj članova OPG-a
Breznica	247	301
Breznički Hum	143	160
Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	52	38
Visoko	186	212
Gornja Rijeka	229	268
Kalnik	193	248
Križevci (izdvojena naselja)	256	333
Sveti Petar Orehovec	794	1085
Potkalničko prigorje	2.100	2.645

Izvor: APPRRR, 2018.

Potkalničko prigorje unatoč nedostacima poput usitnjenosti posjeda, pruža dobre mogućnosti za bavljenje ratarstvom, stočarstvom, povrtlarstvom, voćarstvom i vinogradarskom proizvodnjom. Također, zbog malog broja industrijskih pogona i očuvanosti okoliša pogodno je za ekološku poljoprivredu čime se mogu stvoriti uvjeti za razvoj proizvoda koji na tržištu mogu postići višu cijenu s obzirom na trend rasta potražnje ekoloških proizvedenih dobara. Prema evidenciji ARKOD-a⁶ ukupno poljoprivredno zemljište obuhvaća površinu od 10 148,47 ha, odnosno 33,1 % ukupne površine Potkalničkoga prigorja. Prosječna veličina proizvodnih parcela iznosi 0,27 ha čime je proizvodnja bitno otežana zbog usitnjenosti te raspršenosti proizvodnih parcela. Meki vapnenci i najvećim dijelom laporasta podloga ograničili su razvoj plodnijeg jače podzoliranog tla koje je pogodno za oranične kulture, istovremeno stvarajući pjeskovita ilovasta tla pogodna za voćnjake i vinograde na strmim padinama i pristrancima

⁶ ARKOD je evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u digitalnom obliku. ARKOD parcela je neprekinuta površina poljoprivrednog zemljišta koju obrađuje samo jedno poljoprivredno gospodarstvo, klasificirana obzirom na vrstu uporabe zemljišta (APPRRR, 2018).

brežuljaka. Mikroklimatske prilike Potkalničkoga prigorja povoljne su za uzgoj žitarica i povrća, dok su brežuljkasti predjeli pogodni za razvoj voćarstva i vinogradarstva (LAG PRIZAG, 2018).

Uvidom u tablicu 17. vidljivo je kako najveći udio površina poljoprivrednog zemljišta otpada na oranice i iznosi 73,6 % (7427,68 ha), udio livada iznosi 21,7 % te pašnjaka 0,6 %. Površina pod nasadom vinogradarskih kultura iznosi 204,39 ha ili 2 % u odnosu na ukupno poljoprivredno zemljište, dok površine pod nasadom voćarskih kultura zauzimaju 238,38 ha ili 2,3 % poljoprivrednog zemljišta Potkalničkoga prigorja.

Tab. 17. Struktura poljoprivrednog zemljišta Potkalničkoga prigorja po namjeni 2018. godine

Površina ARKOD parcela (ha)						
ukupno	oranica	livada	pašnjak	vinograd	voćnjak	ostale vrste uporabe zemljišta
10148,47	7427,68	2202,39	61,38	204,39	238,38	14,26

Izvor: APPRRR, 2018.

Nedovoljno korištenje resursa, usitnjenost poljoprivrednog zemljišta te loš plasman poljoprivrednih proizvoda usporavaju razvoj poljoprivrede. U najvećoj mjeri poljoprivredna proizvodnja je ekstenzivna i nespecijalizirana. Prisutan je trend smanjenja broja poljoprivrednih gospodarstava koja se isključivo bave poljoprivrednom proizvodnjom i taj trend je veoma intenzivan u općinama Breznica, Breznički Hum i Visoko gdje u usporedbi sa stanjem otprije desetak godina danas postoji vrlo malo obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

7. 3. Indeks razvijenosti

„Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u određenom razdoblju“ (Zakon o regionalnom razvoju RH, 2019). Njegovo izračunavanje vrši se periodički, svake tri godine, na razini Gradova i općina te na razini županija s ciljem monitoringa njihovog stupnja razvijenosti. Kao osnova za izračun indeksa razvijenosti uzima se Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Uredba o indeksu razvijenosti. Ovi akti sadržavaju podatke o praćenju, ocjenjivanju i razvrstavanju prema stupnju razvijenosti. Indeks je osmišljen kako bi se postiglo ujednačavanje metodologije mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a obuhvaća sljedeće pokazatelje: stopu nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, proračunske prihode jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave

po stanovniku, opće kretanje stanovništva, stopu obrazovanosti i indeks starenja. Podaci na temelju kojih se izračunava indeks razvijenosti dostupni su javnosti te predstavljaju koristan izvor podataka na regionalnoj i lokalnoj razini. Kroz izmjene i dopune Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske iz 2017. godine promijenjen je način razvrstavanja jedinica u skupine sukladno vrijednostima indeksa razvijenosti. Na taj način se jedinice lokalne samouprave sada umjesto u pet dijele u osam skupina. One jedinice lokalne samouprave koje imaju indeks razvijenosti niži od prosječne vrijednosti (100 %) dijele se u četiri jednake skupine odnosno četvrtine te tako nastaju I., II., III. i IV. skupina. One čija vrijednost indeksa razvijenosti je viša od prosječne vrijednosti također se dijele u četiri jednake skupine te nastaju V., VI., VII. i posljednja VIII. najrazvijenija skupina. Sve jedinice s indeksom razvijenosti manjim od prosječne vrijednosti Republike Hrvatske smatraju se potpomognutim područjima i potrebna im je dodatna podrška u razvoju (Regionalni razvoj, n. d.).

Sve jedinice lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja imaju status potpomognutog područja (tab. 18). Općine Gornja Rijeka i Sveti Petar Orehovec imaju najniže vrijednosti indeksa razvijenosti te najmanji prosječni dohodak po stanovniku, dok su općine Breznica i Breznički Hum blizu izlaska iz skupine potpomognutih područja (MRRFEU, 2018).

Tab. 18. Jedinice lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema vrijednosti indeksa razvijenosti i prosječnom dohotku per capita 2018. godine

JLS	Prosječni dohodak <i>per capita</i> (HRK)			Razvojna skupina JLS	Indeks razvijenosti JLS	Rang
	2006. – 2008.	2010. – 2012.	2014. – 2016.			
Breznica	17.775	17.340	22.224,57	IV.	99,510	271.
Breznički Hum	17.028	21.871	22.247,75	IV.	98,662	298.
Visoko	14.997	15.656	17.983,51	III.	97,108	352.
Gornja Rijeka	11.363	11.935	15.001,72	II.	94,517	430.
Kalnik	12.265	14.923	16.956,00	III.	96,317	376.
Sveti Petar Orehovec	8.947	10.331	13.074,72	II.	94,283	440.

Izvor: MRRFEU, 2018.

8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

8. 1. Anketno istraživanje

8. 1. 1. Uzorak i način provođenja istraživanja

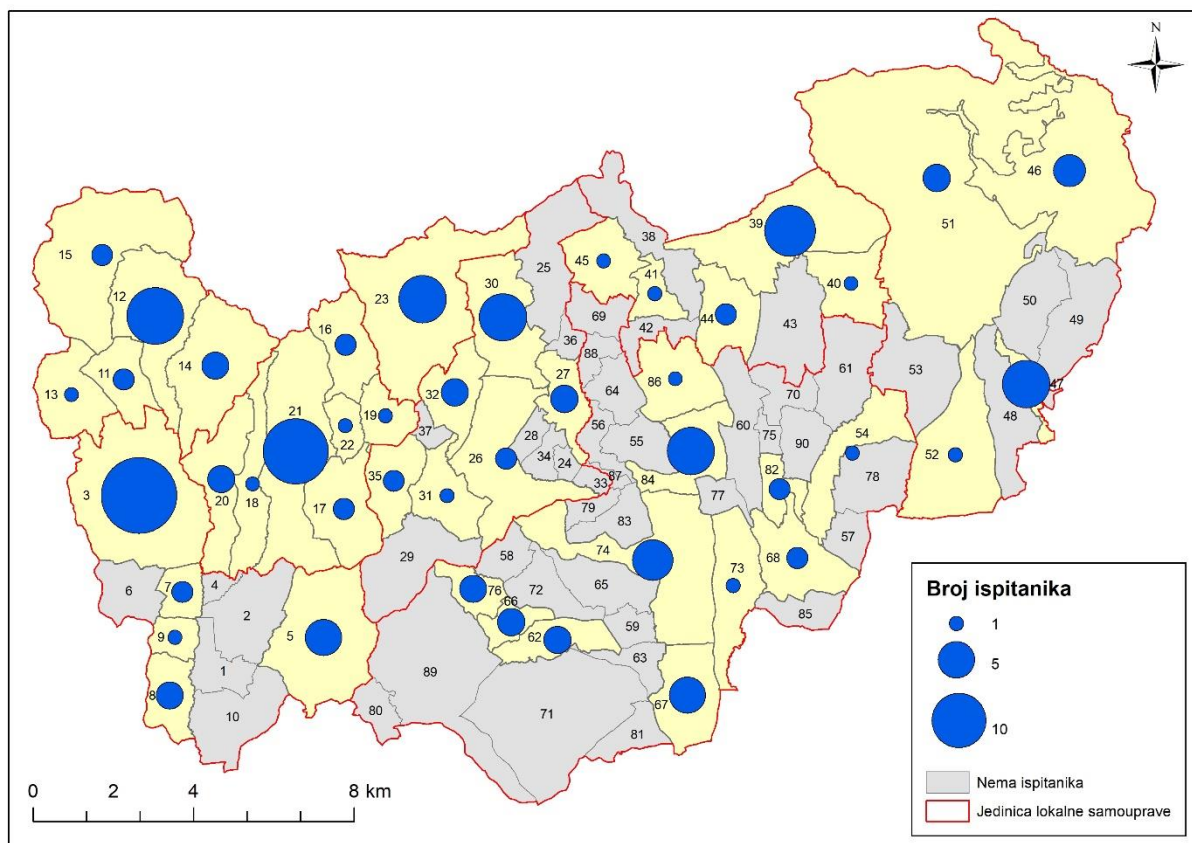
Osim detaljnog pregleda i analize demografskih procesa, opremljenosti infrastrukturom te postojećih gospodarskih aktivnosti, za identificiranje najrelevantnijih prostornih mogućnosti i ograničenja razvoja Potkalničkoga prigorja vrlo je važno u obzir uzeti mišljenja i stavove lokalnog stanovništva.

Upravo iz tog razloga provedeno je anketno istraživanje kojim je bilo obuhvaćeno stanovništvo starije od 18 godina sa stalnim prebivalištem na području definiranog prostora istraživanja. Anketni upitnik ispunile su ukupno 164 osobe. Ukoliko se kao referentni podatak broja stanovnika uzme onaj iz popisa stanovništva 2011. godine, dobije se podatak da je anketnim istraživanjem obuhvaćeno 1,13 % stanovništva Potkalničkoga prigorja. S obzirom na negativne demografske pokazatelje unazad nekoliko popisnih razdoblja može se pretpostaviti da je obuhvaćeno i više od 1,13 % stanovništva. Broj i udio ispitanika obuhvaćenih prema jedinici lokalne samouprave u kojoj imaju prebivalište prikazan je u tablici 19. Broj ispitanika nije proporcionalan broju stanovnika prema jedinici lokalne samouprave. Najveće odstupanje od 10,1 % zabilježeno je u općini Sveti Petar Orehovec, koja ujedno ima i najveći apsolutni i relativni broj ispitanika, dok u ostalim promatranim jedinicama lokalne samouprave to odstupanje iznosi najviše +/- 4 %.

Tab. 19. Broj i udio ispitanika prema jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja

JLS	Broj ispitanika	Udio (%)
Breznica	29	17,7
Breznički Hum	19	11,6
Grad Novi Marof (naselje Sudovec)	8	4,9
Visoko	24	14,6
Gornja Rijeka	19	11,6
Kalnik	14	8,5
Grad Križevci (izdvojena naselja)	16	9,8
Sveti Petar Orehovec	35	21,3
Ukupno	164	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Sl. 19. Prostorna raspodjela ispitanika

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.; Statistički registar prostornih jedinica RH, 2013.

Prostorna distribucija ispitanika po naseljima Potkalničkoga prigorja otkriva kako su anketnim istraživanjem obuhvaćeni stanovnici s područja svih naselja općine Breznički Hum i Visoko dok je u ostalim jedinicama lokalne samouprave taj udio puno manji. Razlog tome jest autorovo dobro poznavanje stanovnika navedenih općina što je rezultiralo većim postotkom pristanka na ispunjavanje anketnog upitnika (sl. 19).

Podaci su u najvećoj mjeri prikupljeni izravnim kontaktom (lice u lice) s ispitanikom, iako je bilo slučajeva kada su ispitanici zbog spriječenosti ili nedostatka vremena preuzeli anketni upitnik i ispunili ga u slobodno vrijeme te je on nakon određenog vremena, najčešće jedan ili dva dana, ispunjen vraćen anketaru. Prema mišljenju autora ovog rada takav način ispunjavanja anketnog upitnika ne predstavlja problem iz razloga što je anketni upitnik sastavljen od vrlo kratkih i jasnih pitanja uz već ponuđene odgovore te detaljne upute za rješavanje. Vremensko razdoblje provođenja anketnog istraživanja „poklopilo“ se sa razdobljem suhog i stabilnog vremena veoma netipičnog za kraj mjeseca listopada koje je stanovništvo Potkalničkoga prigorja iskoristilo za pripremanje drva za ogrjev, završne radove na poljima i vrtovima, stoga je bilo vrlo izazovno pronaći ispitanike.

8. 1. 2. Ispitanici

Prvih pet pitanja u anketnom upitniku odnosilo se na sociodemografska obilježja ispitanika. Dobno-spolna struktura ispitanika otkriva kako je ispunjavanju anketnog upitnika pristupilo 77 muškaraca i 87 žena koji su prema dobnoj strukturi bili svrstavani u pet razreda. Ispitanici u dobi od 18 do 29 godina čine 32,3 % realiziranog uzorka i upravo oni čine najveći udio. Na rano zrelo stanovništvo otpada 25,6 %, 22,0 % čini srednje zrelo stanovništvo, 15,2 % kasno zrelo, a samo 8 ispitanika je starije od 60 godina (tab. 20).

Tab. 20. Sociodemografska obilježja ispitanika

Obilježje	Broj ispitanika	Udio (%)
SPOL	164	100
muškarci	77	47,0
žene	87	53,0
DOB	164	100,0
od 18 do 29 godina	53	32,3
od 30 do 39 godina	42	25,6
od 40 do 40 godina	36	22,0
od 50 do 59 godina	25	15,2
60 i više godina	8	4,9
RAZINA OBRAZOVANJA	164	100,0
nepotpuna osnovna škola	6	3,7
osnovna škola	33	20,1
srednja škola	87	53,0
viša škola	24	14,6
fakultet	13	7,9
magisterij/doktorat	1	0,6
RADNI STATUS	164	100,0
poljoprivrednik/ca	17	10,4
industrijski radnik/ca	22	13,4
građevinski radnik/ca	13	7,9
transportni radnik/ca	8	4,9
radnik/ca u trgovini i uslužnim djelatnostima	16	9,8
administrativni radnik/ca	18	11,0
umirovljenik/ca	5	3,0
student/ica	19	11,6
domaćica	6	3,7
nezaposlen/a	2	1,2
prosvjetni radnik/ca	14	8,5
ostalo	24	14,6

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Prema razini završenog obrazovanja najveći broj ispitanika ima završenu srednju školu. Potom slijede ispitanici s osnovnoškolskim obrazovanjem (20,1 %) te sa visokoškolskim obrazovanjem, odnosno sa završenim preddiplomskim ili stručnim studijem (14,6 %) te fakultetom (7,9 %). Manje od osam razreda osnovne škole završilo je šest ispitanika, a upitnik je ispunila i jedna osoba sa doktoratom (tab. 20).

Struktura ispitanika prema radnom statusu vrlo je heterogena te nema znatnijih odstupanja. Najveći broj ispitanika nije pronašao svoje zanimanje u navedenim kategorijama radnog statusa (14,6 %) već je odabrao kategoriju „ostalo“ i upisao svoje zanimanje. Navedena zanimanja bila su sljedeća: vojnik, policijski službenik, zaštitar, svećenik, programer, skladištar, obrtnik, magistra farmacije, kineziolog, medicinska sestra, medicinsko-laboratorijski tehničar, veterinar, čistačica, turistički vodič te odvjetnik. Od navedenih radnih statusa najveći udio otpada na industrijske radnike/ce (13,4 %) i studente (11,6 %), zatim administrativne radnike/ce (11,0 %), poljoprivrednike/ce (10,4 %) te radnike/ce u trgovini i uslužnim djelatnostima (9,8 %). Najmanji udio ispitanika otpada na umirovljenike i nezaposlene koji zajedno čine 4,2 % (tab. 20).

8. 1. 3. Analiza anketnog istraživanja

Ruralna naselja Republike Hrvatske koja nisu u drugoj polovici prošlog stoljeća bila obuhvaćena procesima suburbanizacije demografski slabe, a stanovništvo već desetljećima unazad emigrira. Kao posljedica toga javlja se gubitak sadržaja u naseljima te gospodarsko zaostajanje jer u većini slučajeva iseljava mlado, reproduktivno i obrazovano stanovništvo (Klempić Bogadi i dr., 2015).

S obzirom na vrlo negativne demografske trendove opisane u četvrtom poglavlju ovoga rada, a osobito se to odnosi na opće kretanje stanovništva, smanjenje nataliteta i povećanje mortaliteta, migracijska obilježja Potkalničkoga prigorja imaju vrlo veliki utjecaj na demografsku budućnost naselja Potkalničkoga prigorja. Upravo iz tog razloga nakon pitanja koja su se ticala sociodemografskih obilježja ispitanici su odgovarali na pitanja vezana uz njihovu potencijalnu migratibilnost. Pomoću četiri pitanja nastojalo se ispitati planiraju li ispitanici odseliti iz trenutnog mjesta stanovanja, koji su to ključni čimbenici koji ih potiču na seljenje, a koji razlozi ostanka te koje je njihovo planirano migracijsko odredište.

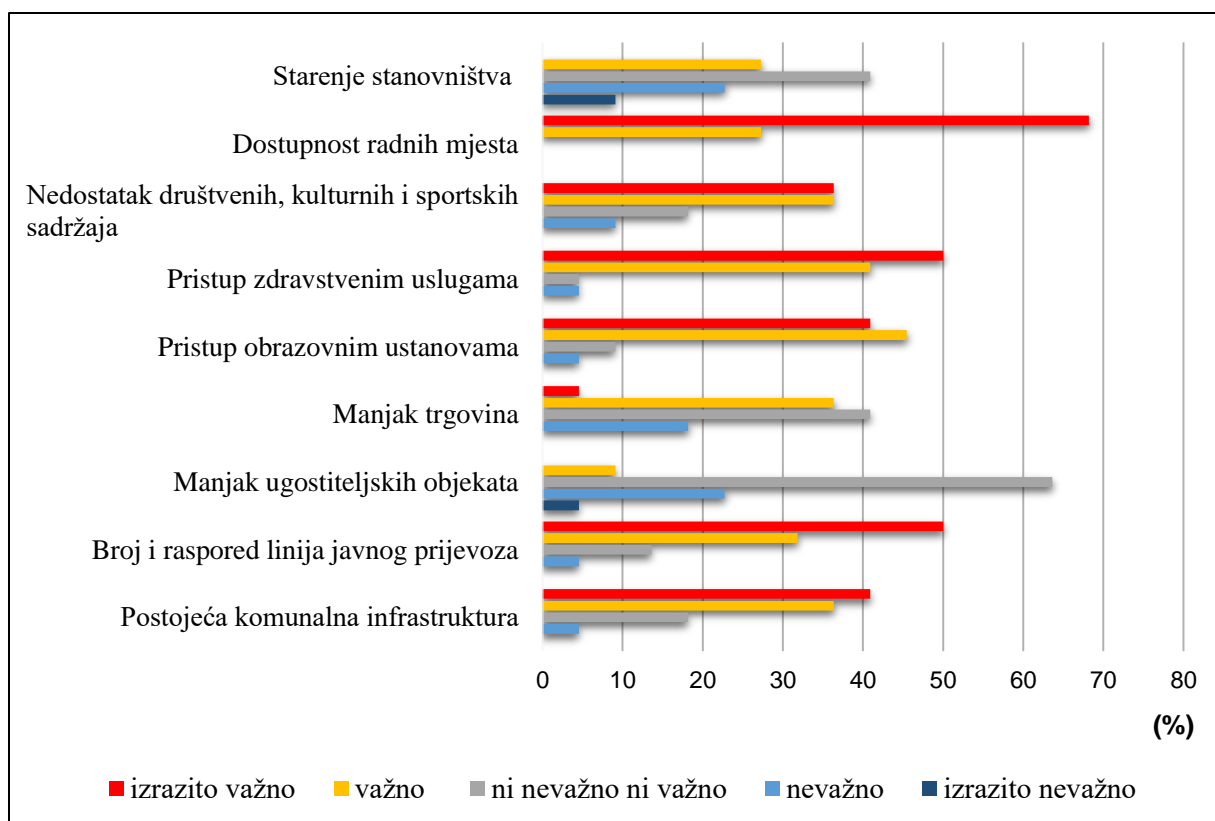
Na pitanje „*Planirate li odseliti iz trenutnog mjesta stanovanja?*“ najveći broj ispitanika, njih 110 (67,2 %), izjasnilo se kako nema namjeru odseliti, dok je 15 (9,0 %) ispitanika odgovorilo kako će se u budućnosti sigurno odseliti. Kod 39 ispitanika (23,9 %) prisutna je potencijalna mogućnost odlaska iz trenutnog mjesta stanovanja.

Dobna struktura ispitanika koji su izrazili namjeru ili mogućnost trajnog preseljenja pokazuje kako najveći udio otpada na ispitanike u dobi od 18 do 29 godina (53,7 %), zatim od 30 do 39 godina (31,5 %) te od 40 do 49 godina (9,3 %), dok se ispitanici koji pripadaju starijim dobnim skupinama, točnije ispitanici stariji od 60 godina, rijetko odlučuju na preseljenje stoga su zabilježena samo tri takva slučaja (5,5 %).

Prema obrazovnoj strukturi, preseljenju su najviše skloni ispitanici sa završenom srednjom školom, njih 44,4 % što je i razumljivo s obzirom na trenutnu ekonomsku situaciju u Hrvatskoj i na to da su plaće radnika sa završenom srednjom školom i izučenim zanatom znatno veće u velikim gradovima, a posebice u inozemstvu. Nadalje, više od četvrtine ispitanika koji su istaknuli namjeru ili mogućnost preseljenja ima završen preddiplomski ili stručni studijem (28,5 %), zatim slijede fakultetski obrazovane osobe (22,2 %), dok najmanju želju za preseljenjem imaju ispitanici sa završenom osnovnom školom čiji udio iznosi 5,6 %.

Pitanja pod rednim brojem sedam, osam i devet bila su uvjetovana odgovorom na šesto pitanje koje se odnosilo na namjeru preseljenja iz trenutnog mjesta stanovanja. Ukoliko su ispitanici na šesto pitanje odgovorili sa „*Ne namjeravam odseliti*“ ispunjavanje anketnog upitnika nastavili su od devetog pitanja dok su sedmo i osmo preskočili, dok su ispitanici koji su odgovorili sa „*Sigurno ću odseliti*“ ili „*Možda ću odseliti*“ odgovarali na sedmo i osmo pitanje, a deveto preskočili. Ovakvom uvjetovanošću htjela se ispitati važnost odabranih potisnih čimbenika preseljenja i utvrditi potencijalna migracijska odredišta osoba koje su iskazale namjeru i mogućnost preseljenja, a s druge strane cilj je bio odrediti u kojoj mjeri odabrani čimbenici utječu na donošenje odluke ispitanika koji su iskazali želju za ostankom u mjestu trenutnog stanovanja.

S ciljem utvrđivanja potencijalnog migracijskog odredišta ispitanika koji su izrazili namjeru ili mogućnost preseljenja postavljeno je sljedeće pitanje: „*S obzirom na namjeru preseljenja kamo planirate preseliti?*“. Od četiri ponuđena odgovora najviše ispitanika (57,4 %) kao svoje potencijalno migracijsko odredište vidi „*Naselje neke druge županije Republike Hrvatske*“. U inozemstvu bi najradije živjelo 20,4 % ispitanika, a 13,0 % odabralo bi drugi upravni grad/općinu županije u kojoj trenutno žive. Samo pet ispitanika (9,3 %) preselilo bi u drugo naselje upravnog grada/općine u kojem trenutno živi.

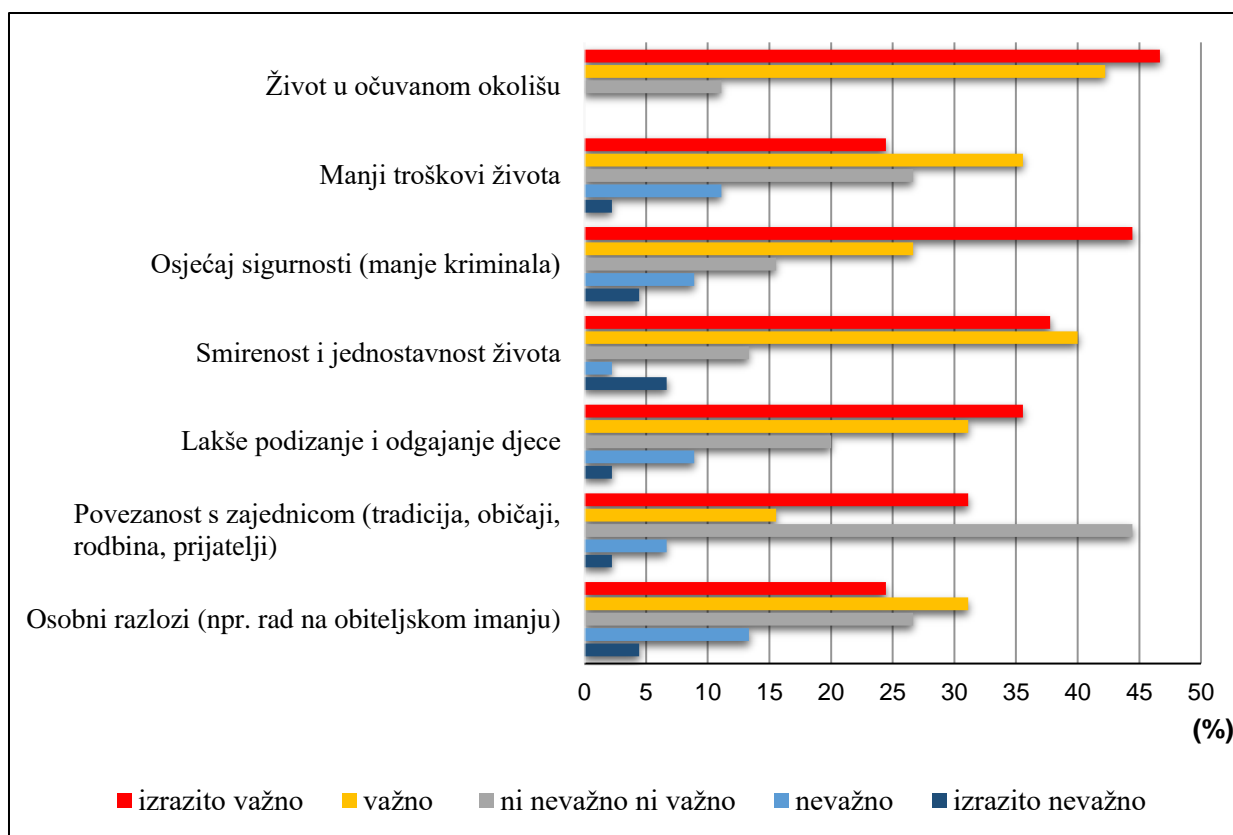
Sl. 20. Razlozi donošenja odluke o napuštanju trenutnog mjesta stanovanja

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Osmo pitanje anketnog upitnika nastojalo je ispitati koliki utjecaj imaju odabrani čimbenici, odnosno kolika je njihova važnost prilikom donošenja odluke ispitanika o napuštanju trenutnog mjesta stanovanja. Ponuđeno je bilo devet čimbenika (sl. 20) koje su ispitanici vrednovali na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 značilo „izrazito nevažno“, a 5 „izrazito važno“. Prema dobivenim rezultatima istraživanja, najveći utjecaj ima dostupnost radnih mjesta čija je prosječna ocjena važnosti 4,7. Ovakav rezultat bio je očekivan s obzirom na mali broj tvrtki koje zapošljavaju više od pet osoba te na pad značaja poljoprivredne proizvodnje uslijed zastarjelosti mehanizacije, nedostatka agrotehnoških zahvata, usitnjenog zemljišta te slabe zarade. Upravo zbog toga stanovništvo, a posebice ono mlađe, ne vidi priliku za zaposlenje na prostoru Potkalničkoga prigorja te odlazi u veće gradove u potrazi za bolje plaćenim poslovima. Takva situacija ne bi predstavljala veliki problem za razvoj Potkalničkoga prigorja ukoliko bi to stanovništvo ostalo živjeti u svojim naseljima te putovalo svakodnevno na posao u veći grad što nije nerealno za očekivati s obzirom na blizinu većih gradskih središta. Velika prepreka takvom scenariju jest trenutno stanje cestovnih prometnica te mali broj linija javnog autobusnog prijevoza i vozni red neprilagođen potrebama korisnika. Upravo su broj i raspored linija javnog prijevoza odmah iza dostupnosti radnih mjesta po prosječnoj ocjeni važnosti (4,3). U ovome

segmentu javlja se disparitet između općina Breznica i Breznički Hum te ostatka Potkalničkoga prigorja. Kroz navedene općine prolazi državna cesta D3, koja je izuzev autoceste A4 glavni prometni pravac koji spaja Zagreb i Varaždin. Tom prometnicom prometuje veliki broj linija koje obavljaju tri autobusna poduzeća i možemo zaključiti kako naselja u neposrednoj blizini navedene prometnice imaju odličnu ponudu javnog prijevoza. Preostali dio Potkalničkoga prigorja ima vrlo oskudnu ponudu, a najbolji primjer jest općina Kalnik koja na području općine nema nijednu liniju, stoga osim učenika osnovne škole i srednjoškolaca, školski autobus koristi i lokalno stanovništvo. Još veći problemi javljaju se subotom i nedjeljom kada su ionako rijetki polasci autobusa još rjeđi ili ih uopće nema. Loš sustav javnog prijevoza otežava pristup zdravstvenim uslugama i obrazovnim ustanovama, posebice se to odnosi na stanovnike koji nisu mobilni, odnosno ne posjeduju osobni automobil, a to su učenici te starije stanovništvo. Od ostalih potisnih čimbenika, ispitanici su izdvojili nezadovoljavajuću opremljenost komunalnom infrastrukturom te nedostatak društvenih, kulturnih i sportskih sadržaja. Osim crkvenih proštenja te sportskih natjecanja, najčešće u malom nogometu, nema previše događanja koja bi ispunila slobodno vrijeme lokalnog stanovništva te doprinijela jačanju kohezije ruralnih zajednica. Sva događanja koncentrirana su u ljetnom dijelu godine, a tokom zimskih mjeseci okupljanja stanovništva osim nedjeljnih misa gotovo da i nema. Djeca i mladi nemaju priliku za bavljenje sportom i ostalim aktivnostima stoga te sadržaje moraju potražiti u obližnjim gradovima što je zbog već prethodno opisanog sustava javnog prijevoza prilično otežano. Manjak trgovina i ugostiteljskih objekata te starenje stanovništva, odnosno produbljivanje međugeneracijskog jaza, u najmanjoj mjeri stimulira stanovnike da napuste mjesto trenutnog stanovanja.

U sljedećem pitanju ispitala se važnost odabranih čimbenika koji su formirali stav ispitanika o ostanku u trenutnom mjestu stanovanja. Kao i u prethodnom pitanju bili su ponuđeni odabrani čimbenici, njih sedam (sl. 21), čiju su važnost ispitanici ocjenjivali na identičan način. Najveću prosječnu ocjenu važnosti (4,3) ispitanici su dodijelili kvaliteti života u očuvanom okolišu. S obzirom na mali udio industrijskih djelatnosti i nepostojanja ekstenzivne komercijalne poljoprivrede s velikom upotrebom kemijskih preparata, okoliš je veoma dobro očuvan. Također, ispitanici su veliku važnost pridali osjećaju sigurnosti, smirenosti i jednostavnosti života te lakšem podizanju i odgoju djece. Čimbenici koji imaju najmanju važnost za ostanak ispitanika u naselju stanovanja su manji troškovi života (3,5) i osobni razlozi poput nastavljanja rada na obiteljskom imanju (3,4). Zanimljivo je da više od polovice ispitanika (53,3 %) povezanost sa zajednicom ne smatra relevantnim i važnim za ostanak u naselju trenutnog stanovanja.

Sl. 21. Razlozi ostanka ispitanika u Potkalničkom prigorju

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Nakon pitanja vezanih uz potencijalnu migraciju ispitanika, uslijedilo je pitanje u kojem se od ispitanika tražilo da ocijene 19 navedenih sadržaja u svome upravnom gradu/općini na ljestvici od 1 do 5 (tab. 21), pri čemu je 1 značilo „jako loše“, a 5 „odlično“. Općenito su prosječne ocjene vrlo niske i većinom se kreću u rasponu od 2,5 do 3,5, što upućuje na sveopće nezadovoljstvo stanovništva koje većinu sadržaja smatra lošima ili prosječnima. Poticajne demografske mjere za mlado stanovništvo ocijenjene su prosječnom ocjenom 2,6, pri čemu samo 34 ispitanika (20,7 %) trenutno stanje smatra dobrim ili odličnim. Preostali dio ispitanika smatra da su trenutačne mjere loše ili neadekvatne te da se trebaju uložiti naporu kako bi se mladom stanovništvu pomoću raznih olakšica i rasterećenja pružio poticaj za ostanak u trenutnom naselju stanovanja. Prilikom ocjenjivanja ponude centralnih funkcija najbolja ocjena pripala je trgovinama (3,9) i odgojno obrazovnom sustavu (3,5). Unatoč nepovoljnoj prostornoj distribuciji trgovina, čak 124 ispitanika (75,6 %) ocjenjuje trgovine sa dobrom i odličnom ocjenom. Veliku ulogu u tome imaju i pokretne trgovine koje i po nekoliko puta tjedno obilaze naselja koja nemaju trgovinu. Što se tiče odgojno-obrazovnog sustava to je segment u kojem se posljednjih godina na području Potkalničkoga prigorja posvećuje najviše pažnje. Škole se obnavljaju, otvoreno je nekoliko dječjih vrtića te se planira izgradnja još njih nekoliko, a jedini

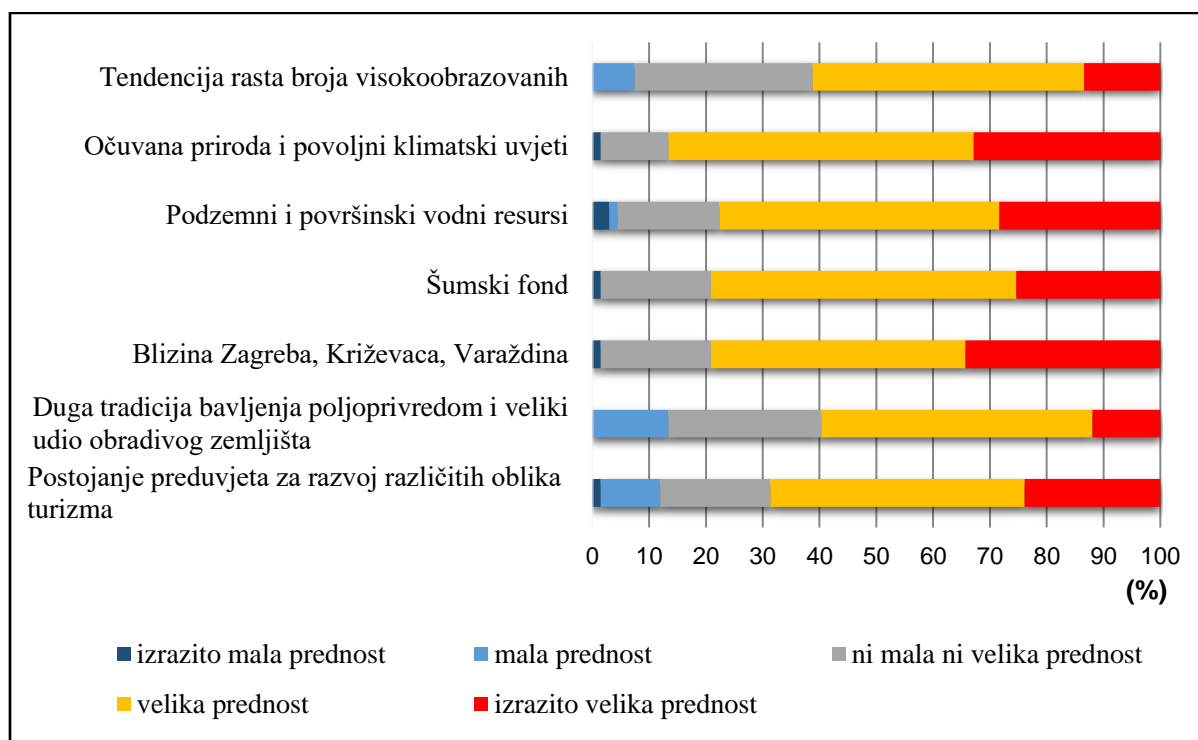
problem koji se javlja jest smanjivanje broja djece u naseljima, stoga su od velike važnosti već spomenute poticajne mjere za mlado stanovništvo. Najlošije su ocijenjene financijske usluge. Ovakav rezultat ne začuđuje s obzirom da postoji samo jedan bankomat na području Potkalničkoga prigorja. Prometnu povezanost naselja s ostalim općinama/Gradovima 115 ispitanika (70,1 %) ocijenilo je dobrom i odličnom ocjenom što je uvelike posljedica blizine autoceste, brze ceste te činjenice da promatranim područjem prolaze dvije državne ceste.

Tab. 21. Prosječna ocjena stanja odabranih sadržaja Potkalničkoga prigorja

SADRŽAJ	jako loše		loše		ni dobro ni loše		dobro		odlično		Prosječna ocjena
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Poticajne demografske mjere za mlado stanovništvo	32	19,6	44	26,8	54	32,9	24	14,6	10	6,1	2,6
Odgojno-obrazovni sustav	7	4,3	15	9,1	51	31,1	76	46,3	15	9,1	3,5
Zdravstvena zaštita i usluge	17	10,4	34	20,7	61	37,2	47	28,7	5	3,0	2,9
Trgovine (dnevna opskrba)	2	1,2	18	11,0	20	12,2	73	44,5	51	31,1	3,9
Financijske usluge (banke i bankomati)	91	55,5	42	25,6	20	12,2	7	4,3	4	2,4	1,7
Opskrba energentima (benzinska crpka)	31	18,9	44	26,8	37	22,6	29	17,7	23	14,0	2,7
Specijalizirane trgovine (poljoprivredna, građevinski materijali)	22	13,4	22	13,4	20	12,2	64	39,0	36	22,0	3,4
Prometna povezanost naselja s ostalim općinama/Gradovima	2	1,2	10	6,1	37	22,6	95	57,9	20	12,2	3,7
Cestovna infrastruktura	7	4,3	24	14,6	64	39,0	59	36,0	10	6,1	3,3
Vodoopskrba	2	1,2	15	9,1	27	16,5	66	40,2	54	32,9	3,9
Kanalizacija i odvodnja	59	36,0	39	23,8	37	22,6	20	12,2	9	5,5	2,3
Opskrba plinom	86	52,4	29	17,7	24	14,6	20	12,2	5	3,0	2,0
Dostupnost telekomunikacijskih usluga	2	1,2	20	12,2	32	19,5	78	47,6	32	19,5	3,7
Socijalna infrastruktura i osjećaj pripadnosti zajednici	0	0,0	12	7,3	64	39,0	61	37,2	27	16,5	3,6
Dostupnost radnih mjesta	27	16,5	59	36,0	49	29,9	20	12,2	9	5,5	2,5
Razvoj poljoprivrede bazirane na modernoj tehnologiji	22	13,4	59	36,0	54	32,9	27	16,5	2	1,2	2,6
Uvjeti za privlačenje investitora	34	20,7	52	31,7	42	25,6	29	17,7	7	4,3	2,5
Suradnja sa susjednim Gradovima/općinama	12	7,3	56	34,1	69	42,1	17	10,4	10	6,1	2,7
Rad lokalne vlasti	20	12,2	17	10,4	56	34,1	47	28,7	24	14,6	3,2

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

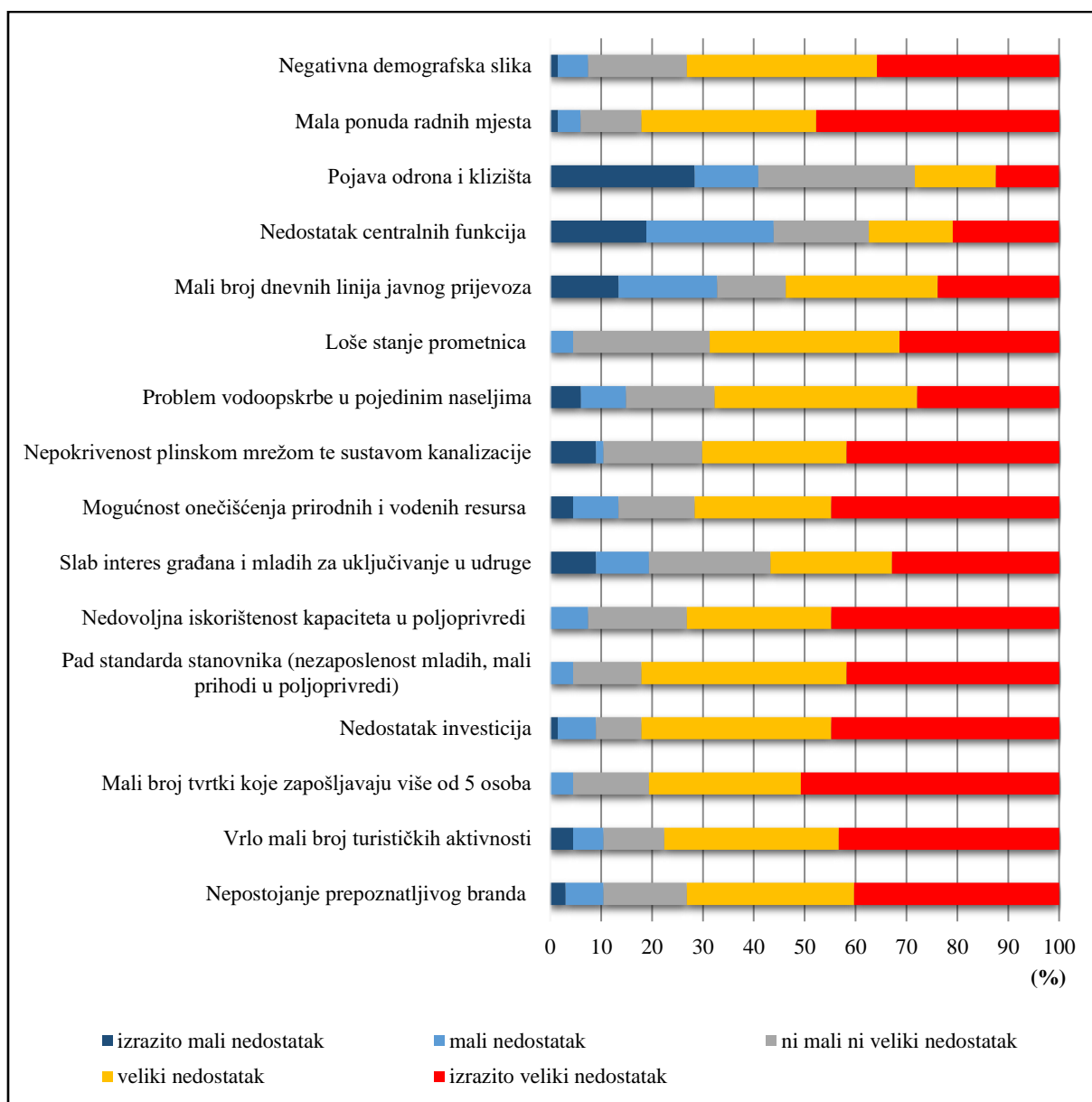
Vjerojatno bi i ocjena prometne povezanosti bila puno viša od trenutne (3,7) kada bi cestovna infrastruktura bila na višoj razini opremljenosti i sigurnosti te kada bi se poboljšao javni autobusni prijevoz. Od ostalih elemenata komunalne infrastrukture, najbolje je ocijenjena vodoopskrba za koju je 110 ispitanika, odnosno 73,1 %, izrazilo zadovoljstvo trenutnim sustavom vodoopskrbe, dok su pokrivenost plinskom mrežom te sustavi kanalizacije i odvodnje ocijenjeni vrlo niskim ocjenama što ne začuđuje s obzirom na stupanj izgrađenosti navedenih elemenata infrastrukture koji je detaljnije opisan u poglavljima 6. 2. i 6. 3. ovoga rada. U ovim nedostacima možemo tražiti razloge vrlo niske ocjene za uvjete za privlačenje investitora (2,5) koje dobrima i odličnima smatra tek jedna petina ispitanika. Dostupnost radnih mjesta, baš kao i razvoj poljoprivrede bazirane na modernoj tehnologiji ocijenjeni su niskim prosječnim ocjenama te ih polovica ispitanika lošima i vrlo lošima. Upravo tom problematikom trebale bi se u većoj mjeri baviti lokalne vlasti čiji je rad ocijenjen sa prosječnom ocjenom 3,2, dakle niti dobro niti loše. Jednu od opcija popravljanja ocjene svoga rada, lokalne vlasti imaju u vidu poticanja suradnje sa susjednim Gradovima/općinama koja je također ocijenjena niskom ocjenom (2,7). Još od neuspješne inicijative općine Visoko iz 2006. godine o osnivanju mikroregije Kalnik, koja bi promovirala zajedničke projekte i kandidirala ih za pretprijetne fondove Europske unije, nije postignuto puno na planu međusobne suradnje i sudjelovanja u zajedničkim projektima.

Sl. 22. Prednosti Potkalničkoga prigorja za budući razvoj

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Prilikom razmatranja smjerova budućeg razvoja nužno je okrenuti se već postojećim prostornim potencijalima i iskoristiti njihove prednosti u najvećoj mogućoj mjeri. U jedanaestom pitanju anketnog upitnika pred ispitanicima je bio zadatak da ocijene važnost postojećih obilježja i obujam njihove prednosti za budući razvoj na ljestvici od 1 do 5, pri čemu 1 znači da navedeno obilježje predstavlja „*izrazito malu prednost*“, a 5 „*izrazito veliku prednost*“. Od ukupno osam navedenih obilježja (sl. 22), ispitanici su najveću ocjenu dodijelili očuvanoj prirodi i povoljnim klimatskim uvjetima koji ne samo da pružaju mogućnosti u poljoprivrednoj proizvodnji već i u pokretanju djelatnosti vezanih uz turizam, naročito ruralni. Osim toga, u razvijenim državama svijeta, a posebice onima u Zapadnoj Europi pojavljuje se trend preseljenja iz urbanih gradskih središta u ruralna naselja koja ih okružuju, odnosno dolazi po pojavljivanja procesa kontraurbanizacije (deurbanizacije). S obzirom da se veći gradovi poput Varaždina i Križevaca nalaze na udaljenosti koju je moguće prijeći za najviše 30 minuta, a Zagreb na udaljenosti od najviše 45 minuta vožnje osobnim automobilom nije nerealno očekivati da bi uslijed poboljšanja komunalne infrastrukture i ponude centralnih funkcija većina stanovništva zadržala trenutno mjesto stanovanja, ali i da bi određeni broj doselio iz obližnjih gradskih središta u potrazi za manjim životnim troškovima i prilikama koje im pruža život na selu. Sve navedeno potkrepljuje broj ispitanika, njih 130 ili 79,1 %, koji su upravo obilježje „*blizina Zagreba, Križevaca i Varaždina*“ ocijenili kao veliku i izrazito veliku prednost za budući razvoj Potkalničkoga prigorja. Šumski fond te podzemni i površinski vodni resursi također su označeni kao velika prednost (ocjena 4,0), no u eventualnom slučaju njihovog većeg korištenja i eksploatacije nužno je osigurati provođenje mjera održivog gospodarenja resursima. Tendencija porasta broja osoba sa srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovanjem ocijenjena je ocjenom 3,7, dok je nešto malo više od dvije trećine ispitanika, točnije 68,7 %, ocijenilo postojeće preduvjete za razvoj različitih oblika turizma kao veliku i izrazito veliku prednost. Kao prednost razvoja turizma na području Potkalničkoga prigorja svakako vrijedi istaknuti veliki broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva, zatim pitomost krajolika koja zajedno s očuvanošću okoliša, gastronomijom i tradicijskom arhitekturom, u prvom redu vinogradarskim kletima, stvara osjećaj ugone i ruralne idile za sve posjetitelje. Veliki broj šumskih površina, kao i bogatstvo flore i faune u njima prilika su za razvoj lovnog turizma, dok se s povećanjem broja uređenih prometnica, posebice onih koje koristi samo lokalno stanovništvo stvara dobra baza za razvoj cikloturizma. Najveći potencijal razvoja turizma svakako predstavlja Kalničko gorje koje je zasad iskorišteno u vidu aktivnog turizma kroz poučne i planinarske staze te adrenalinskih sportova poput paraglajdinga i sportskog penjanja.

Sl. 23. Nedostaci Potkalničkoga prigorja za budući razvoj

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Kako bi se ispitalo u kojoj mjeri pojedini elementi koče razvoj, odnosno predstavljaju prepreku, pred ispitanike je bio stavljen zadatak da ocijene važnost šesnaest navedenih obilježja na ljestvici od 1 do 5, pri čemu je 1 označavalo „izrazito mali nedostatak“, a 5 „izrazito veliki nedostatak“ (sl. 23). Kao najveće nedostatke, a sukladno tome i najveća ograničenja razvoja Potkalničkoga prigorja ispitanici su odabrali malu ponudu radnih mjesta, mali broj tvrtki s više od pet zaposlenih, nedostatak investicija te pad standarda stanovnika uzrokovan otežanim pronalaskom zaposlenja i malim financijskim prihodima u poljoprivredi. Navedena obilježja više od 80 % ispitanika smatra velikim i izrazito velikim nedostatkom za budući razvoj. Mali financijski prihodi u poljoprivredi direktno su povezani s nedovoljnom iskorištenošću

kapaciteta u poljoprivredi koju 120 ispitanika (69,2 %) smatra velikim i izrazito velikim nedostatkom.

Još uvijek postoji veliki broj staračkih domaćinstava koja nisu u stanju unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju, a povratak onih koji su ju napustili, u sadašnjim uvjetima zastarjele mehanizacije i usitnjenosti poljoprivrednih parcela, nije izgledan. Stoga je potrebno mladim ljudima koji se još uvijek bave poljoprivredom i žele se njome baviti u budućnosti omogućiti takve uvjete da od svoga rada mogu pristojno živjeti. U usporedbi s državama članicama Europske unije, poljoprivredna gospodarstva Hrvatske su šest puta manja u odnosu na prosječnu veličinu poljoprivrednog zemljišta ostalih država članica EU. Takva usitnjenost glavni je uzrok povećanja troškova obrade, sjetve, zaštite i sjetve, odnosno smanjenja dohotka i povećanja nekonkurentnosti na tržištu. Posljedica toga su više cijene poljoprivrednih proizvoda u odnosu na one iz uvoza. Iz tog razloga je viškove teško prodati, što djeluje kao demotivirajući čimbenik potencijalnih poljoprivrednika (Baćani, Barković i Ivković, 2010).

Postojeće stanje prometnica, od kojih je većina preuskog profila, premale nosivosti i bez sustava odvodnje što dodatno potencira već postojeće probleme sa odronima i posebice klizištima, ispitanici su ocijenili kao veliki nedostatak (prosječna ocjena 4,0) za budući razvoj, a tako su ocijenili i problem vodoopskrbe, nepokrivenost plinskom mrežom i nepostojanje sustava kanalizacije. Navedeni elementi neophodni su za privlačenje investicija, naročito u poduzetničkom sektoru. Ukoliko i dođe do investicija, čiji nedostatak 134 ispitanika (82,1 %) smatra velikim i izrazito velikim nedostatkom za budući razvoj Potkalničkoga prigorja, bez adekvatno izgrađene komunalne infrastrukture, postoji velika opasnost u vidu onečišćenja prirodnih i vodenih resursa, čija prosječna ocjena važnosti kao nedostatka za budući razvoj iznosi 4,0.

Od ostalih navedenih obilježja kao velike nedostatke ispitanici također su istaknuli sveprisutnu negativnu demografsku sliku, mali broj turističkih aktivnosti te nepostojanje prepoznatljivog brenda kojeg bi se vezalo uz područje Potkalničkoga prigorja. Dobar brend ima predispoziciju za postizanje većeg tržišnog udjela, diferencijaciju od konkurencije, ali isto tako može pomoći prilikom postizanja viših cijena, stvaranja lojalnosti kod kupaca, privlačenja kvalitetnih ljudskih resursa te poslužiti kao temelj za daljnji razvoj kategorije proizvoda i usluga (Plavi ured, n. d.).

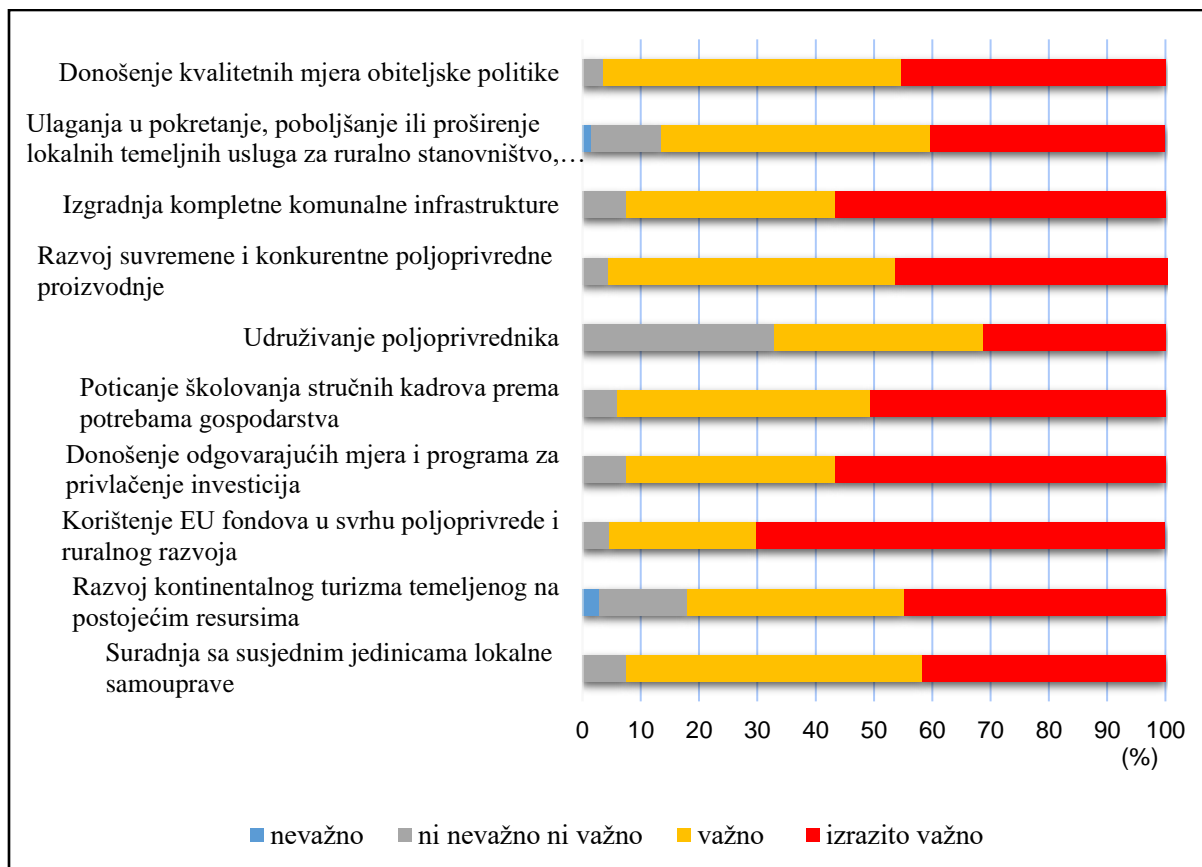
Kao najmanji nedostatak za budući razvoj ispitanici su istaknuli već spomenutu pojavu odrona i klizišta, zatim nedostatak centralnih funkcija te slabi interes građana i mladih za uključivanje u udruge, posebno one koje se bave očuvanjem tradicije i starih običaja.

Sukladno prostornim mogućnostima i ograničenjima važno je definirati jednu ili više djelatnosti koje će biti nositelji razvoja i prema kojima će se usmjeravati mjere za njihovo intenziviranje. Anketirano stanovništvo ocjenjivalo je važnost sedam navedenih djelatnosti (tab. 22) koje bi mogle postati nosioci budućeg razvoja Potkalničkoga prigorja na ljestvici od 1 do 5, pri čemu 1 znači „izrazito nevažno“, a 5 „izrazito važno“. Osim tradicionalnog načina poljoprivredne proizvodnje i IT industrije, sve djelatnosti su natpolovično ocijenjene kao važne ili izrazito važne za budući razvoj. Djelatnost koju 93 ispitanika (56,67 %) smatra važnom, a 47 (28,4 %) izrazito važnom jest moderna ili ekološka poljoprivreda koju Agroportal (2017) definira kao „sustav održivoga gospodarenja u poljoprivredi koji obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda. Uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahvate i sustave, najpovoljnije koristeći plodnost tla i raspoložive vode, prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu bilja i životinja, a sve u skladu s međunarodno usvojenim normama“. Važnost razvoja turizma 78 ispitanika (47,8 %) vidi kao važnu, a 51 (31,3 %) kao izrazito važnu djelatnost za budući razvoj čiji se značaj ogleda kroz interakciju poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje tradicionalnih proizvoda, prezentiranje tradicije, gastronomije i turističkih usluga (Hajdinjak, 2017). Potencijal u prehrambenoj industriji 67,2 % ispitanika vidi kao važan i izrazito važan, dok njih 28,4 % taj potencijal smatra nerelevantnim. IT industrija za 49,3 % ispitanika predstavlja važnu djelatnost, dok njih 28,9 % smatra da nije relevantna za budući razvoj. Prerađivačkoj industriji, koja je u najvećoj mjeri zastupljena u postojećim mikro, malim i srednje velikim tvrtkama na području Potkalničkoga prigorja, dana je prosječna ocjena važnosti 3,6 za budući razvoj. Osim dominantne metaloprerađivačke industrije, za Potkalničko prigorje važna je i prerada drvnih sirovina koju je nešto malo manje od dvije trećine ispitanika (62,8 %) ocijenilo važnom i izrazito važnom dok preostali dio smatra da nema značajnu ulogu u budućem razvoju.

Tab. 22. Važnost odabranih djelatnosti za budući razvoj Potkalničkoga prigorja

DJELATNOST	Prosječna ocjena
Tradicionalan način poljoprivredne proizvodnje	2,2
Moderna ili ekološka poljoprivreda	4,1
Šumarstvo i prerada drvnih sirovina	3,7
Turizam	4,0
Prerađivačka industrija	3,6
Prehrambena industrija	3,8
IT industrija	3,4

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Sl. 24. Važnost odabranih mjera za poticanje intenzivnijeg razvoja Potkalničkoga prigorja

Izvor: Anketno istraživanje, 2019.

Kako bi se promijenilo postojeće stanje i potaknuli pozitivni prostorni procesi, ponajprije demografski i gospodarski, nužno je donijeti odluke i mjere koje će potaknuti i usmjeravati razvoj. Teret donošenja odluke je na leđima lokalnih aktera izabranih od strane lokalnog stanovništva, stoga bi i mjere koje oni donose trebale biti u skladu s njihovim razmišljanjima i stavovima. Stoga je anketirano stanovništvo na ljestvici od 1 do 5 (1- „izrazito nevažno“; 5- „izrazito važno“) ocjenjivalo važnost 10 odabranih potencijalnih mjera za stimuliranje razvoja Potkalničkoga prigorja (sl. 24). Kao najvažniju mjeru ispitanici su istaknuli donošenje kvalitetnih mjera obiteljske politike. Samo 3,5 % ispitanika smatra da ova mjera nije relevantna za budući razvoj, dok je za preostalih 96,5 % stanovnika ova mjera važna (51,1 %), odnosno izrazito važna (45,4 %). Neki od načina na koje jedinice lokalne samouprave mogu stimulirati mlado stanovništvo na ostanak u mjestu stanovanja i zasnivanje obitelji su porezna rasterećenja, naknade za novorođenčad, sufinanciranje boravka u vrtiću, troškova udžbenika, školske prehrane, prijevoza i smještaja u domovima, zatim dodjela stipendija ili jednokratnih novčanih naknada učenicima srednjih škola i studentima za deficitarna zanimanja, potpore za stambeno zbrinjavanje, dodjela zemljišta za izgradnju obiteljske kuće te oslobađanje od plaćanja

komunalnih doprinosa. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti važnima i vrlo važnima smatra 86,6 % ispitanika, dok za izgradnju kompletne komunalne infrastrukture taj isti udio iznosi 92,5 %. Komunalna infrastruktura jedan je od najbitnijih elemenata razvoja svakog prostora, a s njom su povezani gotovo sve intervencije u prostoru, a u većini slučajeva bez nje je razvoj praktički nemoguć.

Kada je riječ o poljoprivredi, njen suvremeni i konkurentni razvoj te korištenje fondova Europske unije u svrhu poljoprivrede i ruralnog razvoja važnim i izrazito važnim smatra 156 od 164 ispitanika, odnosno 95,5 %. Znatno manju važnost od prethodno navedenih anketirano stanovništvo pridalo je udruživanju poljoprivrednika. Jedna trećina ispitanih (32,8 %) smatra da udruživanje poljoprivrednika nije relevantno za poticanje budućeg razvoja Potkalničkoga prigorja. Ministarstvo poljoprivrede (n. d.) kao jedan od glavnih problema vidi slabu poziciju poljoprivrednika u odnosu na maloprodajnu mrežu i općenito u lancu hrane, koju treba unaprijediti. Jedna od mjera koje mogu pomoći prevladati taj problem je udruživanje poljoprivrednika, međutim, učinak te mjere je ograničen s obzirom na nesklonost poljoprivrednika prema udruživanju.

Suradnja sa susjednim jedinicama lokalne samouprave te donošenje odgovarajućih mjera i programa za privlačenje investicija dvije su mjere koje se međusobno mogu dobro povezati, a kojima ispitanici pridaju jednaku važnost za budući razvoj. Intenzivnijom suradnjom kroz izradu zajedničkih strategija razvoja stvorio bi se okvir za donošenje odluka i provođenje mjera poput organiziranja zajedničkog javnog prijevoza putnika, zajedničkog prijavljivanja projekata u svrhu jačanja poljoprivrede, unaprjeđenja stanja komunalne infrastrukture i obogaćivanja ponude centralnih funkcija. Nelogično je da svaka od promatranih općina izrađuje vlastitu strategiju i ističe vlastite ciljeve koji su nerijetko dijametralno suprotni od ciljeva i strategije razvoja susjednih općina. Poticanje školovanja stručnih kadrova prema potrebama gospodarstva kroz razne financijske potpore učenicima i studentima također je mjera koju su ispitanici ocijenili sa vrlo visokom prosječnom ocjenom. Školovana radna snaga u današnje vrijeme preduvjet je za pokretanje bilo kakve djelatnosti. Otvaranje tvornica i poduzetničkih centara bez prethodne analize ponude dostupnosti tražene radne snage ne bi imalo veliki efekt na lokalno stanovništvo ukoliko bi većina radnih mjesta bila popunjena radnicima koji ne stanuju na području Potkalničkoga prigorja. Razvoj kontinentalnog turizma temeljenog na postojećim resursima 82,1 % ispitanika smatra važnim i izrazito važnim za budući razvoj, dok se preostali dio ispitanika izjasnio kako postojeći prostorni resursi nisu dovoljni za pokretanje turističkih aktivnosti koje bi u većoj mjeri doprinijele razvoju Potkalničkoga prigorja.

Posljednja dva pitanja anketnog upitnika bila su otvorenog tipa i u njima se tražilo od ispitanika da izraze svoje mišljenje vezano uz glavne probleme za koje smatraju da koče razvoj te uz mjere koje bi uvelike olakšale život lokalnom stanovništvu i pozitivno utjecale na cjelokupan razvoj. Prilikom navođenja glavnih problema i mjera, ispitanicima je bilo sugerirano da istaknu barem tri. Kao glavne probleme gospodarstva ispitanici su većinom isticali negativne demografske trendove vezane uz emigraciju mladog stanovništva i povećavanje staračkih domaćinstava, zatim dostupnost i ponudu kvalitetnih radnih mjesta, niske prihode te nedostatak investicija. Što se tiče poljoprivrede, kao glavni problemi navedeni su zastarjela poljoprivredna proizvodnja orijentirana na vlastite potrebe, usitnjenost zemljišta, nezainteresiranost mladih za rad u poljoprivredi, male otkupne cijene te nedostatak otkupnih stanica, odnosno sajмова. Kao glavni problemi prometnog sustava istaknuti su mali broj linija javnog prijevoza, dotrajala prometna infrastruktura te slaba ili nikakva povezanost javnim prijevozom unutar malih naselja. Problemi vezani uz komunalnu infrastrukturu najviše se tiču nepokrivenosti plinskom mrežom, sustavom kanalizacije i odvodnje te vodoopskrbe. Kod dostupnosti centralnih funkcija u naseljima problemi se uglavnom tiču nedostatka ustanova za odgoj predškolske djece te nedostatka objekata koji pružaju financijske usluge. Prema mišljenju ispitanika jedan od problema jest i političko vođenje, odnosno nezainteresiranost lokalnih vlasti, potom oskudne financijske mogućnosti Gradova i općina, prevelika očekivanja od državnih potpora, nepovjerenje u institucije, nedovoljno korištenje fondova EU te nedostatak specifične prepoznatljivosti Potkalničkoga prigorja. Glavni problemi lokalnih zajednica su nedostatak sadržaja za mlade ljude, zatim manjak sportskih aktivnosti, pasivnost i pesimizam, strah od neuspjeha i nečeg novog, mentalitet i narušeni međuljudski odnosi te vrlo mali broj ljudi uključen u društvena zbivanja i djelovanje zajednice.

Ispitanici su najčešće navodili sljedeće mjere: korištenje EU fondova, subvencioniranje mladih i školovanih poduzetnika, otvaranje radnih mjesta, privlačenje investitora pomoću poreznih rasterećenja, razvoj ruralnog turizma, modernizacija poljoprivredne proizvodnje i udruživanje poljoprivrednika, povećanje frekventnosti linija javnog prijevoza i prilagođavanje voznog reda potrebama putnika, mjere obiteljske politike, unaprjeđenje komunalne infrastrukture, ponajviše vodoopskrbe i prometnica, poticanje kohezije lokalnih zajednica te obogaćivanje društvenih i kulturnih sadržaja te povećanje broja aktivnosti za djecu i mlade.

8. 2. Intervju

Osim anketnog istraživanja, u svrhu stvaranja šire slike o problematici ovog rada provedena su i dva intervjua - sa načelnikom općine Sveti Petar Orehovec i voditeljem ureda Lokalne akcijske grupe „Prigorje-Zagorje“. Navedene osobe u većoj ili manjoj mjeri sudjeluju u osmišljavanju strategije razvoja te imaju utjecaj na određivanje smjerova razvoja te kreiranje razvojne politike u svrhu provođenja mjera.

Prema rezultatima intervjua najvrjedniji prostorni resurs Potkalničkoga prigorja je ljudski potencijal, odnosno stanovništvo koje prema riječima načelnika uvijek i svugdje treba staviti na prvo mjesto. Osim ljudskog potencijala oba sudionika intervjua potenciraju značenje poljoprivrednog i obradivog zemljišta koje voditelj ureda LAG-a naziva prvom karikom u lancu cjelokupnog razvoja.

„Prilikom optimizacije prostornih resursa važno je započeti sa onime što već postoji u prostoru. U ovome slučaju to je poljoprivredno zemljište koje još uvijek zbog svoje usitnjenosti nije iskorišteno u svrhu ekstenzivne poljoprivredne proizvodnje. No, usitnjenost ne mora uvijek i svugdje predstavljati ograničenje već može poslužiti kao temelj razvoja ekološke poljoprivrede koja u daljnjem razvoju može stimulirati razvoj ruralnog turizma.“ (K. Đ., 29. 10. 2019.)

Također, prema riječima ispitanika blizina urbanih središta poput Križevaca, Zagreba i Varaždina kao i pristupi autocesti te brzjoj cesti značajna su prednost za budući razvoj. Osim toga, značajna su i šumska područja kao resurs koji u posljednjih nekoliko godina doživljava devastaciju u vidu intenzivne nekontrolirane sječe u svrhu ostvarivanja dodatnih financijskih prihoda. Unatoč nedostatku značajnijih površinskih vodotoka, vodni resursi Potkalničkoga prigorja vrlo su značajni zbog podzemnih voda.

„Šumske zajednice, uglavnom bukve i hrasta, u budućnosti bi mogle predstavljati vrijedan resurs u vidu eksploatacije za potrebe gospodarstva, ali uvijek u razumnoj mjeri i na održiv način.“ (F. P., 29. 10. 2019.)

Glavna ograničenja razvoja istaknuta tokom oba intervjua tiču se uglavnom stanovništva i negativnih demografskih pokazatelja unazad nekoliko popisnih razdoblja, ali i mentaliteta stanovništva koje teško mijenja svoje navike i prihvaća inovacije.

„Jedan od ograničavajućih čimbenika za gospodarski iskorak je privrženost ljudi zemlji i radu na njoj te pomalo nedostatak samoinicijative da se ljudi okrenu nekim drugim djelatnostima. No, nadam se kako će mlađe školovane generacije svojim znanjem oplemeniti svoj rodni kraj i ispraviti pretjeranu tradicionalnost starijeg stanovništva.“ (F. P., 29. 10. 2019.)

Oba sudionika smatraju da je ponuda centralnih funkcija i opremljenost komunalnom infrastrukturom zadovoljavajuća, no da uvijek postoji prostor za napredak. Također, napominju kako je vidljiv napredak i trend poboljšanja u posljednjih desetak petnaestak godina.

„Pogleda li se unatrag nekoliko godina vidljiv je očiti napredak. Općine ulažu svoja vlastita sredstva u komunalnu infrastrukturu, a u tome im pomažu i nadležne institucije koje su konačno počele biti svjesne razmjera demografskog praznjenja naselja. Posebno je vidljiv napredak u cestovnoj infrastrukturi, ali i u opskrbi vodom ako se pogleda činjenica da su se prije dvadesetak godina sva naselja opskrbljivala putem lokalnih vodovoda i bunara. Nažalost, trendovi poboljšanja infrastrukture ne mogu dostići trendove iseljavanja, pa bez obzira na trud općina mladi i dalje odlaze.“ (K. Đ., 29. 10. 2019.)

Sudionici intervjua napominju kako tržište regulira centralne funkcije poput zdravstva, poštanskih usluga i trgovina čime se njihov opstanak dovodi u pitanje. Država polako komercijalizira usluge i prestaje subvencionirati usluge. Također, komercijalni autobusni prijevoz putnika gleda na profitabilnost i sukladno tome utvrđuje broj i učestalost linija.

Voditelj ureda LAG-a s obzirom na tradiciju bavljenja poljoprivredom smatra da je to djelatnost koja mlađem stanovništvu može pružiti radna mjesta, ali u kombinaciji s ruralnim turizmom. Napominje kako je blizina Zagreba velika prednost i da su šanse za uspjeh velike zbog emitivne snage milijunskog glavnog grada. Od ostalih djelatnosti, osim već navedene poljoprivrede i ruralnog turizma, oba sudionika intervjua ističu važnost malog poduzetništva i otvaranje obrta za čije je pokretanje važno pružiti odgovarajuću komunalnu infrastrukturu, ali i osigurati dovoljno obrazovanih radnika.

„Prilikom pojave ideja o izgradnji tvornica važno je provjeriti unutarnje kapacitete radne snage odnosno, ljudskog potencijala. Čak i na području Potkalničkoga prigorja, bez obzira na postojeću nerazvijenost, teško je pronaći dovoljan broj radnika. Uzmimo za primjer općinu Breznički Hum sa razvijenom prerađivačkom industrijom koja je „pojela“ radnu snagu šire okoline, a trenutno je nerealno za očekivati da će ljudi iz gradskih središta doći živjeti i raditi na područje Potkalničkoga prigorja.“ (K. Đ., 29. 10. 2019.)

Sudionici intervjua imaju drugačiji stav kada je riječ o suradnji između jedinica lokalne samouprave na području Potkalničkoga prigorja. Načelnik općine Sveti Petar Orehovec smatra kako je suradnja vrlo dobra te kad se pojavi neki zajednički projekt zajedno ga ostvaruju i zajednički dogovaraju infrastrukturne projekte. Voditelj LAG-a ima drugačije mišljenje i smatra kako je još uvijek mentalitet ljudi prepreka većoj suradnji jer se jedinice lokalne samouprave još uvijek oslanjaju na ideju samoodrživosti što danas više ne prolazi.

„Veliki je problem što jedinice lokalne samouprave ne surađuju međusobno, a postojeće granice Gradova i općina počinju sve više djelovati kao barijere. Nadam se da će država uskoro izraditi zakonski okvir kojim će ih se prisiliti da surađuju kao što je to slučaj u Italiji gdje ukoliko se na projekte zajednički prijavi više jedinica lokalne samouprave, one ostvaruju prednost i 30 % veća sredstva kao stimulans za kohezivno djelovanje. Neodrživo je da svaka općina ima vlastito komunalno poduzeće jer se troškovi dupliciraju čime se nepotrebno opterećuju ionako maleni proračuni. Smatram da će postojeće barijere probiti sami ljudi kroz povezivanje u poljoprivredi i ruralnom turizmu.“ (K. Đ., 29. 10. 2019.)

Posljednje pitanje intervjuja odnosilo se na stav i viđenje budućnosti Potkalničkoga prigorja. Oba ispitanika optimistično gledaju na budućnost i nadaju se da će se negativni demografski procesi, koje su istaknuli kao esencijalne za cjelokupni razvoj, uskoro početi bilježiti pozitivan predznak.

„Budućnost je svijetla. Uvijek treba optimistično razmišljati i ostaviti pozitivnu poruku mladim generacijama. Moja generacija gradi infrastrukturu, a nadam se da će nove generacije koje dolaze graditi druge segmente koji utječu na kvalitetu života, a to je uglavnom društveno povezivanje i socijalna osjetljivost te podizati razinu društveno-kulturnih događanja kako bi se svi koji žive na ovom prostoru mogli ispuniti na neki način i kako bi se dogodile pozitivne promjene na demografskom planu.“ (F. P., 29. 10. 2019.)

„Vjerujem da će se na području Potkalničkoga prigorja za deset godina, a možda i prije puno kvalitetnije živjeti i biti će puno veće mogućnosti za ostanak ljudi, a i ostat će puno mladih. Osim što će se stvoriti potrebni uvjeti, promijeniti će se i svijest o ruralnim prostorima jer kako se mijenja u državama zapadne Europe tako će i promijeniti i kod nas.“ (K. Đ., 29. 10. 2019.)

9. IDENTIFIKACIJA PRIORITETA I RAZVOJNIH MJERA

Na temelju provedene analize demografskih pokazatelja, dostupnosti centralnih funkcija, stupnja opremljenosti infrastrukturom, strukture gospodarstva te rezultata anketnog istraživanja i intervjua, važno je identificirati prioritete i razvojne mjere kojima se može njihovo postojeće stanje unaprijediti sukladno prostornim mogućnostima i ograničenjima razvoja Potkalničkoga prigorja detektiranim u prethodnim poglavljima ovoga rada. S obzirom na njene razmjere, problematika demografskih procesa mora biti zastupljena prilikom određivanja svakog razvojnog prioriteta i donošenja smjernica za njegovo poticanje. Kako bi se pokušalo djelovati na demografske procese nužno je donijeti mjere obiteljske politike kojima će se stimulirati mlado stanovništvo i mlade obitelji na ostanak u Potkalničkom prigorju jer su oni nositelji razvoja i opstanka Potkalničkoga prigorja. Ovome problemu mora se pristupiti sustavno te paralelno uz donošenje mjera demografske i obiteljske politike raditi na otvaranju radnih mjesta, podizanju kvalitete života kroz razvoj infrastrukture, poboljšanje osnovnih funkcija te obogaćivanju društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.

Negativna demografska kretanja i rezultati anketnog istraživanja sugeriraju kako najveći broj ispitanika kao glavno ograničenje razvoja vidi nedostatak radnih mjesta i investicija, stoga se kao glavni prioritet nameće jačanje gospodarskog razvoja kroz poticanje poljoprivredne proizvodnje, malog i srednjeg poduzetništva te razvoj ruralnog turizma. Potkalničko prigorje ima dugu tradiciju bavljenja poljoprivredom i značajan potencijal u vidu obradivog poljoprivrednog zemljišta koje zauzima 33,1 % ukupne površine. Također, postoji veliki broj poljoprivrednih gospodarstava, no ona su uglavnom okrenuta samostalnoj ekstenzivnoj i nespecijaliziranoj proizvodnji, a karakterizira ih velika usitnjenost parcela, niska tehnološka razina proizvodnje, slaba produktivnost te niski prihodi. Postojeća situacija u poljoprivredi djeluje obeshrabrujuće za mlade osobe koje razmišljaju o radu na poljoprivrednim gospodarstvima. Potencijal razvoja poljoprivrednih djelatnosti leži u dugoj tradiciji bavljenja poljoprivredom i privrženosti stanovništva zemlji i radu na njoj. Očuvani okoliš i postojeća nerazvijena poljoprivredna proizvodnja predstavljaju mogućnost razvoja ekološke poljoprivrede. Neke od mjera za razvoj poljoprivrede svakako se tiču udruživanja poljoprivrednih proizvođača i okrupnjavanja poljoprivrednih zemljišta kroz osnivanje zadruga i klastera čime bi zajednički učvrstili svoju poziciju na tržištu, povećali konkurentnost i osigurali veću cijenu za svoje proizvode. Osim udruživanja poljoprivrednika važno je i poticati mlado obrazovano stanovništvo na bavljenje poljoprivredom, a lokalne vlasti i udruge imaju

veliku ulogu kada je riječ o educiranju i informiranju stanovništva o prednostima udruživanja te korištenja državnih poticaja i fondova EU u svrhu poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Oskudna ponuda ugostiteljskih i smještajnih objekata te stihijsko razvijanje turizma bez odgovarajuće strategije prepreka je razvoju ruralnog turizma na području Potkalničkoga prigorja. Samo područje Potkalničkoga prigorja nepoznat je širokoj hrvatskoj javnosti stoga je potrebno raditi na razvoju turističkog identiteta, odnosno na brendiranju Potkalničkog prigorja kao turističke destinacije. Blizinu velikih urbanih središta važno je iskoristiti za razvoj selektivnih oblika turizma, unaprjeđenje turističkih sadržaja, povećanje broja turističkih aktivnosti, poticanje lokalnog stanovništva na bavljenje ruralnim turizmom te umrežavanje poljoprivrednih proizvođača s ostalim sektorima s ciljem razvoja ruralnog turizma. Kao mogućnosti ističu se i šumska područja za razvoj lovnog turizma te prenamjena postojećih tradicionalnih objekata u svrhu povećanja smještajnih kapaciteta.

Općenito je poduzetnička klima Potkalničkoga prigorja vrlo slaba izuzmu li se naselja Breznica i Breznički Hum. Kako bi se potaknulo poduzetništvo važno je razviti infrastrukturne uvjete kako bi se poduzetnicima pružila prilika za normalan rad i napredak. Lokalne i regionalne vlasti te nadležne institucije imaju zadatak ojačati poduzetnički potencijal kroz razvijanje svih oblika komunalne infrastrukture, poticanje na udruživanje poduzetnika u svrhu lakšeg pristupanja sredstvima za razvoj poduzetništva, privlačenje investitora te usmjeravanje učenika i studenata u deficitarna zanimanja pomoću stipendija i ostalih povlastica. Prilikom donošenja odluka o otvaranju većih poduzeća, odnosno tvornica važno je provesti analizu u kolikoj mjeri će to doprinijeti razvoju naselja, Grada/općine te samim stanovnicima.

Osim jačanja gospodarskog razvoja važno je podići sveukupnu kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz ulaganja u prometnu, komunalnu i socijalnu infrastrukturu uz zadržavanje postojećeg stanja očuvanosti i zaštite okoliša. To se prvenstveno odnosi na rješavanje problema vodoopskrbe i dovođenja kontrolirane i sanitarno ispravne vode do svakog stanovnika, zatim na poboljšanje stanja prometnica koje su većinom preuskog profila, premale nosivosti i bez sustava odvodnje. Plinoopskrba te kanalizacija i odvodnja važni su kako za lokalno stanovništvo tako i za neometan rad poduzetnika te privlačenje investicija, no proći će još mnogo godina dok se ne postigne nešto više po tom pitanju ukoliko jedinice lokalne samouprave tom problemu ne pristupe zajednički. Ne treba posebno naglašavati kako su dostupnost trgovina i javnog prijevoza putnika uvjetovani situacijom na tržištu, no uz male intervencije lokalnih vlasti te naznake pozitivnih demografskih kretanja svakako bi se popravila kvaliteta pružanja navedenih usluga. Pristup zdravstvenim i obrazovnim institucijama je zadovoljavajući, no postoji mjesta za poboljšanje i dopremanje usluga u pojedinim općinama.

Posljednji i jednako važan prioritet razvoja Potkalničkoga prigorja usmjeren je na povećanje društvenih, kulturnih i sportskih sadržaja koji će doprinijeti jačanju kohezije među lokalnom zajednicom. Velik broj sudionika anketnog istraživanja istaknuo je nezadovoljstvo ponudom sadržaja za djecu i mlade te rastom pasivnosti i pesimizma u zajednici te narušavanjem međuljudskih odnosa. Takvo stanje može biti svojevrsno ograničenje budućeg razvoja Potkalničkoga prigorja stoga je potrebno jačati aktivnosti civilnog društva, ulagati u izgradnju i obnovu društvene infrastrukture, poticati razvoj kulturnih manifestacija i sportskih aktivnosti, a sve to zajedno će doprinijeti kvaliteti života, osjećaju zajedništva i zadovoljstva te održivom korištenju kulturno-tradicijske baštine.

10. ZAKLJUČAK

Nakon cjelokupne analize literature, izvora, statističkih podataka te obrade i analiziranja rezultata anketnog istraživanja i intervjua može se zaključiti kako su hipoteze s kojima se krenulo u ovo istraživanje u potpunosti potvrđene ili opovrgnute.

Ljudski potencijal, točnije stanovništvo, najvrjedniji je resurs svakog prostora stoga svaki razvoj treba planirati i oblikovati za stanovništvo i prema njegovim potrebama u skladu s konceptom održivosti okoliša. Ukoliko dođe do negativnih trendova u nekoliko međupopisnih razdoblja zaredom vrlo često dolazi do stagnacije i pojave problema u općem društvenogospodarskom razvoju. Takva sudbina zahvatila je i Potkalničko prigorje koje zbog visokih stopa pada broja stanovnika nije bilo spremno dovoljno brzo odgovoriti na zahtjeve prestrukturiranja gospodarstva, a naročito poljoprivrede. Nadalje, pad broja stanovnika uvjetuje i gašenje centralnih funkcija uvjetovanih odnosom ponude i potražnje na tržištu. Starenjem stanovništva slabi njegova sposobnost prihvaćanja inovacija, pada stupanj spremnosti na novonastale promjene te ono najvažnije, smanjuje se udio mlađih dobnih skupina zbog pada nataliteta i iseljavanja mladog, obrazovanog i radno sposobnog stanovništva. Dakle, negativni demografski trendovi direktno ili indirektno utječu na razvoj, a taj utjecaj je na području Potkalničkoga prigorja prilično velik s vrlo negativnim predznakom čime je potvrđena hipoteza H1: *Negativni demografski pokazatelji glavni su ograničavajući čimbenik razvoja Potkalničkoga prigorja.*

Centralne funkcije poput zdravstvenih i obrazovnih usluga te usluga opskrbe vrlo su važne lokalnom stanovništvu kako bi sve svoje osnovne dnevne potrebe mogli zadovoljiti u naselju ili općini stanovanja bez potrebe za odlaskom u obližnja urbana središta. Veća koncentracija centralnih funkcija u naseljima znatno utječe na kvalitetu života u njima, a time posredno i na broj stanovnika koji se odlučuju za ostanak u svome naselju stanovanja. Komparacijom indeksa promjene broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1991. – 2011. godine te naselja s djelomičnim i lokalnim centralitetom utvrđeno je kako indeks promjene broja stanovnika 1991. – 2011. u naseljima koja su ujedno općinski centri i mjesta koncentracije centralnih funkcija nema pozitivnije vrijednosti u odnosu na ostala naselja općina bez funkcija, izuzev naselja Sveti Petar Orehovec koje iza naselja Gorica Miholečka ima najpozitivnije vrijednosti indeksa promjene broja stanovnika za navedeno razdoblje u svojoj općini. Ovakav rezultat proizašao iz navedene međusobne komparacije dovodi do zaključka kako je opovrgnuta hipoteza H2: *Opremljenost centralnim funkcijama utječe na kretanje broja stanovnika u naseljima.*

Općepoznata je činjenica kako je za kvalitetan razvoj poduzetništva i poduzetničkih zona potrebna adekvatna ponuda komunalne infrastrukture. U najvećoj mjeri se to odnosi na stanje prometnica, pokrivenost plinskom mrežom te sustavom kanalizacije i odvodnje. Navedeni elementi komunalne infrastrukture u ovome su radu nekoliko puta označeni kao nedostaci, odnosno kao ograničenja budućeg razvoja. Nepostojanje opskrbe plinom i neizgrađen sustav odvodnje i kanalizacije znatno skraćuju popis djelatnosti koje je moguće razvijati i upravo iz tog razloga je teško privući ulagače i ostvariti značajnije investicije u sektoru malog i srednjeg poduzetništva. Sudionici intervjua i anketnog istraživanja suglasni su kako je preduvjet za otvaranje poduzeća i obrta te stvaranje novih radnih mjesta nadogradnja postojeće i izgradnja potrebne infrastrukture čime je potvrđena hipoteza H3: *Postojeća komunalna infrastruktura nedovoljno je atraktivna za privlačenje investicija i otvaranje novih radnih mjesta.*

Kroz ovaj cijeli diplomski rad uspoređivane su jedinice lokalne samouprave međusobno, ali i prema županiji u čijem su sastavu. U sastavu Varaždinske županije nalaze se tri općine i jedno naselje, dok su preostale tri općine i osam naselja u sastavu Koprivničko-križevačke županije. Počevši od kretanja stanovništva preko društveno-gospodarskog sastava stanovništva, centralnih funkcija i infrastrukture pa sve do gospodarskih značajki uspoređivane su odabrane vrijednosti i pokazatelji s obzirom na pripadnost jedinici regionalne samouprave. Područja koja pripadaju Varaždinskoj županiji imaju pozitivnije demografske pokazatelje, diverzificiraniji sastav stanovništva prema djelatnostima u kojima su prosječne plaće osjetno više nego u poljoprivrednim djelatnostima koje su dominantne u jedinicama lokalne samouprave u sastavu Koprivničko-križevačke županije, a to zorno pokazuje i indeks razvijenosti te jedan od njegovih temeljnih pokazatelja, prosječni dohodak po stanovniku. Centralne funkcije nešto su zastupljenije u dijelu promatranog područja koji pripada Varaždinskoj županiji, posebice one opskrbe dok su zdravstvene usluge zastupljenije i organiziranije u dijelu koji pripada Koprivničko-križevačkoj županiji. Nema većih razlika u infrastrukturnoj opremljenosti kao ni u sadržajnosti društvenog i kulturnog života zajednica. Iz svega navedenog vidljivo je kako je stupanj razvijenosti veći na području Varaždinske županije čime je potvrđena posljednja hipoteza H4: *Jedinice lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja koje se nalaze na području Varaždinske županije razvijenije su od jedinica lokalne samouprave smještenih u Koprivničko-križevačkoj županiji.*

Poticanje razvoja Potkalničkoga prigorja mora obuhvaćati nekoliko dimenzija. Prva je svakako vraćanje pozitivnih demografskih trendova koji su usko povezani sa dostupnošću radnih mjesta za mlade koji moraju biti nosioci demografskog oporavka i gospodarskog razvoja. Nadalje, nužno je osigurati pružanje sadržaja i usluga koji će ispunjavati svakodnevne

potrebe stanovništva i na taj način direktno utjecati na smanjenje njihove želje za odseljavanjem. Kako cjelokupan razvoj ne bi ovisio samo o odlukama državne, regionalne i lokalne vlasti nužno je da lokalno stanovništvo kroz inicijative, udruge, aktivnosti i poduzetan duh doprinosi socijalnoj koheziji i osjećaju uključenosti u djelovanje zajednice. Ukoliko se ostvari pomak u navedenim kategorijama, kvaliteta života stanovnika Potkalničkoga prigorja svakako će se podići na zadovoljavajuću razinu. Postojeća ograničenja nisu nesavladiva, a mogućnosti ima napretek stoga sudbina budućeg razvoja ponajviše ovisi o motiviranosti, sposobnosti i ustrajnosti lokalnog stanovništva.

LITERATURA I IZVORI

Popis literature

1. Baćani, S., Barković, Đ., Ivković, M., 2010: Komasaacija zemljišta i ruralni razvoj, *Geodetski list* 64 (4), 297-312.
2. Bejaković, P., 2006: Uloga obrazovnog sustava u postizanju zapošljivosti i konkurentnosti radne snage u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 15 (3), 401-425.
3. Buzjak, N., n. d.: *Geoekološko kartiranje: Kartiranje geobaštine i georazolikosti – predavanja, Prirodna osnova u prostornom planiranju*, Sveučilište u Zagrebu, https://www.pmf.unizg.hr/_download/repository/pg2.pdf (26.9.2019).
4. CORPing, n. d.: *Rješenja za održivi razvoj JLS (ruralni i lokalni razvoj)*, <http://www.og-corping.hr/lokalni-i-ruralni-razvoj/rjesenja-za-odrzivi-razvoj-jls.html> (19. 10. 2019.).
5. Crkvenčić, I. (ur.), 1974: *Geografija SR Hrvatske: Središnja Hrvatska: regionalni prikaz*, Školska knjiga, Zagreb.
6. Čipin, I., Akrap, A., Knego, J., Međimurec, P., Đurđević, K., 2014: *Stručna podloga za izradu Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske: Demografski scenariji i migracije*, https://mgipu.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/StrategijaPR//Demografski_scenariji_i_migracije.pdf (27. 9. 2019.).
7. Dragić, N., Njegač, D., Šulc, I., 2018: Opskrbljenost centralnim funkcijama stanovništva novogradiškog kraja, *Hrvatski geografski glasnik* 80 (2), 55-81.
8. Feletar, D., 1991: Osnovne geografske osobine sjeverozapadne Hrvatske, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=327909 (26. 9. 2019.).
9. Feletar, D., 1993: Geografske značajke križevačke regije, u: *Križevci : grad i okolica* (ur. Domljan, Ž.), Umjetnička topografija Hrvatske, Zagreb, 15-22.
10. Feletar, D., 2002: Promjene u prostornom rasporedu naseljenosti Koprivničko-križevačke županije - s osobitim osvrtom na razdoblje od 1991. do 2001. godine, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 1 (1), 5-30.
11. Hajdinjak, I., 2017: *Ruralni turizam u funkciji ruralnog razvoja*, Završni rad, Sveučilište u Splitu.
12. Klempić Bogadi, S., Podgorelec, S., Šabijan, M., 2015: Hrvatsko selo na početku 21. stoljeća – studija slučaja općina Gornja Rijeka, *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 53 (2), 139-161.

13. Klempić Bogadi, S., Podgorelec, S., Šabijan, M., 2016: Materijalno blagostanje kao objektivna dimenzija kvalitete života stanovništva ruralnih prostora – općina Gornja Rijeka, *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 54 (3), 197-218.
14. Klempić Bogadi, S., Podgorelec, S., Šabijan, M., 2017: Slobodno vrijeme kao dimenzija kvalitete života stanovništva Općine Gornje Rijeke, *Geoadria* 22 (2), 193-221.
15. Klempić-Bogadi, S., I., Lajić, 2014: Suvremena migracijska obilježja statističkih jedinica Republike Hrvatske, *Migracijske i etničke teme* 30 (3), 437-477.
16. Kranjčev, R., 2008: *Kalnik: Iz prirodne baštine Kalničkog gorja i prigorja*, Ogranak Matice hrvatske, Koprivnica.
17. Kušen, E., 2002: *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb.
18. LAG-PRIZAG, 2018: *Lokalna razvojna strategija I. izmjena 2018*, <http://www.lag-prizag.hr/wp-content/uploads/2018/11/Lokalna-razvojna-Strategija-I.-izmjena-2018.pdf> (22.0.2019.).
19. Lavra, O., Marković, T., Mraz, V., 2008: Hidrogeološka i hidrokemijska obilježja masiva Kalnika, u: *Rudarsko-geološko-naftni zbornik: zbornik radova* (ur. Malvić, T.), Zagreb, 2008., Rudarsko-geološko-naftni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 13-25.
20. Lukić, A., 2012: *Mozaik izvan grada – tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Samobor.
21. Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Meridijani, Zagreb.
22. Malić, A., 1991: Osnovne razvojne karakteristike centralnih naselja nižega reda u Republici Hrvatskoj, *Acta Geographica Croatica* 26 (1), 59-64.
23. Marinković, V., 2018: Identifikacija prostorno-razvojnih trendova hrvatskih otoka analizom opremljenosti naselja centralnim funkcijama, *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 56 (1), 3-34.
24. Matica, M., 2003a: Kretanje broja stanovnika Općine Kalnik (1857. - 2001.), *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci* 5 (1), 46-55.
25. Matica, M., 2003b: Novije gospodarske promjene u Koprivničkoj Podravini i Kalničkom prigorju, *Hrvatski geografski glasnik* 65 (2), 67-79.
26. Mičić, A., Šundalić, A., 2005: Obrazovanje za društveni razvoj, *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues* 18 (1-2), 119-129.
27. Mišetić, R., Nejašmić, I., 2010: Sintetični pokazatelj demografskih resursa: doprinos tipologiji hrvatskog prostora, *Hrvatski geografski glasnik* 72 (1), 49-60.

28. Nejašmić, I., 1991: *Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*, Globus, Zagreb.
29. Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija, stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.
30. Nejašmić, I., Toskić, A., 2000: Razmještaj stanovništva u Republici Hrvatskoj –dio općih demografskih i društvenogospodarskih procesa, *Geoadria* 5 (1), 93-104.
31. Nejašmić, I., Toskić, A., 2013: Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive, *Hrvatski geografski glasnik* 75 (1), 89-110.
32. Njegač, D., 1999: Funkcionalna diferencijacija naselja i centralnomjesna organizacija Hrvatskoga zagorja, *Hrvatski geografski glasnik* 61 (1), 25-35.
33. Peršin, V., 2012: *Turizam grada Križevaca i Kalničkog prigorja*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu.
34. Petrić, H., 2011: O Kalničkom gorju 1780-ih godina: prilozi povijesti okoliša, *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci* 13 (1), 194-205.
35. PPKKŽ, 2001: *Prostorni plan Koprivničko-križevačke županije*, http://prostorno-kkz.hr/doc/PROSTORNI_PLAN_KOPRIVNICKO_KRIZEVACKE_ZUPANIJE.pdf (27.9.2019.).
36. Puškar, K., 2018: Od Amerikanca do Židova. Osobni nadimci potkalničkoga Prigorja, *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci* 20 (1), 56-83.
37. Regionalni razvoj, n. d.: *Indeksi za mjerenje razvijenosti*, <http://regionalni.weebly.com/indeksi.html> (20. 10. 2019.)
38. Revija ruralnog razvoja EU, 2012: *Ruralno poduzetništvo*, <https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/9CFED71D-953C-F13F-BAFD02A52E1C31DE.pdf> (15. 10. 2019.).
39. Roglić, J., 2007: *Fizičko geografska obilježja Zagreba i okolice: sabrana djela – knjiga VI.*, Geografsko društvo Split, Zagreb-Split.
40. Spevec, D., 2009: Starenje stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001., *Migracijske i etničke teme* 25 (1-2), 125-152.
41. Spevec, D., 2011: *Prostorne značajke demografskih resursa i potencijala Krapinsko-zagorske, Varaždinske i Međimurske županije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.
42. *Strategija gospodarskog razvitka općine Visoko*, općina Visoko, 2004, <http://www.visoko.hr/visoko-strategija.pdf> (8. 10. 2019.).

43. *Strategija razvoja općine Breznica za razdoblje od 2015. do 2020. godine*, općina Breznica, 2016,
http://www.breznica.hr/wpcontent/uploads/2018/12/strategija_razvoja_opcine_2015_2020.pdf (8. 10. 2019.).
44. *Strategija razvoja općine Breznički Hum za razdoblje od 2015. do 2020. godine*, općina Breznički Hum, 2016,
http://breznickihum.hr/images/prostorni_plan/Strategija_razvoja_Breznicki_Hum.pdf (8. 10. 2019.).
45. *Strategija ukupnog razvoja općine Gornja Rijeka 2015-2020. godine*, općina Gornja Rijeka, 2016, <http://www.gornja-rijeka.hr/wp-content/uploads/2016/10/Strategija-ukupnog-razvoja-Op%C4%87ine-Gornja-Rijeka-2015.-2020.-godine.pdf> (8. 10. 2019.).
46. Šegota, T., Filipčić, A., 1996: *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb.
47. Šisler, S. (ur.), 2004: *Gradovi i općine Republike Hrvatske*, Mato Lovrak, Zagreb.
48. Škiljan, F., 2012: Prsilno iseljavanje Srba iz Podravine i Kalničkog prigorja u ljeto i ranu jesen 1941. godine, *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci* 14 (1), 342-364.
49. Šterc, S., Komušanac, M., 2011: Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 21 (3), 693-713.
50. Tkalčec, T., 2000: Kratak pregled arheoloških nalazišta križevačkog kraja, *Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci* 1 (1), 17-21.
51. Turk, I., 2014: Dnevna cirkulacija (migracija) stanovništva u srednjim gradovima Hrvatske, u: *Demografija u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Akrap, A., Čipin, I., Strmota, M.), Zagreb 2014., Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 477-502.
52. TZ Kalnik, n. d.: *Povijesni pregled*, <https://www.tz.kalnik.hr/o-kalniku/povijest/> (27. 9. 2019.).
53. Vresk., M., 1972: *Prigorje Kalnika: Demografski razvoj i socijalno-geografske promjene*, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu.
54. Vresk, M., 1975: Prigorje Kalnika – razvoj stanovništva u uvjetima „agrarne gladi“ i deagrarizacije, *Acta Geographica Croatica* 13 (1), 137-216.
55. Vresk, M., 2002: *Grad i urbanizacija: osnove urbane geografije*, Školska knjiga, Zagreb.
56. Wertheimer-Baletić, A., 1978: *Ekonomska aktivnost stanovništva-demografski aspekti*, Školska knjiga, Zagreb.

57. Wertheimer-Baletić, A., 2004: Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja* 13 (4-5), 631-651.
58. Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, Narodne novine, 147/14, 123/17, 118/18
59. Žulj, N., 2006: *Križevci i Kalničko prigorje : Križevci, Gornja Rijeka, Kalnik. Sv. Petar Orehovec, Sv. Ivan Žabno : umjetnost, arhitektura, krajolici*, Veda, Križevci.

Popis izvora

1. Agroportal, 2017: *Što je ekološka poljoprivreda?*, <https://www.agroportal.hr/ekoloska-poljoprivreda/3429> (6. 11. 2019.).
2. Anketno istraživanje, 2019
3. APPRRR, 2018: *ARKOD*, <https://www.apprrr.hr/arkod/> (20. 10. 2019.).
4. ASTER GDEM, n. d.: *ASTER Global Digital Elevation Map*, <https://asterweb.jpl.nasa.gov/gdem.asp> (20. 9. 2019.).
5. BIOEN, n. d.: *Naša postrojenja*, <http://bioplinara.com/en/bioplinarska-elektrana-orehovec-d-o-o/> (13. 10. 2019.).
6. Booking, 2019: *Smještaj*, booking.com (19. 10. 2019.).
7. DHMZ, 2018: *Srednje mjesečne vrijednosti i ekstremi*, https://meteo.hr/klima.php?section=klima_podaci¶m=k1&Grad=krizevci (28. 9. 2019.).
8. Digitalna komora, 2018: *E- gospodarske informacije*, <https://digitalnakomora.hr/e-gospodarske-informacije/poslovne-informacije/vodici> (16. 10. 2019.).
9. Digitalni atlas Republike Hrvatske, n. d.
10. DZS, 2005: *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001.*, CD-ROM, Zagreb.
11. Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2001. – 2017., Priopćenje 7.1.2., Državni zavod za statistiku, Zagreb, n. d.
12. DZS, 2001: *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001.: Bivša naselja*, <https://www.dzs.hr/> (23. 9. 2019.).
13. DZS, 2013a: *Objavljeni podaci: Metodološke upute*, <https://www.dzs.hr/> (23. 9. 2019.).
14. DZS, 2013b: *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima*, www.dzs.hr (29. 9. 2019.).
15. DZS, 2018: *Statistički ljetopis 2018. godine*, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf (24. 9. 2019.).
16. EUROSTAT, 2019: *Farmers and the agricultural labour force – statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farmers_and_the_agricultural_labour_force_-_statistics (19. 10. 2019.).

17. HAKOM, n. d.: *Prikaz korištenja brzina širokopojsnog interneta*, <http://bbzone.hakom.hr/hr-HR/StatistickiPrikaz#sthash.Ic3J9fsj.XNd1exmb.dpbs> (12. 10. 2019.).
18. HGK, 2014: *Vodič za definiciju malog i srednjeg poduzetništva u natječajima za dodjelu sredstava iz fondova EU*, <https://www.hgk.hr/documents/vodiczadefinicijumalogisrednjegpoduzetnistvaunatjecajimazadodjelusredstavaizfondovaeuhgkanaliza0120144457b5747dec0a7.pdf> (16. 10. 2019.).
19. Hrvatski jezični portal, n. d.: *Pretraga*, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (20. 9. 2019.).
20. Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2019: *Registrirana nezaposlenost*, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (15. 10. 2019.).
21. Intervju, 2019
22. Komunalno poduzeće Križevci, n. d.: *Gornja Rijeka*, <https://komunalno.hr/gornja-rijeka/> (12. 10. 2019.).
23. Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta RH, 2019: *Pretraživanje baze podataka Obrtnog registra*, <https://or.portor.hr/pretraga.htm> (14. 10. 2019.).
24. Ministarstvo poljoprivrede, n. d.: *Poljoprivredna politika: Prioriteti hrvatske politike*, <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/prioriteti-hrvatske-politike/179> (6. 11. 2019.).
25. Ministarstvo uprave RH, 2019: *Registar udruga*, <https://uprava.gov.hr/uvid-u-registre-14567/registar-udruga/826> (13. 10. 2019.).
26. MRRFEU, 2018: *Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti 2018.*, https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti//Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20lokalne%20samouprave.pdf (21. 10. 2019.).
27. Osnovna škola Bisag, 2019: *Godišnji plan i program rada OŠ Visoko za Školsku godinu 2019./2020.*, http://os-bisag.skole.hr/upload/os-bisag/images/static3/712/attachment/OS_BISAG_Godisnji_plan_2019_20.pdf (5. 10. 2019.).

28. Osnovna škola Breznički Hum, 2019: *Godišnji plan i program rada OŠ Breznički Hum za Školsku godinu 2019./2020.*, <http://www.os-breznicki-hum.skole.hr/skola/dokumenti> (5. 10. 2019.).
29. Osnovna škola Kalnik, 2019: *Godišnji plan i program rada OŠ Kalnik za Školsku godinu 2019./2020.*, http://os-kalnik.skole.hr/upload/os-kalnik/images/static3/1109/attachment/realizacija_GPIP_2019_20.pdf (5. 10. 2019.).
30. Osnovna škola Ljudevita Modeca Križevci, *Godišnji plan i program rada OŠ Ljudevita Modeca Križevci za Školsku godinu 2019./2020.*, http://www.os-ljmodeca-kc.skole.hr/upload/os-ljmodeca-kc/images/static3/1016/attachment/SK.GOD._2019.-_2020..pdf (5. 10. 2019.).
31. Osnovna škola Sidonije Rubido-Erdödy Gornja Rijeka, 2019: *Godišnji plan i program rada OŠ Sidonije Rubido-Erdödy Gornja Rijeka za Školsku godinu 2019./2020.*, http://os-srerdody-gornjarijeka.skole.hr/upload/os-srerdody-gornjarijeka/images/static3/748/attachment/GODISNJI_PLAN_I_PROGRAM_2019-20_-_OS_S._R._ERD%C3%96DY,_GORNJA_RIJEKA.pdf (5. 10. 2019.).
32. Osnovna škola Sveti Petar Orehovec, 2019: *Godišnji plan i program rada OŠ Sveti Petar Orehovec za Školsku godinu 2019./2020.*, http://os-sveti-petar-orehovec.skole.hr/upload/os-sveti-petar-orehovec/multistatic/108/06_OS_Sveti_Petar_Orehovec,_Sveti_Petar_Orehovec_-GPiP.pdf (5. 10. 2019.).
33. Osnovna škola Visoko, 2018: *Godišnji plan i program rada OŠ Visoko za Školsku godinu 2019./2020.*, https://osvisoko.hr/sites/default/files/Dokumenti/05_OS_Visoko_GPiP.pdf (5. 10. 2019.).
34. Plavi ured, n. d.: *Brendiranje i pozicioniranje proizvoda na tržište*, <https://plaviured.hr/edukacije/brendiranje-pozicioniranje-proizvoda-trziste-2/> (6. 11. 2019.).
35. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu*, DZS, Zagreb, 2013.
36. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu po gradovima*, DZS, Zagreb, 2013.
37. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Zaposleni prema sektorima djelatnosti po naseljima*, DZS, Zagreb, 2013.

38. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: Dnevni i tjedni migranti po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
39. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2001. godine: Dnevni migranti po naseljima rada i stanovanja*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2001.
40. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, po gradovima/općinama*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
41. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, po gradovima/općinama*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
42. PORA, 2018: *Poduzetničke zone*, <https://pora.com.hr/poduzetnicke-zone/> (18. 10. 2019.).
43. *Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske*, Državna geodetska uprava, Zagreb, 2013.
44. TZ Kalnik, n. d.: *Smještaj*, <http://www.tz.kalnik.hr/ponuda/smjestaj/> (19. 10. 2019.).
45. *Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2017., podaci za pojedine godine, naseljski tablograms*, Državni zavod za statistiku, Zagreb

PRILOZI

Popis slika

Sl. 1. Naselja obuhvaćena istraživanjem	4
Sl. 2. Geografski smještaj i prometno-geografski položaj Potkalničkoga prigorja.....	13
Sl. 3. Hipsometrijska karta Potkalničkoga prigorja.....	15
Sl. 4. Karta nagiba padina Potkalničkoga prigorja	15
Sl. 5. Srednje mjesečne vrijednosti klimatološke postaje Križevci za razdoblje 1961. - 2018. godina	16
Sl. 6. Ostaci utvrde Veliki Kalnik	18
Sl. 7. Gustoća naseljenosti Potkalničkoga prigorja 2011. godine	22
Sl. 8. Opće kretanje broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1857. – 2011. godine	24
Sl. 9. Indeks promjene broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1991. – 2011. godine	26
Sl. 10. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Potkalničkoga prigorja 1997. – 2017. godine	27
Sl. 11. Stopa prirodne promjene po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja u vremenskom razdoblju od 2009. do 2013. godine	28
Sl. 12. Udio doseljenih u ukupnom stanovništvu po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja i njihova struktura prema mjestu prethodnog boravka 2011. godine .	30
Sl. 13. Struktura dnevnih cirkulanata jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema najistaknutijim županijama rada 2001. godine.....	33
Sl. 14. Tipovi općeg kretanja stanovništva Potkalničkoga prigorja 2001. – 2011. godine	34
Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Potkalničkoga prigorja 2001. – 2011. godine	35
Sl. 16. Dobno-spolna struktura stanovništva Potkalničkoga prigorja 2011. godine	38
Sl. 17. Stanovništvo Potkalničkoga prigorja prema sektorima djelatnosti i udio zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu 2011. godine.....	40
Sl. 18. Sustav središnjih naselja i prometna infrastruktura Potkalničkoga prigorja 2019. godine	47
Sl. 19. Prostorna raspodjela ispitanika	62
Sl. 20. Razlozi donošenja odluke o napuštanju trenutnog mjesta stanovanja	66
Sl. 21. Razlozi ostanka ispitanika u Potkalničkom prigorju	68
Sl. 22. Prednosti Potkalničkoga prigorja za budući razvoj	70
Sl. 23. Nedostaci Potkalničkoga prigorja za budući razvoj.....	72
Sl. 24. Važnost odabranih mjera za poticanje intenzivnijeg razvoja Potkalničkoga prigorja ..	75

Popis tablica

Tab. 1. Naselja obuhvaćena istraživanjem	5
Tab. 2. Naselja Potkalničkoga prigorja prema broju stanovnika 2011. godine.....	20
Tab. 3. Naselja Potkalničkoga prigorja prema broju stanovnika 1991., 2001. i 2011. godine	22
Tab. 4. Jedinice lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema površini, gustoći naseljenosti i broju stanovnika 2011. godine	23
Tab. 5. Opće kretanje broja stanovnika Potkalničkoga prigorja 1857. – 2011. godine	25
Tab. 6. Migracijska obilježja stanovništva jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja između 2001. i 2011. godine	29
Tab. 7. Struktura dnevnih cirkulanata jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja 2011. godine	32
Tab. 8. Pokazatelji sastava stanovništva jedinica lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema dobi i spolu 2011. godine	37
Tab. 9. Stanovništvo Potkalničkoga prigorja staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti 2011. godine	39
Tab. 10. Stanovništvo Potkalničkoga prigorja staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi 2011. godine	41
Tab. 11. Osnovne škole Potkalničkoga prigorja i njihove značajke za školsku godinu 2018./19.	44
Tab. 12. Broj udruga po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja	51
Tab. 13. Zaposleno stanovništvo Potkalničkoga prigorja prema područjima djelatnosti 2011. godine	53
Tab. 14. Poslovni subjekti Potkalničkoga prigorja prema veličini i broju zaposlenih 2018. godine	54
Tab. 15. Broj aktivnih obrta po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja 2008. i 2019. godine	55
Tab. 16. Broj OPG-a i članova OPG-a po jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja 2018. godine	58
Tab. 17. Struktura poljoprivrednog zemljišta Potkalničkoga prigorja po namjeni 2018. godine	59
Tab. 18. Jedinice lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja prema vrijednosti indeksa razvijenosti i prosječnom dohotku per capita 2018. godine.....	60
Tab. 19. Broj i udio ispitanika prema jedinicama lokalne samouprave Potkalničkoga prigorja	61

Tab. 20. Sociodemografska obilježja ispitanika.....	63
Tab. 21. Prosječna ocjena stanja odabranih sadržaja Potkalničkoga prigorja.....	69
Tab. 22. Važnost odabranih djelatnosti za budući razvoj Potkalničkoga prigorja	74

Anketni upitnik

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKI FAKULTET
GEOGRAFSKI ODSJEK

Poštovana/i,

moje ime je Marko Ožegović i student sam 5. godine sveučilišnog studija Geografije (smjer: Prostorno planiranje i regionalni razvoj) Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i u sklopu izrade diplomskog rada pod nazivom „Mogućnosti i ograničenja Potkalničkoga prigorja“ provodim anketno istraživanje o stavu lokalnog stanovništva o prostornim čimbenicima razvoja Potkalničkoga prigorja. Anketa je **dobrovoljna i anonimna**, dakle nigdje ne treba upisivati ime i prezime. Dobiveni podaci koristiti će se isključivo u svrhu izrade diplomskog rada. Nema točnih i netočnih odgovora, a ispunjavanje samog anketnog upitnika može potrajati najviše 10 minuta. Napominjem kako je anketni upitnik namijenjen osobama starijim od 18 godina sa stalnim prebivalištem na području Potkalničkoga prigorja (Općine Breznica, Breznički Hum, Gornja Rijeka, Kalnik, Sveti Petar Orehovec i Visoko te naselja Sudovec, Apatovec, Donja Glogovnica, Gornja Glogovnica, Jarčani, Marinovec, Osijek Vojakovački, Sveta Helena i Žibrinovec).

S obzirom da o Vašim odgovorima ovisi identifikacija najvažnijih prostornih potencijala i nedostataka Potkalničkoga prigorja vrlo mi je važna iskrenost Vaših odgovora.

Unaprijed Vam zahvaljujem na sudjelovanju!

ANKETNI UPITNIK
MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA RAZVOJA POTKALNIČKOGA PRIGORJA

1. Spol : M Ž

2. Dob :

- A. od 18 do 29 godina
- B. od 30 do 39 godina
- C. od 40 do 49 godina
- D. od 50 do 59 godina
- E. 60 i više godina

3. Naselje stanovanja _____

4. Razina završenog obrazovanja:

A) Nepotpuna osnovna škola	D) Viša škola (preddiplomski ili stručni studij)
B) Osnovna škola	E) Fakultet
C) Srednja škola	F) Magisterij/ Doktorat

5. Radni status:

A) poljoprivrednik/ca	G) umirovljenik/ca
B) industrijski radnik/ca	H) student/ica
C) građevinski radnik/ca	I) domaćica
D) transportni radnik/ca	J) nezaposlen/a
E) radnik/ca u trgovini i uslužnim djelatnostima	K) prosvjetni radnik/ca
F) administrativni radnik/ca	L) ostalo _____

6. Planirate li odseliti iz trenutnog naselja stanovanja (zaokružite jedan odgovor)?

- A. Sigurno ću odseliti
- B. Možda ću odseliti
- C. Ne namjeravam odseliti

Sljedeća tri pitanja vezana su uz Vaš odgovor na prethodno šesto pitanje. Ukoliko ste na šesto pitanje odgovorili sa „A) sigurno ću odseliti“ i „B) možda ću odseliti“ odgovarate na pitanja pod rednim brojem 7. i 8., a ukoliko je vaš odgovor bio „C) Ne namjeravam odseliti“ odgovarate na pitanja od rednog broja 9. nadalje. Pitanja pod rednim brojem 7. i 8. preskočite!

7. S obzirom na namjeru preseljenja kamo planirate preseliti?

(ODGOVARATE SAMO AKO STE NA 6. PITANJU ZAOKRUŽILI A ILI B).

- A) Drugo naselje upravnog grada/općine u kojem/kojoj trenutno živim
- B) Drugi upravni grad/općina županije u kojoj trenutno živim
- C) Naselje neke druge županije Republike Hrvatske
- D) Inozemstvo

8. Koliku važnost prema vašem mišljenju imaju sljedeći čimbenici prilikom donošenja odluke o napuštanju trenutnog mjesta stanovanja (na ljestvici od 1 do 5, pri čemu 1 znači *izrazito nevažno*, a 5 *izrazito važno*)?

(ODGOVARATE SAMO AKO STE NA 6. PITANJU ZAOKRUŽILI A ILI B)

1-izrazito nevažno; 2-nevažno; 3-ni nevažno ni važno; 4-važno; 5-izrazito važno

Starenje stanovništva (nesrazmjer kontingenta mladih i starih)	1	2	3	4	5
Dostupnost radnih mjesta	1	2	3	4	5
Nedostatak društvenih, kulturnih i sportskih sadržaja	1	2	3	4	5
Pristup zdravstvenim uslugama	1	2	3	4	5
Pristup obrazovnim ustanovama	1	2	3	4	5
Manjak trgovina	1	2	3	4	5
Manjak ugostiteljskih objekata	1	2	3	4	5
Broj i raspored linija javnog prijevoza	1	2	3	4	5
Postojeća komunalna infrastruktura	1	2	3	4	5

9. Koliku važnost prema vašem mišljenju imaju sljedeći čimbenici prilikom donošenja odluke o ostanku u mjestu trenutnog stanovanja (na ljestvici od 1 do 5, pri čemu 1 znači *izrazito nevažno*, a 5 *izrazito važno*)?

(ODGOVARATE SAMO AKO STE NA 6. PITANJU ZAOKRUŽILI C)

1-izrazito nevažno; 2-nevažno; 3-ni nevažno ni važno; 4-važno; 5-izrazito važno

Život u očuvanom okolišu	1	2	3	4	5
Manji troškovi života	1	2	3	4	5
Osjećaj sigurnosti (manje kriminala)	1	2	3	4	5
Smirenost i jednostavnost života	1	2	3	4	5
Lakše podizanje i odgajanje djece	1	2	3	4	5
Povezanost s zajednicom (tradicija, običaji, rodbina, prijatelji)	1	2	3	4	5
Osobni razlozi (npr. rad na obiteljskom imanju)	1	2	3	4	5

10. Ocijenite stanje određenih sadržaja u vašem upravnom gradu/općini (za svaki ponuđeni sadržaj zaokružite jedan broj od 1 do 5, pri čemu 1 znači *jako loše*, a 5 *odlično*).

1-jako loše; 2- loše; 3- ni dobro ni loše; 4- dobro; 5- odlično

Poticajne demografske mjere za mlado stanovništvo	1	2	3	4	5
Odgojno-obrazovni sustav	1	2	3	4	5
Zdravstvena zaštita i usluge	1	2	3	4	5
Trgovine (dnevna opskrba)	1	2	3	4	5
Financijske usluge (banke i bankomati)	1	2	3	4	5
Opskrba energentima (benzinska crpka)	1	2	3	4	5
Specijalizirane trgovine (poljoprivredna, građevinski materijali)	1	2	3	4	5
Prometna povezanost naselja s ostalim općinama/Gradovima	1	2	3	4	5
Cestovna infrastruktura	1	2	3	4	5

Vodoopskrba	1	2	3	4	5
Kanalizacija i odvodnja	1	2	3	4	5
Opskrba plinom	1	2	3	4	5
Dostupnost telekomunikacijskih usluga	1	2	3	4	5
Socijalna infrastruktura i osjećaj pripadnosti zajednici	1	2	3	4	5
Dostupnost radnih mjesta	1	2	3	4	5
Razvoj poljoprivrede bazirane na modernoj tehnologiji	1	2	3	4	5
Uvjeti za privlačenje investitora	1	2	3	4	5
Suradnja sa susjednim Gradovima/općinama	1	2	3	4	5
Rad lokalne vlasti	1	2	3	4	5

11. Kako ocjenjujete važnost navedenih obilježja Potkalničkog prigorja za njegov budući razvoj?

Za svako navedeno obilježje zaokružite jedan broj od 1 do 5, pri čemu 1 znači da navedeno obilježje predstavlja *izrazito malu prednost*, a 5 *izrazito veliku prednost* za budući razvoj!

1-izrazito mala prednost; 2-mala prednost; 3-ni mala ni velika prednost; 4-velika prednost; 5-izrazito velika prednost

Tendencija rasta broja osoba s srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovanjem	1	2	3	4	5
Očuvana priroda i povoljni klimatski uvjeti	1	2	3	4	5
Podzemni i površinski vodni resursi	1	2	3	4	5
Šumski fond	1	2	3	4	5
Blizina Zagreba, Križevaca, Varaždina	1	2	3	4	5
Duga tradicija bavljenja poljoprivredom i veliki udio obradivog zemljišta	1	2	3	4	5
Postojanje preduvjeta za razvoj različitih oblika turizma (seoskog, izletničkog, lovnog turizma, cikloturizma)	1	2	3	4	5

12. Kako ocjenjujete važnost navedenih negativnih obilježja Potkalničkog prigorja za njegov budući razvoj?

Za svako navedeno negativno obilježje zaokružite jedan broj od 1 do 5, pri čemu 1 znači da navedeno obilježje predstavlja *izrazito mali nedostatak*, a 5 *izrazito veliki nedostatak* za budući razvoj!

1-izrazito mali nedostatak; 2-mali nedostatak; 3-ni mali ni veliki nedostatak; 4-veliki nedostatak; 5-izrazito veliki nedostatak

Negativna demografska slika	1	2	3	4	5
Mala ponuda radnih mjesta	1	2	3	4	5
Pojava odrona i klizišta	1	2	3	4	5
Nedostatak centralnih funkcija (vrtić, trgovina, zdravstvene usluge itd.)	1	2	3	4	5
Mali broj dnevnih linija javnog prijevoza	1	2	3	4	5
Loše stanje prometnica koje su preuskog profila, premalene nosivosti i bez sustava odvodnje	1	2	3	4	5
Problem vodoopskrbe u pojedinim naseljima	1	2	3	4	5
Nepokrivenost plinskom mrežom te sustavom kanalizacije	1	2	3	4	5
Mogućnost onečišćenja prirodnih i vodenih resursa uzrokovana neprikladnom infrastrukturom	1	2	3	4	5
Slabi interes građana i mladih za uključivanje u udruge, posebno one koje se bave očuvanjem tradicije i starih običaja	1	2	3	4	5
Nedovoljna iskorištenost kapaciteta u poljoprivredi (usitnjenost poljoprivrednih parcela)	1	2	3	4	5
Pad standarda stanovnika (nezaposlenost mladih, mali prihodi u poljoprivredi)	1	2	3	4	5
Nedostatak investicija	1	2	3	4	5
Mali broj tvrtki koje zapošljavaju više od 5 osoba	1	2	3	4	5
Vrlo mali broj turističkih aktivnosti	1	2	3	4	5
Nepostojanje prepoznatljivog branda kojeg bi se vezalo uz područje Potkalničkog prigorja	1	2	3	4	5

13. Kako ocjenjujete važnost navedenih djelatnosti za poticanje budućeg razvoja Potkalničkog prigorja?

Za svaku navedenu djelatnost zaokružite jedan broj od 1 do 5, pri čemu 1 znači *izrazito nevažno*, a 5 *izrazito važno*!

1-izrazito nevažno; 2-nevažno; 3-ni nevažno ni važno; 4-važno; 5-izrazito važno

Tradicionalan način poljoprivredne proizvodnje	1	2	3	4	5
Moderna ili ekološka poljoprivreda (Voćarstvo, stočarstvo, vinogradarstvo)	1	2	3	4	5
Šumarstvo i prerada drvnih sirovina	1	2	3	4	5
Turizam	1	2	3	4	5
Prerađivačka industrija	1	2	3	4	5
Prehrambena industrija	1	2	3	4	5
IT industrija	1	2	3	4	5

14. Navedene su neke od potencijalnih mjera za intenzivniji razvoj Potkalničkoga prigorja. Kolika je prema vašem mišljenju važnost svake od tih mjera?

Za svaku navedenu mjeru zaokružite jedan broj od 1 do 5, pri čemu 1 znači *izrazito nevažno*, a 5 *izrazito važno*!

1-izrazito nevažno; 2-nevažno; 3-ni nevažno ni važno; 4-važno; 5-izrazito važno

Donošenje kvalitetnih mjera obiteljske politike	1	2	3	4	5
Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti	1	2	3	4	5
Izgradnja kompletne komunalne infrastrukture	1	2	3	4	5
Razvoj suvremene i konkurentne poljoprivredne proizvodnje (ratarstva, povrtlarstva, cvjećarstva, vinogradarstva, voćarstva, stočarstva, razvoj eko poljoprivrede, uzgoj ljekovitog bilja)	1	2	3	4	5

Udruživanje poljoprivrednika	1	2	3	4	5
Poticanje školovanja stručnih kadrova prema potrebama gospodarstva	1	2	3	4	5
Donošenje odgovarajućih mjera i programa za privlačenje investicija	1	2	3	4	5
Korištenje EU fondova u svrhu poljoprivrede i ruralnog razvoja	1	2	3	4	5
Razvoj kontinentalnog turizma temeljenog na postojećim resursima (šume, vodotoci, graditeljska baština, lovna područja)	1	2	3	4	5
Suradnja sa susjednim jedinicama lokalne samouprave (zajednički projekti, javni prijevoz...itd.)	1	2	3	4	5

15. Navedite, po Vašem mišljenju, 3 glavna problema za koje mislite da koče razvoj Potkalničkoga prigorja!

16. Navedite, po Vašem mišljenju, 3 mjere koje bi uvelike olakšale život stanovnicima Potkalničkoga prigorja i koje bi pozitivno utjecale na cjelokupan razvoj:

ZAHVALJUJEM NA POMOĆI I SURADNJI!

Pitanja iz intervjua

1. Kada biste morali izdvojiti najvrjednije prostorne potencijale Potkalničkoga prigorja, koje biste istaknuli?
2. Prema Vašem mišljenju, koje su to komponente Potkalničkoga prigorja koje djeluju kao ograničavajući čimbenik razvoja Potkalničkoga prigorja?
3. Kako biste ocijenili ponudu centralnih funkcija i opremljenost komunalnom infrastrukturom? Gdje vidite najviše prostora za napredak?
4. S obzirom na tradiciju bavljenja poljoprivredom, smatrate li da je to djelatnost koja u najvećoj mjeri može stimulirati razvoj i pružiti radna mjesta mladom stanovništvu?
5. Osim poljoprivrede, koje biste još djelatnosti nazvali pogodnima za područje Potkalničkog prigorja s obzirom na prirodne resurse i ponudu radne snage?
6. Koje i kakve preduvjete je potrebno stvoriti kako bi se privukle investicije?
7. Mislite li da intenzivnija suradnja između susjednih jedinica lokalne samouprave može doprinijeti bržem razvoju pojedinih projekata?
8. Kakva je prema Vama budućnost Potkalničkoga prigorja?

Popis naselja

BROJ	NASELJE	GRAD/OPĆINA	BROJ	NASELJE	GRAD/OPĆINA
1	Bisag	BREZNICA	46	Apatovec	KRIŽEVCI
2	Borevec	BREZNICA	47	Donja Glogovnica	KRIŽEVCI
3	Breznica	BREZNICA	48	Gornja Glogovnica	KRIŽEVCI
4	Čret Bisaški	BREZNICA	49	Jarčani	KRIŽEVCI
5	Drašković	BREZNICA	50	Marinovec	KRIŽEVCI
6	Jales Breznički	BREZNICA	51	Osijek Vojakovački	KRIŽEVCI
7	Jarek Bisaški	BREZNICA	52	Sveta Helena	KRIŽEVCI
8	Mirkovec Breznički	BREZNICA	53	Žibrinovec	KRIŽEVCI
9	Podvovec	BREZNICA	54	Bočkovec	SVETI PETAR OREHOVEC
10	Tkalec	BREZNICA	55	Bogačevo	SVETI PETAR OREHOVEC
11	Butkovec	BREZNIČKI HUM	56	Bogačevo Riječko	SVETI PETAR OREHOVEC
12	Breznički Hum	BREZNIČKI HUM	57	Brdo Orehovečko	SVETI PETAR OREHOVEC
13	Kršćenovec	BREZNIČKI HUM	58	Brezje Miholečko	SVETI PETAR OREHOVEC
14	Radešić	BREZNIČKI HUM	59	Brežani	SVETI PETAR OREHOVEC
15	Šćepanje	BREZNIČKI HUM	60	Črmevec	SVETI PETAR OREHOVEC
16	Čanjevo	VISOKO	61	Dedina	SVETI PETAR OREHOVEC
17	Đurinovec	VISOKO	62	Donji Fodrovec	SVETI PETAR OREHOVEC
18	Kračevac	VISOKO	63	Ferežani	SVETI PETAR OREHOVEC
19	Presečno Visočko	VISOKO	64	Finčevac	SVETI PETAR OREHOVEC
20	Vinično	VISOKO	65	Gorica Miholečka	SVETI PETAR OREHOVEC
21	Visoko	VISOKO	66	Gornji Fodrovec	SVETI PETAR OREHOVEC
22	Vrh Visočki	VISOKO	67	Gregurovec	SVETI PETAR OREHOVEC
23	Sudovec	NOVI MAROF	68	Gušcerovec	SVETI PETAR OREHOVEC
24	Barlabaševac	GORNJA RIJEKA	69	Hižanovec	SVETI PETAR OREHOVEC
25	Deklešanec	GORNJA RIJEKA	70	Hrgovec	SVETI PETAR OREHOVEC
26	Donja Rijeka	GORNJA RIJEKA	71	Kapela Ravenska	SVETI PETAR OREHOVEC
27	Dropkovec	GORNJA RIJEKA	72	Kusijevac	SVETI PETAR OREHOVEC
28	Fajerovec	GORNJA RIJEKA	73	Međa	SVETI PETAR OREHOVEC
29	Fodrovec Riječki	GORNJA RIJEKA	74	Miholec	SVETI PETAR OREHOVEC
30	Gornja Rijeka	GORNJA RIJEKA	75	Mikovec	SVETI PETAR OREHOVEC
31	Kolarec	GORNJA RIJEKA	76	Mokrice Miholečke	SVETI PETAR OREHOVEC
32	Kostanjevec Riječki	GORNJA RIJEKA	77	Orehovec	SVETI PETAR OREHOVEC
33	Lukačevac	GORNJA RIJEKA	78	Piškovec	SVETI PETAR OREHOVEC
34	Nemčevac	GORNJA RIJEKA	79	Podvinje Miholečko	SVETI PETAR OREHOVEC
35	Pofuki	GORNJA RIJEKA	80	Rovci	SVETI PETAR OREHOVEC
36	Štrigovec	GORNJA RIJEKA	81	Sela Ravenska	SVETI PETAR OREHOVEC
37	Vukšinec Riječki	GORNJA RIJEKA	82	Selanec	SVETI PETAR OREHOVEC
38	Borje	KALNIK	83	Selnica Miholečka	SVETI PETAR OREHOVEC
39	Kalnik	KALNIK	84	Sveti Petar Orehovec	SVETI PETAR OREHOVEC
40	Kamešnica	KALNIK	85	Šalamunovec	SVETI PETAR OREHOVEC
41	Obrež Kalnički	KALNIK	86	Vinarec	SVETI PETAR OREHOVEC
42	Popovec Kalnički	KALNIK	87	Voljavec Riječki	SVETI PETAR OREHOVEC
43	Potok Kalnički	KALNIK	88	Vukovec	SVETI PETAR OREHOVEC
44	Šopron	KALNIK	89	Zaistovec	SVETI PETAR OREHOVEC
45	Vojnovec Kalnički	KALNIK	90	Zamladinec	SVETI PETAR OREHOVEC